

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ**

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Навчальний посібник

Харків 2015

Авторський колектив:

Островець О.О.: кандидат педагогічних наук, доцент – вступ, глави 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9,
10

Савченко О.В.: кандидат технічних наук, старший науковий співробітник – вступ, глави
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

Ковалевська Т.М. – вступ, глави 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11

Рецензенти:

- Єременко С.А., заступник начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту з навчальної роботи, кандидат технічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту

- Стельмах О.А., заступник начальника науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту-начальник відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти, кандидат технічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту

О 75

Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту: навч. посіб. / О.О. Островець, Т.М. Ковалевська, О.В. Савченко, – Х.: НУЦЗУ, 2015. - 165 с.

ISBN _____

Навчальний посібник «Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту» призначений для підготовки сучасного висококваліфікованого фахівця в галузі цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки. У навчальному посібнику послідовно розкрито базові теми дисципліни. Усі теми логічно взаємопов'язані. Багато питань із розглянутих у навчальному посібнику недостатньо висвітлено або взагалі не висвітлено в сучасній навчальній літературі. Зокрема, це стосується адміністративно-процесуальної діяльності органу державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки. До кожної теми наведені завдання до самоконтролю, список рекомендованої літератури для самостійного засвоєння матеріалу, підготовки рефератів та обговорень.

Для здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів ДСНС України, а також практичних працівників Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій.

ISBN _____

УДК _____

© Островець О.О., Ковалевська Т.М.,
Савченко О.В., 2015

© НУЦЗУ, 2015

ЗМІСТ

Вступ

Глава 1. Правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях

1.1 Поняття та види надзвичайних ситуацій

1.2 Класифікація надзвичайних ситуацій за характером походження

1.3 Класифікація надзвичайних ситуацій залежно за ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків

1.4 Нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях

Завдання до самоконтролю

Рекомендована література

Глава 2. Структура і повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій в галузі пожежної та техногенної безпеки

2.1 Основні завдання і функції Державної служби України з надзвичайних ситуацій

2.2 Права Державної служби України з надзвичайних ситуацій

2.3 Організаційно-штатна структура Державної служби України з надзвичайних ситуацій

2.4 Повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

Завдання до самоконтролю

Рекомендована література

Глава 3. Критерії розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику від провадження господарської діяльності

3.1 Нормативно-правова база критеріїв розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику від провадження господарської діяльності та періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю)

3.2 Критерії оцінки ступеня ризику від впровадження господарської діяльності

3.3 Розподіл суб'єктів господарювання за ступенем ризику

Завдання до самоконтролю

Рекомендована література

Глава 4. Основні положення нормативно-правових актів щодо проведення процедур паспортизації, ідентифікації та декларування потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки. Основні положення нормативно-правових актів щодо розробки суб'єктами господарювання плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій та аварій

4.1 Паспортизація потенційно небезпечних об'єктів

- 4.2 Ідентифікація потенційно небезпечних об'єктів
  - 4.3 Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки
  - 4.4 Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки
  - 4.5 Нормативно-правова база щодо розробки плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 5. Загальні вимоги до організації техногенної та пожежної безпеки на об'єктах

- 5.1 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань техногенної безпеки.
  - 5.2 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки.
  - 5.3 Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів.
  - 5.4 Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту.
  - 5.5 Права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту.
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 6. Державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту

- 6.1 Нормативно-правова база щодо проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки
  - 6.2 Види перевірок суб'єктів господарювання
  - 6.3. Порядок проведення перевірок суб'єктів господарювання
  - 6.4 Права посадових осіб ДСНС України та її територіальних органів під час здійснення перевірок
  - 6.5 Обов'язки посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів під час здійснення перевірок
  - 6.6 Права та обов'язки суб'єктів господарювання під час здійснення перевірок
  - 6.7 Оформлення результатів перевірки
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 7. Загальні положення Кодексу України про адміністративні правопорушення

- 7.1 Структура та задачі Кодексу України про адміністративні правопорушення.
- 7.2 Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
- 7.3 Структура складу адміністративного правопорушення
- 7.4 Поняття та ознаки адміністративної відповідальності
- 7.5 Види та характеристика адміністративних стягнень.

- 7.6 Порядок накладення адміністративного стягнення
  - 7.7 Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
  - 7.8 Поняття, принципи та стадії адміністративного процесу.
  - 7.9 Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.
  - 7.10 Докази в адміністративному процесі
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 8. Порушення та розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення

- 8.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП.
  - 8.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175 КУпАП.
  - 8.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП.
  - 8.4 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП.
  - 8.5 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП
  - 8.6 Розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами.
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 9. Порушення та розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 Кодексу України про адміністративні правопорушення

- 9.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП.
  - 9.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП.
  - 9.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП.
  - 9.4 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП.
  - 9.5 Оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП
  - 9.6 Судовий розгляд справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП
- Завдання до самоконтролю
Рекомендована література

Глава 10. Застосування посадовими особами центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки заходів реагування

10.1 Нормативно-правова база щодо застосування заходів реагування

10.2 Права посадових осіб центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки при застосуванні заходів реагування

10.3 Порядок оформлення адміністративних позовів щодо застосування заходів реагування

10.4 Судове провадження по адміністративним справам щодо застосування заходів реагування

10.5 Оскарження постанови про застосування заходів реагування

Завдання до самоконтролю

Рекомендована література

Глава 11. Відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності

11.1 Загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання

11.2 Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

11.3 Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва.

Завдання до самоконтролю

Рекомендована література

Предметний покажчик

Перелік прийнятих скорочень

ВСТУП

Науково-технічний прогрес кожної розвинутої країни не тільки сприяє розвитку сучасного виробництва та покращенню умов праці і добробуту громадян, але й збільшує ризик аварій на великих промислових виробництвах. Величезне регіональне навантаження території України потужними промисловими та енергетичними об'єктами (у 2015 році в Україні функціонувало за даними: Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів понад 24000 потенційно небезпечний об'єктів; Державної служби України з питань праці 9919 об'єктів підвищеної небезпеки) збільшує ризик аварій, збитки від котрих можна порівняти з розміром національного бюджету середньої країни. Саме тому й була створена у 2001 році Державна інспекція цивільного захисту та техногенної безпеки, котра з грудня 2012 року була реорганізована в Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Цей орган було утворено з метою реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

Забезпечення національної безпеки є невід'ємною функцією кожної держави, як суспільного утворення, що має гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності її громадян. Введенням у липні 2013 року в дію Кодексу цивільного захисту України, який регулює в державі відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, законодавчо упорядковано і посилено функції держави щодо забезпечення техногенної та природної безпеки в Україні.

Постійні зміни в законодавстві, внесення доповнень в існуючі закони та видання нових, зміна моделей регулювання адміністративно-правових відносин відбиваються на діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку. Тому українській правничій системі взагалі, та центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку зокрема потрібен час, щоб вони виробили сталу практику застосування тієї чи іншої законодавчої новели.

Вивчення дисципліни «Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту» спрямоване як на врегулювання питань техногенної та пожежної безпеки, у тому числі нормативно-правового характеру, під час вжиття заходів щодо прогнозування, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, так і на здобуття знань, вмінь та навичок за різними напрямками діяльності

Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Здобувачі вищої освіти, які оволоділи знаннями з дисципліни «Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту» зможуть орієнтуватися в усіх питаннях правового регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях; здійснювати державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту та адміністративно-процесуальну діяльність у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки; самостійно і систематично вивчати основні положення чинних законів та нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки; користуватися правовими термінами, застосовувати свої конституційні та законні права і виконувати обов'язки в суворій відповідності із чинним законодавством.

ГЛАВА 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

1.1 Поняття та види надзвичайних ситуацій

Територія України, її населення, як і території та населення інших країн світу, на жаль, не забезпеченні від ризику надзвичайних ситуацій, котрі можуть зумовити людські втрати й заподіяти значної матеріальної шкоди.

У законодавстві України (ст. 2 Кодексу цивільного захисту України) **надзвичайною ситуацією** (далі - НС) вважають обстановку на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Небезпечна подія - подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків.

Порушення нормальних умов життєдіяльності - це відсутність питного водопостачання, водовідведення, електро-, газо- і тепlopостачання (в осінньо-зимовий період) та/або така зміна технічного стану житлового будинку (приміщення), внаслідок якої він став аварійним або не придатним до експлуатації, та/або зміна стану території (об'єкта), внаслідок якої проживання населення і провадження господарської діяльності на території (об'єкті) є неможливим.

Аварія - небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище.

Катастрофа - велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків

Стихійне лихо - це природне явище, що діє з великою руйнівною силою, заподіює значну шкоду території, на якій відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, завдає матеріальних збитків.

Стихійне лихо оцінюється по кількості жертв і руйнування, в

ненаселених місцях - по мірі порушення природного середовища: рельєфу, рослинності, тваринного світу, а також по площі обхвату.

До стихійного лиха належать: виверження вулканів, землетрусу, цунамі, обвали, селі, лавини, повені, урагани, тайфуни, смерчі, зміг, град, блискавки, лісові пожежі і інші. Злива, снігопад, заморозок, ожеледиця і інші явища, що постійно спостерігаються можуть мати характер стихійного лиха при раптовому різкому настанні або при незвичайно високій інтенсивності. Найбільш небезпечним стихійним лихом вважаються циклони, тайфуни, засуха і перетворення місцевості у пустелю.

Пожежа - неконтрольований процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для істот та навколишнього природного середовища.

Повені — значні затоплення суходолу, коли вода у річках піднімається вище звичайного рівня внаслідок рясних опадів, швидкого танення снігів, утворення льодових заторів або коли вітер жене воду з боку моря в гирла річок.

Землетруси — явища, що проходять у певних ділянках земної кори. Це одне із жахливих стихійних лих. Воно виникає зненацька. І хоча тривалість основного поштовху не перевищує кількох секунд, його наслідки сягають величезних масштабів. Попередити землетрус, зупинити його чи уникнути неможливо. Люди не вміють точно передбачити його початок. На земній кулі щороку відбувається понад 100 тис землетрусів; більшість з них призводять до загибелі тисяч людей і до різноманітних руйнувань.

Селеві потоки — це стрімкий рух з гір селю — суміші води, каміння, щебеню, піску і глини; вони затоплюють, знищують усе на своєму шляху.

Зсуви відбуваються частіше по берегах річок і водоймищ. Основною причиною їх виникнення є надлишкове насичення підземними водами глинистих порід до текучого стану, внаслідок чого вниз по схилах зсовуються величезні маси ґрунту, а разом з ним — усі споруди.

Снігові замети утворюються взимку під час снігопадів і можуть бути настільки великими, що набувають характеру стихійного лиха.

Ураган - це посилення вітру до 35 м/с і більше (12 балів за шкалою Бофорта). Спостерігаючі ознаки: на суші - спустошливі руйнування; у прибережній зоні моря - піна і бризки заповнюють повітря, поверхня моря стає повністю білою, дуже сильне водяне збурення, видимість затруднена.

Шкала Бофорта – це дванадцятибальна шкала, котра була розроблена англійським адміралом Ф. Бофорта в 1806 році. З 1874 року прийнята для використання в міжнародній синоптичній практиці. У 1955 році, щоб розрізнити ураганні вітри різної сили, Бюро погоди США розширило шкалу до 17 балів. Прийнята Всесвітньою метеорологічною організацією для наближеної оцінки швидкості вітру по його впливу на наземні предмети або за хвилювання у відкритому морі. Середня швидкість вітру вказується на стандартній висоті 10 м над відкритою

рівною поверхнею.

Шквал - різке короткочасне посилення вітру (від кількох хвилин до кількох десятків хвилин), іноді до 30-70 м/с зі зміною його напрямку, частіше під час грози. Ширина шквалу 2-3 км.

Епідемія - масове поширення інфекційної хвороби серед населення відповідної території за короткий проміжок часу. Для тварин замість терміну «епідемія» використовується термін епізоотія. Хвороба, що розповсюджується протягом епідемії, може бути як інфекційною, так і неінфекційною.

Термін епідемія використовується коли захворювання охоплює значні регіони. В разі надзвичайно широкого розповсюдження епідемії (кілька країн, чи навіть на кількох континентах) часто вживають термін пандемія.

Епіфітотія — широке поширення на території однієї або кількох адміністративно-територіальних одиниць заразної хвороби рослин, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території.

До сучасних засобів ураження відноситься зброя масового знищення (ЗМЗ), до якої відносяться: ядерна, хімічна та бактеріологічна. Залежно від виду використання зброї виникає відповідний осередок ураження.

Первинні дії вражаючих факторів ЗМЗ можуть привести до виникнення вибухів, пожеж, затоплень місцевості та розповсюдження по ній сильнодіючих отруйних речовин. При цьому утворюються вторинні осередки ураження.

Загальні ознаки НС: наявність або загроза загибелі людей; значне погіршення умов життєдіяльності; істотне погіршення стану здоров'я людей; заподіяння економічних збитків.

Надзвичайні ситуації, які можуть виникати на території України і здійснювати негативний вплив на функціонування об'єктів економіки та життєдіяльність населення, поділяються за такими основними ознаками:

- за сферою виникнення;
- за галузевою ознакою;
- за масштабами можливих наслідків.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України (далі - КЦЗУ) надзвичайні ситуації класифікуються за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків.

1.2 Класифікація надзвичайних ситуацій за характером походження

Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначаються такі види надзвичайних ситуацій:

- 1) техногенного характеру;
- 2) природного характеру;
- 3) соціального характеру;

4) воєнного характеру.

Надзвичайні ситуації техногенного характеру — транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд і будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах тощо.

Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій техногенного характеру визначені у наказі МНС України від 12.12.2012 р. № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2013 № 40/22572.

Надзвичайні ситуації природного характеру — небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні, морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів і біосфери тощо.

Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій природного характеру визначені у наказі МНС України від 12.12.2012 р. № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2013 № 40/22572.

Надзвичайні ситуації соціального характеру — пов'язані з протиправними діями терористичного й антиконституційного спрямування: здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення й утримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку й телекомунікацій, напад чи замах на екіпаж повітряного або морського судна), викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення заручників, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення або захоплення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо.

Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій соціального характеру визначені у наказі МНС України від 12.12.2012 р. № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2013 № 40/22572.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру — пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектростанцій, складів і сховищ радіоактивних та токсичних речовин і відходів, нафтопродуктів, вибухівки, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру з ураженням населення вторинними факторами внаслідок руйнування об'єктів економіки і військової інфраструктури можливі тільки у воєнний час на території держави.

1.3 Класифікація надзвичайних ситуацій залежно за ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, визначаються такі рівні надзвичайних ситуацій:

- 1) державний;
- 2) регіональний;
- 3) місцевий;
- 4) об'єктовий.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями» для визначення рівня надзвичайної ситуації встановлюються такі критерії:

- 1) територіальне поширення та обсяги технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
- 2) кількість людей, які в наслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено;

Уражальний чинник джерела надзвичайної ситуації - складова частина небезпечного явища або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом) та перевищенням нормативних показників.

- 3) розмір збитків, завданих уражальними чинниками джерела надзвичайної ситуації, розраховується відповідно до Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175.

Державного рівня визнається надзвичайна ситуація:

- 1) яка поширилась або може поширитися на територію інших держав;
- 2) яка поширилась на територію двох чи більше регіонів України (Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя), а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менш як 1 відсоток від обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація державного рівня за територіальним поширенням);
- 3) яка призвела до загибелі понад 10 осіб або внаслідок якої постраждало понад 300 осіб (постраждали - особи, яким внаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації завдано тілесне ушкодження або які захворіли, що призвело до втрати працездатності, засвідченої в установленому порядку) чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 50 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби);

4) внаслідок якої загинуло понад 5 осіб або постраждало понад 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки (оцінені в установленому законодавством порядку), спричинені надзвичайною ситуацією, перевищили 25 тис. мінімальних розмірів (на час виникнення надзвичайної ситуації) заробітної плати;

5) збитки від якої перевищили 150 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

б) яка в інших випадках, передбачених актами законодавства, за своїми ознаками визнається як надзвичайна ситуація державного рівня.

Регіонального рівня визнається надзвичайна ситуація:

1) яка поширилась на територію двох чи більше районів (міст обласного значення) Автономної Республіки Крим, областей, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менш як 1 відсоток обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація регіонального рівня за територіальним поширенням);

2) яка призвела до загибелі від 3 до 5 осіб або внаслідок якої постраждало від 50 до 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 1 тис. до 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

3) збитки від якої перевищили 15 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Місцевого рівня визнається надзвичайна ситуація:

1) яка вийшла за межі територій потенційно небезпечного об'єкта, загрожує довкіллю, сусіднім населеним пунктам, інженерним спорудам, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта;

2) внаслідок якої загинуло 1-2 особи або постраждало від 20 до 50 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 100 до 1000 осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 0,5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

3) збитки від якої перевищили 2 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Об'єктового рівня визнається надзвичайна ситуація, яка не підпадає під зазначені вище визначення, тобто така, що розгортається на території об'єкта або на самому об'єкті, її наслідки не виходять за межі об'єкта або його санітарно-захисної зони.

Таблиця 1.1 – Критерії визначення рівня надзвичайної ситуації

Рівень НС		Загино ло осіб	Постражд ало осіб	Порушено умови життєдіяльно сті населення понад 3 доби, осіб	Збитки, мінімальних заробітних плат
	1	2	3	4	5
а	Державний	> 10	> 300	> 50 тис.	> 150 тис.
б	З урахуванням збитків*	> 5	> 100	> 10 тис.	> 25 тис.
в	Територіальне поширення	- НС поширилась або може поширитись на територію інших держав			
г		- НС поширилась на територію 2-х регіонів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
д	Регіональний	> 5	> 100	> 10 тис.	> 15 тис.
є	З урахуванням збитків *	3 - 5	50 – 100	1 тис. - 10 тис.	> 5 тис.
ж	Територіальне поширення	- НС поширилась на територію 2-х районів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
з	Місцевий	> 2	> 50	> 1 тис.	> 2 тис.
і	З урахуванням збитків*	1 - 2	20 – 50	100 - 1 тис.	> 0,5 тис.
к	Територіальне поширення	- НС поширилась за територію ПНО, загрожує довкіллю, населеним пунктам, спорудам, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цього об'єкта			
л	Об'єктовий	Критерії надзвичайної ситуації не досягають зазначених показників			

* Критерії - загинуло осіб, постраждало осіб та порушено умови життєдіяльності населення на термін, що перевищує 3 доби, обов'язково розглядаються з урахуванням збитків.

Остаточне рішення щодо визначення рівня надзвичайної ситуації з подальшим відображенням його у даних статистики, зокрема у разі відсутності відомостей у повному обсязі стосовно розвитку надзвичайної

ситуації, приймає Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі - ДСНС України) з урахуванням експертного висновку (за наявності) регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Експертний висновок про рівень надзвичайної ситуації готується ДСНС України за дорученням Кабінету Міністрів України.

ДСНС України має право звернутися до центральних органів виконавчої влади за інформацією про розмір завданих збитків. Відповідальність за достовірність інформації несе орган виконавчої влади, який її подає.

У разі аварійної події (пригоди), що сталася з транспортним засобом, або аварії на виробництві (незалежно від форми власності) до інформації центрального органу виконавчої влади додається акт розслідування такої події (пригоди) або аварії, проведеного в установленому законодавством порядку.

Остаточне рішення (експертний висновок) ДСНС України є підставою для здійснення інших заходів щодо реагування на надзвичайну ситуацію відповідно до законодавства.

1.4 Нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях

Правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях має комплексний характер і поєднує норми різних галузей права (конституційного, адміністративного, кримінального, господарчого, фінансового тощо). Але відносини, які виникають під час здійснення виконавчо-розпорядчої та іншої діяльності щодо забезпечення безпеки за надзвичайних ситуацій здебільшого регулюються адміністративно-правовими нормами.

Правову основу забезпечення безпеки за надзвичайних ситуацій складають Конституція України, КЦЗУ, закони України, «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про правовий режим воєнного стану», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій», міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інші акти законодавства.

Розглянемо вищезазначені закони детальніше:

1. КЗЦ від 02.10.2012 р. № 5403 регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням

єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

КЦЗУ вступив в дію з 1 липня 2013 року.

КЦЗУ забезпечує функціонування цілісної системи цивільного захисту в Україні із врахуванням кращого світового досвіду. Правові норми у цій сфері до цього часу регулювали близько 10 законів України, при цьому деякі з них втратили свою актуальність та потребували скасування.

КЦЗУ складається з 12 розділів, 33 глав та 140 статей.

Розділ I. Загальна частина (статті 1-7).

Розділ II. Єдина державна система цивільного захисту (статті 8-15).

Розділ III. Повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту (статті 16-29)

Розділ IV. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій (статті 30-42)

Розділ V. Запобігання надзвичайним ситуаціям (статті 43-70)

Розділ VI. Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків (статті 71-89)

Розділ VII. Навчання осіб рядового і навчальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників, керівного складу, фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовка органів управління та сил цивільного захисту (статті 90-92)

Розділ VIII. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту (статті 93-98)

Розділ IX. Комплектування органів управління та сил цивільного захисту, проходження служби цивільного захисту (статті 99-114)

Розділ X. Соціальний та правовий захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, Працівників органів управління та сил цивільного захисту і осіб, звільнених із служби цивільного захисту (статті 115-129)

Розділ XI. Заключна частина (статті 130-140)

Розділ XII. Прикінцеві та перехідні положення

СЛАЙД 20. Все що стосується діяльності центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки визначено у розділі 5 КЦЗУ.

Розділ V. Запобігання надзвичайним ситуаціям (статті 43-70)

Глава 11. Державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання з питань цивільного захисту (ст. 43-49)

Глава 12. Забезпечення техногенної безпеки (ст. 50-54)

Глава 13. Забезпечення пожежної безпеки (ст. 55-63)

Глава 14. Державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та

пожежної безпеки (ст. 64-70)

2. Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану» визначає зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану. Закон складається з 8 розділів, 34 статей.

3. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану (порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб) та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану.

Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Закон складається з статей.

4. Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III «Про об'єкти підвищеної небезпеки» визначає правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання їх виникненню, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації наслідків. Закон складається з 19 статей.

5. Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» є основоположним у ядерному законодавстві України. Він встановлює пріоритет безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії, регулює діяльність, пов'язану з використанням ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, встановлює також правові основи міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії. Закон складається з 15 розділів, 90 статей.

6. Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян,

встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні. Закон складається з 7 розділів, 51 статі.

7. Відповідно до Закону України від 27.02.1991 р. № 791а-ХІІ «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»: Чорнобильська катастрофа створила на значній території України надзвичайно небезпечну для здоров'я людей і навколишнього природного середовища радіаційну обстановку. Україну оголошено зоною екологічної катастрофи. Усунення наслідків цієї катастрофи залежить від законодавчого визначення правового режиму різних за ступенем радіоактивного забруднення територій і заходів щодо його забезпечення. Закон регулює питання поділу території на відповідні зони, режим їх використання та охорони, умови проживання та роботи населення, господарську, науково-дослідну та іншу діяльність в цих зонах. Закон закріплює і гарантує забезпечення режиму використання та охорони вказаних територій з метою зменшення дії радіоактивного опромінення на здоров'я людини та на екологічні системи. Закон складається з 6 розділів, 22 статей.

8. Основними завданнями Закону України від 13.07.2000 р. № 1908-ІІІ «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» є:

1) правове регулювання відносин, що виникають під час здійснення надзвичайних заходів, спрямованих на захист життя та здоров'я людей і нормалізацію екологічного стану на території зони надзвичайної екологічної ситуації;

2) визначення порядку встановлення правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації, його організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, у тому числі відповідного режиму використання, охорони та відтворення природних ресурсів;

3) встановлення порядку залучення юридичних та фізичних осіб до участі у надзвичайних заходах на території зони та відшкодування вартості виконаних ними робіт;

4) визначення порядку відшкодування шкоди, заподіяної юридичним та фізичним особам внаслідок виникнення надзвичайних екологічних ситуацій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

Закон складається з 6 розділів, 17 статей.

Завдання до самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття та видів надзвичайних ситуацій.

2. Назвіть загальні ознаки надзвичайних ситуацій?

3. Як класифікуються надзвичайні ситуації?

4. Дайте визначення надзвичайної ситуації техногенного характеру.

Наведіть приклади.

5. Дайте визначення надзвичайної ситуації природного характеру.

Наведіть приклади.

6. Дайте визначення надзвичайної ситуації соціального характеру.

Наведіть приклади.

7. Дайте визначення надзвичайної ситуації військового характеру.
Наведіть приклади.

8. Дайте визначення надзвичайної ситуації державного рівня.
Наведіть приклади.

9. Дайте визначення надзвичайної ситуації регіонального рівня.
Наведіть приклади.

10. Дайте визначення надзвичайної ситуації місцевого рівня.
Наведіть приклади.

11. Дайте визначення надзвичайної ситуації об'єктового рівня.
Наведіть приклади.

12. Які нормативно-правові акти складають правову основу забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях? Охарактеризуйте їх.

Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
3. Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану».
4. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».
5. Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
6. Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
7. Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
8. Закон України від 27.02.1991 р. № 791а-XII «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи».
9. Закон України від 13.07.2000 р. № 1908-III «Про зону надзвичайної екологічної ситуації».
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями».
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 «Про затвердження Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру».
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».
13. Наказ МНС України від 12.12.2012 № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2013 № 40/22572.

ГЛАВА 2. СТРУКТУРА І ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В ГАЛУЗІ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі - ДСНС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

ДСНС України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» та іншими актами Кабінету Міністрів України.

2.1 Основні завдання і функції Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Основними завданнями ДСНС України є:

1) реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

2) здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб;

3) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах;

4) реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності.

Функції ДСНС України:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та подає їх в установленому порядку Міністрові внутрішніх справ;

2) здійснює безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту;

3) формує проекти планів у сфері цивільного захисту державного рівня на мирний час та в особливий період, подає їх Міністрові внутрішніх справ для внесення в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України, організовує планування заходів цивільного захисту центральними та місцевими органами виконавчої влади;

4) проводить підготовку органів управління функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їх ланок;

5) вносить національному органу стандартизації в установленому порядку пропозиції щодо необхідності створення та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації у сфері цивільного захисту;

6) здійснює заходи щодо створення, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту, ведення їх обліку, забезпечує разом з відповідними органами та підрозділами цивільного захисту, місцевими держадміністраціями здійснення контролю за готовністю зазначених споруд до використання за призначенням;

7) здійснює заходи щодо впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту, готує пропозиції щодо віднесення населених пунктів та об'єктів національної економіки до груп (категорій) із цивільного захисту, надає на запити замовників вихідні дані та вимоги, необхідні для розроблення та планування таких заходів;

8) здійснює заходи щодо радіаційного і хімічного захисту, координує та контролює здійснення заходів щодо захисту населення і територій у разі виникнення радіаційних аварій та надзвичайних ситуацій, пов'язаних із виливом (викидом) небезпечних хімічних речовин;

9) здійснює разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями прогнозування імовірності виникнення надзвичайних ситуацій, визначає показники ризику та здійснює районування території України щодо ризику виникнення надзвичайних ситуацій;

10) веде державний облік, реєструє та зберігає матеріали гідрометеорологічних спостережень, веде інформаційну базу гідрометеорологічних даних та даних про стан навколишнього природного середовища;

11) видає експертні висновки про рівень надзвичайної ситуації, веде їх облік;

12) координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання щодо здійснення заходів з евакуації населення;

13) забезпечує здійснення заходів з мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних із технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності під час проведення антитерористичних операцій, а також проводить просвітницьку та

практично-навчальну роботу з метою підготовки населення до дій в умовах вчинення терористичного акту;

14) залучає підрозділи пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та координує їх діяльність під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівня, організовує проведення пошуково-рятувальних робіт та здійснює контроль за їх проведенням;

15) організовує та здійснює заходи з професійної підготовки особового складу органів і підрозділів цивільного захисту та психологічного захисту населення у разі загрози виникнення і виникнення надзвичайних ситуацій;

16) проводить через підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту піротехнічні роботи, пов'язані із знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підривних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), за винятком територій, на яких розміщені і постійно дислокуються військові частини, установи, військові навчальні заклади, підприємства та організації Збройних Сил, інших військових формувань, утворених відповідно до законів;

17) вносить Міністрові внутрішніх справ пропозиції щодо формування переліку суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, що підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню, а також порядку здійснення такого обслуговування;

18) здійснює атестацію та сертифікацію аварійно-рятувальних служб і рятувальників;

19) забезпечує гасіння пожеж, рятування людей, надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю людей чи призводять до завдання матеріальних збитків;

20) створює оперативний матеріальний резерв для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків;

21) організовує та забезпечує охорону від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі договорів;

22) реалізує в межах повноважень, передбачених законом, державну політику у сфері волонтерської діяльності щодо надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, а також щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

23) координує проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт авіаційними силами та засобами ДСНС України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності;

24) вносить до відповідних органів пропозиції щодо припинення польотів у разі порушення вимог нормативних документів з питань пошуково-рятувального забезпечення до усунення недоліків;

25) здійснює оповіщення та інформування центральних та місцевих органів виконавчої влади про загрозу виникнення і виникнення надзвичайних ситуацій, методичне керівництво щодо створення і належного функціонування систем оповіщення цивільного захисту різного рівня;

26) здійснює впровадження та забезпечує функціонування і розвиток системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112;

27) забезпечує проведення гідрометеорологічних, геліофізичних спостережень, фонових радіаційних та базових спостережень за станом забруднення навколишнього природного середовища;

28) надає органам державної влади, органам місцевого самоврядування і населенню безоплатну інформацію загального користування про фактичні та очікувані зміни гідрометеорологічних умов і стану навколишнього природного середовища, здійснює попередження про небезпечні та стихійні гідрометеорологічні явища, а також гідрометеорологічне обслуговування суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, діяльність яких залежить від гідрометеорологічних умов, у тому числі підприємств енергетики, агропромислового комплексу, комунального господарства, цивільної авіації та інших видів транспорту;

29) забезпечує прогнозування погоди, гідрологічного режиму водних об'єктів, небезпечних і стихійних гідрометеорологічних явищ, урожайності сільськогосподарських культур;

30) взаємодіє з міжнародними організаціями і національними гідрометеорологічними службами іноземних держав, представляє Україну у Всесвітній метеорологічній організації, бере участь в межах повноважень, передбачених законом, у реалізації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;

31) виконує акти Верховної Ради України, Президента України про надання Україною гуманітарної допомоги іншим державам, у тому числі організовує закупівлю послуг із завантаження, вивезення та складування вантажів, здійснює їх супроводження до місця призначення та передачу отримувачам гуманітарної допомоги;

32) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом: здійснення державного контролю у сфері гідрометеорологічної діяльності;

реалізацію державної політики з питань медичного та біологічного захисту населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій;

33) здійснює ліквідацію медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій, надання екстреної медичної допомоги у зоні надзвичайної ситуації (осередку ураження) постраждалим та рятувальникам, заходи з медичного забезпечення (лікувально-профілактичні, санітарно-гігієнічні

заходи, медичне постачання та санаторно-курортне лікування) осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, ветеранів служби цивільного захисту (війни), членів їх сімей, медичне обслуговування учнів (вихованців) навчальних закладів ДСНС України;

34) організовує провадження наукової, науково-технічної, інвестиційної, інформаційної, видавничої діяльності, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж, є замовником наукових робіт, бере участь у проведенні прикладних науково-дослідних робіт, розробляє та затверджує галузеві стандарти з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

35) вносить Мінекономрозвитку пропозиції щодо державного замовлення на підготовку фахівців у відповідній сфері;

36) здійснює підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників апарату ДСНС України, а також осіб, включених до кадрового резерву;

37) здійснює функції з організації та навчально-методичного забезпечення навчання (підвищення кваліфікації за цільовим призначенням) керівних кадрів і фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту;

38) організовує навчання населення щодо дій у надзвичайних ситуаціях, розробляє і затверджує відповідні організаційно-методичні рекомендації та програми з підготовки населення до таких дій;

39) організовує і здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими держадміністраціями, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання;

40) організовує та проводить перевірку стану готовності функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та відповідних органів управління ними до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

41) здійснює безпосередньо та через свої територіальні органи реєстрацію декларацій відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки;

42) здійснює державний нагляд (контроль) за:
вжиттям інженерно-технічних заходів цивільного захисту відповідно до закону;

діяльністю аварійно-рятувальних служб, станом їх готовності до реагування на аварії та надзвичайні ситуації, а також вживає заходів до

зупинення діяльності неатестованих аварійно-рятувальних служб у порядку, визначеному законодавством;

дотриманням періодичності навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, та вживає заходів для усунення виявлених недоліків;

43) здійснює відповідно до закону ліцензування господарської діяльності з надання послуг і проведення робіт протипожежного призначення;

44) проводить оцінку відповідності у сфері цивільного захисту згідно із законодавством;

45) розглядає у разі звернення фізичних чи юридичних осіб:

проектну документацію щодо влаштування засобів протипожежного захисту (систем пожежогасіння, пожежної сигналізації, оповіщення про пожежу та управління евакуацією населення, протидимного захисту, пожежного спостереження, вогнезахисної обробки будівельних конструкцій (виробів, матеріалів), автоматизованих систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення), а також бере участь у прийманні проведених робіт із влаштування зазначених засобів;

технічні завдання і робочі проекти на автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення;

проектну документацію на будівництво захисних споруд цивільного захисту, а також розділ щодо інженерно-технічних заходів цивільного захисту у складі містобудівної документації;

46) перевіряє наявність і утримання в стані готовності автоматизованих систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення в разі їх виникнення та систем протипожежного захисту на об'єктах, які підлягають обладнанню такими системами;

47) перевіряє наявність і готовність до використання в разі виникнення надзвичайних ситуацій промислових засобів захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин, засобів цивільного захисту, стан їх утримання та ведення обліку;

48) складає акти перевірок, видає приписи, постанови, розпорядження про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, а в разі встановлення порушень, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей, звертається безпосередньо та через територіальні органи до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, агрегатів, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, окремих приміщень, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення

проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту;

49) розробляє та подає в установленому порядку на розгляд Міністра внутрішніх справ для внесення до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо підвищення ефективності захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, удосконалення системи цивільного захисту на відповідних територіях, в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності;

50) подає міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим держадміністраціям та органам місцевого самоврядування інформацію про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні законодавства у сфері цивільного захисту;

51) бере участь у розробленні будівельних норм у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, пропозицій щодо внесення змін до них та визнання їх такими, що втратили чинність, подає Міністрові внутрішніх справ відповідні пропозиції;

52) застосовує адміністративно-господарські санкції за порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки;

53) здійснює методичне керівництво щодо створення і належного функціонування систем оповіщення цивільного захисту різного рівня;

54) забезпечує інформування громадськості про реалізацію державної політики з питань, що належать до компетенції ДСНС України, та проводить інформаційно-роз'яснювальну, пропагандистську і культурно-масову роботу з популяризації служби цивільного захисту;

55) у разі звернення фізичних чи юридичних осіб надає: технічні умови для інженерного забезпечення об'єкта будівництва щодо пожежної та техногенної безпеки;

методичні рекомендації щодо розроблення та підготовки положень, інструкцій, інших нормативних документів у сфері пожежної та техногенної безпеки, що діють на підприємствах, в установах, організаціях та на інших суб'єктах господарювання незалежно від форми власності;

56) перевіряє відповідно до закону стан: готовності до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, засобів цивільного захисту, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

дотримання правил транспортування небезпечних речовин трубопровідним транспортом та порядку їх перевезення транспортними засобами;

планування та готовності до здійснення заходів з організації евакуації населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

підготовки населення до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

57) бере участь у:

розробленні органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державних, регіональних програм з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

розгляді проектів державних, регіональних програм, що розробляються з метою поліпшення захисту об'єктів і територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

формуванні науково-технічної політики з питань, що належать до компетенції ДСНС України, координації наукових досліджень та впровадженні передового досвіду, досягнень науки, новітньої техніки, продукції протипожежного призначення;

роботі комісій з розслідування авіаційних подій;

роботі Ради з акредитації та технічних комітетів з акредитації національного органу з акредитації для реалізації технічної політики у сфері пожежної безпеки, а також Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення та Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

розслідуванні пожеж, причин виникнення надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів, а також проведенні оцінки дій органів управління і сил щодо організації та проведення ними рятувальних і інших невідкладних робіт;

погодженні у разі звернення фізичних чи юридичних осіб в установленому суб'єктом нормування порядку обґрунтованих відхилень від установлених норм;

розгляді проектів об'єктів, що належать суб'єктам господарювання, в частині додержання вимог нормативно-правових актів щодо інженерно-технічних заходів, у сфері пожежної та техногенної безпеки;

розгляді проектів містобудівної документації та подає спеціально уповноваженому органу містобудування та архітектури висновки щодо додержання вимог у сфері пожежної та техногенної безпеки;

58) проводить в установленому порядку внутрішній аудит;

59) бере в межах повноважень, передбачених законом, участь у діяльності міжнародних організацій з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

60) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю ДСНС України, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДСНС України;

61) забезпечує надання підпорядкованими підрозділами у передбачених законодавством випадках платних послуг;

62) вносить пропозиції щодо технічного регулювання у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, гідрометеорологічної діяльності, а також щодо встановлення, застосування

та виконання обов'язкових вимог до засобів протипожежного захисту та аварійно-рятувальних засобів, пожежонебезпечної продукції;

63) проводить роботи із стандартизації, сертифікації, акредитації та метрологічного забезпечення діяльності з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

64) готує та подає на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозиції щодо стратегічних, програмно-планових документів у відповідній сфері та забезпечує їх виконання;

65) забезпечує додержання вимог законодавства з питань охорони праці у ДСНС України;

66) проводить роботу з профілактики правопорушень та додержання дисципліни в органах і підрозділах ДСНС України;

67) здійснює відповідно до законодавства заходи щодо забезпечення правового та соціального захисту осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, пенсіонерів і ветеранів служби цивільного захисту та членів їх сімей, державних службовців і працівників ДСНС України, її територіальних органів, органів і підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

68) сприяє розвитку соціального діалогу, проведенню консультацій із всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань реалізації державної політики у сфері трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту населення;

69) здійснює державні закупівлі в установленому законом порядку;

70) виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

71) організовує охорону об'єктів державної власності, що належать до сфери її управління;

72) погоджує проекти нормативно-правових актів, будівельних норм, стандартів, правил, технічних умов і регламентів та інших нормативно-технічних документів з питань, що належать до компетенції ДСНС України, які розробляються міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями;

73) здійснює інші повноваження, визначені законом.

2.2 Права Державної служби України з надзвичайних ситуацій

ДСНС України з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті ДСНС України, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат ДСНС України та на керівні посади в її територіальні органи, на підприємства, в установи, організації, що

належать до сфери її управління, формує кадровий резерв на відповідні посади, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату ДСНС України;

3) організовує планово-фінансову роботу в апараті ДСНС України, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

4) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил;

5) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

6) забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів.

ДСНС України для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку:

1) залучати:

підрозділи пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівня та проведення пошуково-рятувальних робіт;

представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців підприємств, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) до розгляду питань, що належать до компетенції ДСНС України;

органи, організації, сили та засоби центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками) до участі в навчаннях з питань цивільного захисту;

2) одержувати безоплатно інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

5) використовувати телебачення і радіомовлення для оприлюднення повідомлень про надзвичайні ситуації;

6) здійснювати представництво України в міжнародних організаціях з питань цивільного захисту.

2.3 Організаційно-штатна структура Державної служби України з надзвичайних ситуацій

ДСНС України здійснює свої повноваження безпосередньо і через утворені в установленому порядку територіальні органи.

ДСНС України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями.

ДСНС України в межах повноважень, передбачених законом, на основі та на виконання Конституції та законів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів МВС видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

ДСНС України очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ.

Голова ДСНС України:

1) очолює ДСНС України, здійснює керівництво її діяльністю, представляє ДСНС у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

2) організовує та контролює відповідно до компетенції виконання в апараті ДСНС України, її територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів МВС України;

3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у відповідній сфері, зокрема розроблені ДСНС проекти законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

4) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ проекти нормативно-правових актів МВС України з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

5) подає Міністрові внутрішніх справ для затвердження плани роботи ДСНС;

6) забезпечує виконання ДСНС України наказів МВС України та доручень Міністра внутрішніх справ з питань, що належать до компетенції ДСНС України;

7) забезпечує взаємодію ДСНС з визначеним Міністром внутрішніх справ структурним підрозділом МВС України, відповідальним за взаємодію з ДСНС України;

8) забезпечує додержання встановленого Міністром внутрішніх справ порядку обміну інформацією між МВС України і ДСНС України та вчасність її подання;

9) звітує перед Міністром внутрішніх справ про виконання планів роботи ДСНС України та покладених на неї завдань, усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДСНС України, її територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

10) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

11) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату ДСНС;

12) призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням з Міністром внутрішніх справ керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату ДСНС України, призначає на посаду та звільняє з посади інших осіб начальницького складу, державних службовців і працівників апарату ДСНС України;

13) визначає з числа посадових осіб апарату ДСНС України головного державного інспектора України, заступника Головного державного інспектора України, старших державних інспекторів України та державних інспекторів України з нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки;

14) призначає на посаду за погодженням з Міністром внутрішніх справ та головами відповідних місцевих держадміністрацій та звільняє з посади керівників територіальних органів ДСНС України;

15) призначає на посаду за погодженням з Міністром внутрішніх справ та звільняє з посади заступників керівників територіальних органів ДСНС України;

16) визначає з числа посадових осіб територіальних органів ДСНС України головних державних інспекторів, заступників головних державних інспекторів та державних інспекторів з нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки на відповідній території;

17) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує положення про них (їх статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, здійснює в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДСНС України;

18) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів ДСНС України;

19) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті ДСНС України;

20) забезпечує формування в установленому порядку кадрового резерву ДСНС, організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників ДСНС України та осіб, включених до кадрового резерву;

21) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників апарату ДСНС України, керівників територіальних органів ДСНС України, присвоює їм ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

22) присвоює в установленому порядку спеціальні звання служби цивільного захисту до полковника служби цивільного захисту включно та класну кваліфікацію особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, вносить в установленому порядку Президентові України подання щодо присвоєння спеціальних звань вищого начальницького складу служби цивільного захисту;

23) вносить в установленому порядку подання щодо представлення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників апарату ДСНС України, її територіальних органів до відзначення державними нагородами;

24) залучає осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників територіальних органів ДСНС України, а за домовленістю з керівниками — державних службовців і працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій до розгляду питань, що належать до компетенції ДСНС;

25) утворює комісії, робочі та експертні групи;

26) скликає та проводить наради з питань, що належать до компетенції ДСНС;

27) підписує накази ДСНС України;

28) дає в межах повноважень, передбачених законом, доручення, обов'язкові для виконання особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державними службовцями і працівниками апарату ДСНС, її територіальних органів, органів і підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

29) затверджує структуру територіальних органів ДСНС України за погодженням з Міністром внутрішніх справ, а також їх штатний розпис та кошторис;

30) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова ДСНС України має двох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ.

Для підготовки рекомендацій щодо виконання покладених на ДСНС України завдань у Службі може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу ДСНС України.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у ДСНС України можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджуються Головою ДСНС України.

Гранична чисельність осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників ДСНС України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Структуру апарату ДСНС України затверджує її Голова за погодженням з Міністром внутрішніх справ.

Штатний розпис та кошторис апарату ДСНС України затверджує її Голова за погодженням з Мінфіном.

ДСНС України є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

2.4 Повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

Відповідно до ст. 67 КЦЗУ «Повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки»:

1. До повноважень центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, належить:

1) здійснення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства органами та суб'єктами господарювання, аварійно-рятувальними службами, зазначеними у ст. 65 КЦЗУ;

2) здійснення контролю за додержанням вимог техногенної та пожежної безпеки під час проведення робіт із будівництва будівель та споруд, крім об'єктів будівництва I та II категорій складності, площа яких не перевищує 300 квадратних метрів (за винятком об'єктів, вбудованих у будівлі), а також крім індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, індивідуальних гаражів;

3) участь у розробленні державних правил з питань техногенної та

пожежної безпеки;

4) погодження у порядку, визначеному законодавством, проектів національних і галузевих стандартів, норм, правил, технічних умов і регламентів та інших нормативно-технічних документів щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

б) участь у розробленні положень, інструкцій та інших нормативних актів, що розробляються суб'єктами господарювання у сфері техногенної та пожежної безпеки;

7) здійснення відповідно до закону ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення;

8) проведення перевірки за повідомленнями та заявами про злочини, пов'язані з пожежами та порушенням правил пожежної безпеки;

9) участь у розслідуванні причин виникнення надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів;

10) забезпечення контролю за створенням, збереженням і цільовим використанням матеріальних ресурсів, призначених для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;

11) складення актів перевірок, приписів про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки у разі виявлення таких порушень;

12) звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

13) реєстрація декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки;

14) складення протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності та притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб і громадян, винних у порушенні законів та інших нормативно-правових актів у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту;

15) перевірка стану планування та готовності до здійснення заходів з організованої евакуації населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

16) подання Раді міністрів Автономної Республіки Крим,

центральною владою, місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування інформації про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні законодавства у сфері цивільного захисту;

17) розроблення нормативно-правових та інших нормативних актів відповідно до компетенції та забезпечення їх прийняття в установленому законом порядку;

18) застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

19) розгляд відповідно до закону справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних з порушенням установлених законодавством вимог пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, і накладення адміністративних стягнень;

20) проведення технічного розслідування обставин і причин виникнення надзвичайних ситуацій, загибелі і травмування людей, знищення і пошкодження майна;

21) проведення перевірки наявності документів, що дають право на виконання вибухопожежонебезпечних робіт;

22) здійснення звукозапису, фото- і відеозйомки як допоміжних засобів документування правопорушень у сфері техногенної та пожежної безпеки, підготовка пропозицій щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;

23) скликання в установленому порядку та проведення нарад з питань, що належать до їх компетенції;

24) отримання в установленому порядку від центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання поставлених завдань;

25) залучення до комплексних перевірок представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців науково-дослідних та проектних установ, інших органів державного нагляду за погодженням з їх керівниками, якщо їх повноваження на здійснення чи участь у комплексних заходах передбачені законом;

26) здійснення інших повноважень, передбачених КЦЗУ та іншими законодавчими актами.

Завдання до самоконтролю:

1. Які основні завдання має ДСНС України у галузі пожежної та техногенної безпеки?

2. Які основні функції має ДСНС України у галузі пожежної та техногенної безпеки?

3. Які права має ДСНС України у галузі пожежної та техногенної безпеки?
4. Які органи входять до ДСНС України?
5. Яку організаційно-штатну структуру має ДСНС України?
6. Назвіть повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки.

Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».

ГЛАВА 3. КРИТЕРІЇ РОЗПОДІЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА СТУПЕНЕМ РИЗИКУ ВІД ПРОВАДЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Нормативно-правова база критеріїв розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику від провадження господарської діяльності та періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю)

Нормативно-правова база критеріїв розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику від провадження господарської діяльності та періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) є:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 року № 5403.
2. Закон України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки» із змінами.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 752 «Про затвердження Методики розроблення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)».

Критерії розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику їх господарської діяльності (у подальшому - критерії) встановлюються з метою оцінювання ступеня ризику від провадження господарської діяльності.

Відповідно до встановлених критеріїв суб'єкти господарювання відносяться до одного з трьох ступенів ризик - високого, середнього та незначного.

Відповідно до ступеня ризику визначається періодичність здійснення заходів державного нагляду (контролю) посадовими особами ДСНС України

3.2 Критерії оцінки ступеня ризику від впровадження господарської діяльності

Критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері техногенної та пожежної безпеки, є:

- 1) провадження такої діяльності на:

- потенційно небезпечних об'єктах, об'єктах підвищеної небезпеки, а також на об'єктах, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, за переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 р. № 83 «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави»;

- об'єктах, віднесених до відповідної категорії за вибухопожежною та пожежною небезпекою (визначається відповідно до НАПБ Б.03.002-2007 «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою»);

2) кількість осіб, які постійно або тимчасово можуть одночасно перебувати на об'єкті (визначається відповідно до ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013 «Визначення класу наслідків (відповідальності) та категорії складності об'єктів будівництва»);

3) умовна висота будинку (визначається відповідно до ДБН В.1.1.7-2002 «Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва»);

4) площа об'єкта;

5) категорія складності будівництва (визначається відповідно до ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013 «Визначення класу наслідків (відповідальності) та категорії складності об'єктів будівництва»);

6) наявність підземних та/або підвальних поверхів, приміщень, споруд (визначається відповідно до ДБН В.2.2-9:2009 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення»);

7) належність об'єкта до пам'яток архітектури та історії;

8) надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення.

Як, уже раніше зазначалося, відповідно до встановлених критеріїв суб'єкти господарювання відносяться до одного з трьох ступенів ризику – високого, середнього або незначного.

До суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику відносяться суб'єкти:

1. Які провадять діяльність на території та/або у приміщеннях, що належать їм на праві власності, володіння, користування:

1.1) об'єктів підвищеної небезпеки та об'єктів, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави;

1.2) промислових, складських будівель (споруд), зовнішніх установок, які за вибухопожежною небезпекою належать до категорії «А» або «Б»;

1.3) промислових, складських будівель (споруд), зовнішніх установок, які за пожежною небезпекою належать до категорії «В», площею:

- 500 кв. метрів та більше - для промислових будівель (споруд), зовнішніх установок;

- 1000 кв. метрів та більше - для складських будівель (споруд);

1.4) об'єктів, на яких передбачено перебування 50 або більше осіб, що мають хоча б одну з таких ознак:

- розташовані на підвальних та/або підземних поверхах;
  - працюють у нічний час (з 23 по 7 годину);
  - 1.5) об'єктів, на яких передбачено перебування 100 або більше осіб;
  - 1.6) об'єктів, які є будинками та/або спорудами з умовною висотою понад 47 метрів;
  - 1.7) об'єктів, які є пам'яткою архітектури та/або історії національного значення.
2. Які провадять діяльність з будівництва об'єктів IV-V категорії складності.
3. Які відповідно до одержаної ліцензії мають право надавати послуги і виконувати роботи протипожежного призначення на території та/або у приміщеннях, які належать суб'єктам господарювання з високим ступенем ризику.
4. Які є державною, регіональною, комунальною, об'єктовою аварійно-рятувальною службою, а також аварійно-рятувальною службою громадської організації.

До суб'єктів господарювання із середнім ступенем ризику відносяться суб'єкти:

1. Які провадять діяльність на території та/або у приміщеннях, що належать їм на праві власності, володіння, користування:
- 1.1) потенційно небезпечних об'єктів;
  - 1.2) промислових, складських будівель (споруд), зовнішніх установок, які за пожежною безпекою належать до категорії «В», площею: від 0 до 500 кв. метрів - для промислових будівель (споруд), зовнішніх установок; від 0 до 1000 кв. метрів - для складських будівель (споруд);
  - 1.3) об'єктів, які розташовані на підвальних та/або підземних поверхах, у приміщеннях, спорудах, в яких передбачено перебування від п'яти до 50 осіб;
  - 1.4) об'єктів, у яких передбачено перебування від 50 до 100 осіб, що не належать до групи з високим ступенем ризику;
  - 1.5) об'єктів, які є будинками та/або спорудами з умовною висотою від 26,5 до 47 метрів включно;
  - 1.6) об'єктів, які є пам'яткою архітектури та/або історії місцевого значення.
2. Які провадять діяльність:
- 2.1) з будівництва об'єктів I і II категорії складності, площа яких перевищує 300 кв. метрів (у тому числі вбудовані у будівлі), крім індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, індивідуальних гаражів;
  - 2.2) з будівництва об'єктів III категорії складності.
3. Які відповідно до одержаної ліцензії мають право надавати послуги і виконувати роботи протипожежного призначення на території та/або у приміщеннях, крім тих, які належать суб'єктам господарювання з високим ступенем ризику.

До суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику відносяться суб'єкти, що не належать до суб'єктів господарювання з високим та середнім ступенем ризику, а також суб'єкти, що мають сертифікати на систему управління якістю, яка відповідає вимогам нормативних документів у галузі пожежної безпеки, що регламентують порядок проектування, монтажу та технічного обслуговування систем протипожежного захисту, і загальним вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 «Системи управління якістю. Вимоги» (ISO 9001-2008, IDT).

3.3 Розподіл суб'єктів господарювання за ступенем ризику

Розподіл суб'єктів господарювання за ступенем ризику здійснюється територіальними органами ДСНС України щороку з урахуванням:

1) даних Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів, які безкоштовно надаються Державним департаментом страхового фонду документації за запитом територіальних органів Інспекції, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1288 «Про затвердження Положення про Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів»;

2) даних Державного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки, який відповідно до постанови Кабінету Міністрів України веде Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 956 «Про ідентифікацію та декларування об'єктів підвищеної небезпеки»;

3) результатів класифікації хімічно небезпечних об'єктів, перелік яких затверджено рішеннями комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, відповідно до наказу МНС, Мінагрополітики, Мінекономіки та Мінекоресурсів від 27.03.2001 р. № 73/82/64/122 «Про затвердження Методики прогнозування наслідків вилливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті», зареєстрованого у Мін'юсті 10.04.2001 р. за № 326/5517;

4) узагальнених переліків потенційно небезпечних об'єктів, затверджених рішеннями комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, відповідно до пункту 14 Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів, затвердженого наказом МНС від 18.12.2000 р. № 338, у редакції наказу МНС від 16.08.2005 р. № 140 «Про внесення змін до наказу МНС від 18.12.2000 р. № 338», зареєстрованого у Міністерстві юстиції 01.09.2005 за N 970/11250, та галузевих переліків потенційно небезпечних об'єктів, які складаються відповідними центральними органами виконавчої влади;

5) іншої інформації, отриманої в ході інспекторської діяльності територіальними органами ДСНС України.

Розподіл суб'єктів господарювання здійснюється щороку станом на 25 грудня року, що передує плановому, і ведеться в спеціальному журналі

обліку суб'єктів господарювання від провадження господарської діяльності від визначеного ступеня ризику (у подальшому - Журнал обліку).

За результатами розподілу суб'єктів господарювання від провадження господарської діяльності територіальні органи Інспекції за запитом суб'єктів господарювання та інших державних органів виконавчої влади безкоштовно видають довідки про віднесення суб'єктів господарювання до відповідного ступеня ризику від провадження господарської діяльності.

Відповідність внесення суб'єктів господарювання до Журналу обліку перевіряється ДСНС України під час перевірок готовності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які забезпечують створення функціональних і територіальних підсистем єдиної системи цивільного захисту відповідно до Інструкції з перевірки та оцінки готовності функціональних і територіальних підсистем єдиної системи цивільного захисту, затвердженої наказом МНС від 15.08.2007 р. № 558, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 11.10.2007 р. за № 1162/14429.

Планові заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері техногенної та пожежної безпеки здійснюються з такою періодичністю:

з високим ступенем ризику - не частіше ніж один раз на рік;

із середнім ступенем ризику - не частіше ніж один раз на три роки;

з незначним ступенем ризику - не частіше ніж один раз на п'ять років.

У разі коли планові заходи державного нагляду (контролю) за додержанням суб'єктами господарювання законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки і додержанням ними ліцензійних умов здійснюються протягом одного календарного року, зазначені заходи здійснюються одночасно.

У разі коли за результатами не менш як двох останніх планових заходів державного нагляду (контролю), проведених протягом останніх двох років, не виявлено фактів порушення вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, ліцензійних умов, наступна планова перевірка такого суб'єкта господарювання проводиться не раніше ніж через установлений для відповідного ступеня ризику період, збільшений у 1,5 раза.

У разі коли суб'єкт господарювання може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, такий суб'єкт належить до більш високого ступеня ризику з числа тих, до яких він може бути віднесений.

Завдання до самоконтролю:

1. Охарактеризуйте нормативно-правову базу критеріїв розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику від провадження господарської діяльності.

2. За якими критеріями оцінюється ступень ризику від провадження господарської діяльності у сфері техногенної та пожежної безпеки.

3. Які суб'єкти господарювання відносяться до суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику?

4. Які суб'єкти господарювання відносяться до суб'єктів господарювання з середнім та незначним ступенем ризику?

5. Яким чином відбувається розподіл суб'єктів господарювання за ступенем ризику?

6. З якою періодичністю здійснюються заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання?

Рекомендована література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Закон України від 05.04.2007 року № 877-V "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки» із змінами.

ГЛАВА 4. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕДУР ПАСПОРТИЗАЦІЇ, ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ДЕКЛАРУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ОБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО РОЗРОБКИ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПЛАНУ ЛОКАЛІЗАЦІЇ І ЛІКВІДАЦІЇ АВАРІЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА АВАРІЙ

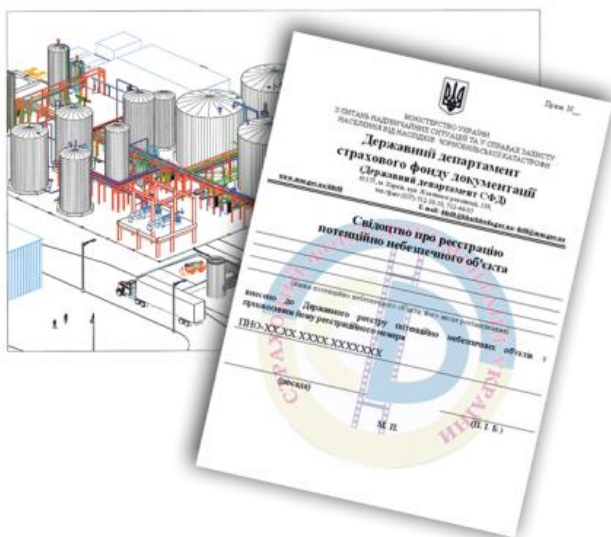
4.1 Паспортизація потенційно небезпечних об'єктів

Паспортизація діючих об'єктів господарської діяльності, на яких є реальна загроза виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру, проводиться для вжиття заходів щодо запобігання НС і оперативного реагування на них та кваліфікованої ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів, здійснення їх обліку згідно з Положенням про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів, затвердженим наказом МНС України від 18.12.2000 р. № 338, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.01.2001 р. за № 62/5253.

Потенційно небезпечний об'єкт (далі - ПНО) - це об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії.

Небезпечна речовина - це хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям.

Паспортизація ПНО являє собою процедуру підготовки і надання паспорта потенційно небезпечного об'єкта, форма якого повинна відповідати виду господарської діяльності окремого об'єкта (1 НС - підприємство, 2 НС - вугільна шахта, 3 НС - гідротехнічний об'єкт, 4НС - кар'єр, 5 НС - автозаправна станція, 6 НС - сухопутний тунель, 7НС - міст, віадук, шляхопровід, 8 НС - залізнична станція, 9НС - магістральний трубопровід, 9 НС - відгалуження від магістрального трубопроводу).

Паспорт ПНО - це документ визначеної форми, який містить структуровані дані про окремий потенційно небезпечний об'єкт.

Форми паспортів ПНО розміщуються на офіційному сайті ДСНС України.

Паспорт ПНО заповнюється державною мовою з обов'язковою вказівкою повної офіційної і скороченої назв об'єкта, з додержанням вимог щодо чіткості заповнення та однозначного тлумачення наведеної інформації.

Заповнений у повному обсязі (усі графи) паспорт ПНО має бути завірений підписом керівника та печаткою.

Відповідальна особа ПНО, яка має декілька окремо розташованих ПНО, оформляє відповідну форму паспорта на кожний об'єкт з обов'язковою вказівкою на його фактичне місцезнаходження.

Відповідальні особи ПНО – це юридичні або фізичні особи, які є власниками ПНО або за якими ці об'єкти закріплені на правах повного господарського відання або оперативного управління чи перебувають у їх володінні та користуванні.

Паспорт ПНО підлягає переоформленню кожні п'ять років. У разі будь-яких змін характеристик ПНО відповідальні особи ПНО зобов'язані у десятиденний термін скласти та надіслати до місцевих органів державного нагляду у сфері ЦЗ та Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії Повідомлення про зміни у паспорті потенційно небезпечного об'єкта.

Після закінчення паспортизації і реєстрації ПНО у Державному реєстрі ПНО (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1288 «Про затвердження Положення про Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів») суб'єкту господарювання, що є власником ПНО надається Свідоцтво про реєстрацію ПНО у Державному

реєстрі потенційно небезпечних об'єктів.

Державний реєстр ПНО – це автоматизована інформаційно-довідкова система обліку та обробки інформації щодо потенційно небезпечних об'єктів.

Під час реєстрації Державний департамент страхового фонду документації надає ПНО окремий реєстраційний номер, який зберігається у реєстрі до повної ліквідації небезпечного об'єкта.

Паспорт ПНО та свідоцтво про реєстрацію в Державному департаменті страхового фонду документації залучається до наглядової справи ПНО.

4.2 Ідентифікація потенційно небезпечних об'єктів

Ідентифікація ПНО - це процедура виявлення на об'єкті джерел та чинників безпеки, на підставі яких об'єкт визнається потенційно небезпечним.

Ідентифікація ПНО проводиться для всіх суб'єктів господарської діяльності, у власності, або користуванні яких є об'єкти, де можуть використовуватися, виготовлятися, перероблятися, зберігатися або транспортуватися небезпечні речовини. Ідентифікація ПНО проводиться також для всіх суб'єктів господарської діяльності, які мають намір розпочати будівництво таких об'єктів.

Порядок процедури ідентифікації ПНО визначений Наказом МНС України від 23.02.06 № 98 «Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 20.03.2006 р. за № 286/12160.

Ідентифікація ПНО передбачає аналіз структури об'єкту та характер його функціонування.

У процесі ідентифікації розглядаються і ураховуються внутрішні і зовнішні чинники безпеки. Внутрішні чинники безпеки характеризують небезпечність будов, споруд, обладнання, технологічних процесів об'єкта та речовин, що виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються на його території. Зовнішні чинники безпеки безпосередньо не пов'язані з функціонуванням об'єкта, але можуть ініціювати виникнення надзвичайних ситуацій та негативно впливати на їх розвиток. До зовнішніх чинників належать природні явища та аварії на об'єктах, які розташовані поблизу. На основі проведеного аналізу встановлюється наявність або відсутність джерел безпеки, які за певних обставин можуть бути причиною виникнення надзвичайних ситуацій, а також визначення їх можливих рівнів.

Відповідальні особи об'єктів господарської діяльності, які проводять ідентифікацію, узгоджують результати ідентифікації з місцевими органами державного нагляду у сфері цивільного захисту.

Об'єкт господарської діяльності – це виробництва, цехи, споруди і

будови, які використовуються юридичною особою або фізичною особою - підприємцем для виробничої, науково-дослідницької, комерційної або іншої діяльності.

Об'єкт ідентифікується як ПНО за наявності у його складі хоча б одного джерела небезпеки, яке може спричинити НС об'єктового, місцевого, регіонального або державного рівнів.

За результатами ідентифікації ПНО складається Повідомлення про результати ідентифікації щодо визначення потенційної небезпеки, яке узгоджується з відповідним місцевим органом державного нагляду у сфері цивільного захисту. Один примірник Повідомлення про результати ідентифікації щодо визначення потенційної небезпеки залишається на підприємстві, другий примірник надається місцевому органу державного нагляду у сфері цивільного захисту для організації обліку і планових перевірок ПНО.

Місцеві органи державного нагляду у сфері цивільного захисту на основі отриманих Повідомлень про результати ідентифікації щодо визначення потенційної небезпеки складають та щороку уточнюють переліки ПНО і подають їх до відповідного територіального органу державного нагляду у сфері цивільного захисту.

4.3 Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки

Якщо об'єкт визнаний Потенційно небезпечним, проводиться ідентифікація його як об'єкта підвищеної небезпеки. Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 року № 956 «Про ідентифікацію та декларування об'єктів підвищеної небезпеки».

Об'єкт підвищеної небезпеки (далі - ОПН) - об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти, на яких є реальна загроза виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Порогова маса небезпечних речовин – це нормативно встановлена маса окремої небезпечної речовини або категорії небезпечних речовин чи сумарна маса небезпечних речовин різних категорій.

Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки – це порядок визначення об'єктів підвищеної небезпеки серед потенційно небезпечних об'єктів.

Під час проведення ідентифікації за відповідними методиками проводяться розрахунки сумарної маси небезпечних речовин, що використовуються, транспортуються, або виробляються на підприємстві.

Якщо сумарна маса небезпечних речовин дорівнює, або перевищує встановлений норматив, таке підприємство визнається ПНО відповідного класу. За результатами розрахунків складається повідомлення про

результати ідентифікації за формою ОПН-1 і надсилається у двотижневий термін відповідним територіальним органам Держгірпромнагляду, ДСНС України, Держекоінспекції, Державної санітарно-епідеміологічної служби, Держархбудінспекції, а також відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевої ради.

Форма повідомлення про результати ідентифікації ОПН визначена у Додатку 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 року № 956 «Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки».

4.4 Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки

Суб'єкт господарської діяльності, у власності або користуванні якого є хоча б один ОПН організовує розроблення і складання Декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки (далі – Декларація безпеки).

Розробка та складання Декларацій безпеки регламентуються постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 року № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».

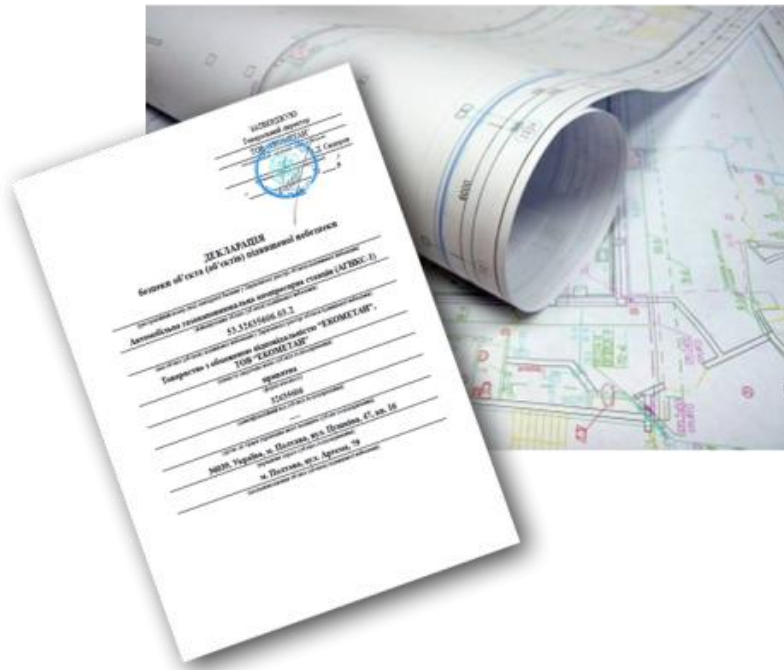
Декларація безпеки розробляється лише для ОПН. Для ОПН, що експлуатуються, декларація безпеки складається як самостійний документ, а для ОПН, що будуються (реконструюються, ліквідуються), – як складова частина відповідної проектної документації.

Декларація безпеки повинна включати:

- 1) результати всебічного дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику;
- 2) оцінку готовності до експлуатації ОПН відповідно до вимог безпеки промислових об'єктів;
- 3) перелік прийнятих з метою зниження рівня ризику рішень і здійснених з метою запобігання аваріям заходів;
- 4) відомості про заходи щодо локалізації і ліквідації можливих наслідків аварій.

В обов'язковому порядку Декларація безпеки повинна пройти експертизу повноти дослідження ступеня небезпеки, оцінки рівня ризику, обґрунтованості та достатності прийнятих рішень щодо зменшення рівня ризику, готовності до локалізації і ліквідації наслідків аварій.

Декларація безпеки переглядається один раз на п'ять років та повинна переглядатися, уточнюватися, або розроблятися в інші терміни у разі зміни умов діяльності, що призводять до підвищення або зниження ступеня небезпеки та рівня ризику, зміни та/або набрання чинності нормативно-правовими актами, що впливають на зміст відомостей декларації безпеки, будівництва в прилеглих районах нових підприємств (об'єктів) якщо це впливає на зміст відомостей, поданих у декларації безпеки.

Оригінал декларації безпеки та висновок експертизи, а також копії документів, що підтверджують передачу зазначених документів уповноваженим органам, зберігаються протягом 25 років.

4.5 Нормативно-правова база щодо розробки плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій

З 06.11.2012 року на підставі наказу Міністерства юстиції України від 13.11.2012 року №1672/5 втратило чинність Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій, затверджено наказом Комітету по нагляду за охороною праці України від 17.06.1999 № 112, що входило до Реєстру нормативно-правових актів з охорони праці під шифром НПАОП 0.00-4.33-99.

Сьогодні базовими нормативними документами, що визначають вимоги щодо розробки суб'єктами господарювання плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій та аварій (далі - ПЛАС) на небезпечних територіях є стаття 11 Закону України «Про об'єкти підвищеної

небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III та Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях, затверджені наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 15.08.2007 № 557, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 вересня 2007 р. за № 1006/14273 (далі - Правила № 557).

Стаття 11 Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» містить наступні вимоги. У порядку реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру суб'єкт господарської діяльності, а також підприємства, установи, організації, які планують експлуатувати хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки, одночасно з розробленням декларації безпеки розробляють і затверджують план локалізації і ліквідації аварій для кожного об'єкта підвищеної небезпеки, який вони експлуатують або планують експлуатувати. План локалізації і ліквідації аварій погоджують центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки (Державна служба України з надзвичайних ситуацій). ПЛАС переглядається кожні 5 років, але може переглядатися або уточнюватися до закінчення 5 років з дати його розроблення у разі: змін в умовах діяльності суб'єкта господарської діяльності незалежно від їх причин, що призводять до необхідності зміни відомостей, які містяться у плані локалізації і ліквідації аварій; внесення змін до чинних або прийняття нових нормативно-правових актів, що впливають на зміст плану локалізації і ліквідації аварій; висунення обґрунтованих вимог щодо плану локалізації і ліквідації аварій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Аналогічно, відповідно до п.3.1.1 Порядку № 557 «керівники потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки, окрім проведення ідентифікації та паспортизації об'єктів, повинні забезпечити розробку ПЛАС, розробку спеціальних заходів протиаварійного захисту відповідно до ПЛАС та інформування органів, що відповідають за дії щодо локалізації та ліквідації аварії, про аварійні ситуації, які пов'язані з небезпечними речовинами і можуть завдати шкоди життю та здоров'ю населення і навколишньому середовищу».

Таким чином, ПЛАС розробляє та затверджує суб'єкт господарської діяльності, який експлуатує або планує експлуатувати хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки, тобто може розробляти та затверджувати орендатор об'єкта підвищеної небезпеки.

Хоча Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій у новій редакції ДСНС України не існує, але використовувати суб'єктом господарювання старого Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій, затвердженого наказом Комітету по нагляду за охороною праці України від 17.06.1999 № 112, чинне законодавством не забороняє.

Завдання до самоконтролю:

1. Що таке потенційно небезпечний об'єкт?
2. Що таке небезпечна речовина?
3. Що таке Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів?
4. Що таке джерело небезпеки?
5. Що таке чинники небезпеки?
6. Що таке ідентифікація потенційно небезпечного об'єкта?
7. Які нормативно-правові акти використовують у процесі ідентифікації ПНО?
8. Обґрунтуйте порядок проведення паспортизації потенційно небезпечних об'єктів
9. До яких потенційно небезпечних об'єктів не застосовуються вимоги Порядку ідентифікації та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки?
10. В якому разі потенційно небезпечний об'єкт вважається об'єктом підвищеної небезпеки відповідного класу?
11. Протягом якого терміну суб'єктом господарської діяльності зберігаються результати ідентифікації об'єкта?
12. В яких випадках відбувається виключення об'єкта підвищеної небезпеки з Державного реєстру об'єктів підвищеної?
13. На основі чого складається декларація безпеки об'єкта підвищеної небезпеки?
14. В якому випадку декларація безпеки об'єкта підвищеної небезпеки складається як самостійний документ, а якому як складова частина відповідної проектної документації?
15. Що повинна включати декларація безпеки об'єкта підвищеної небезпеки?
16. В який термін декларація безпеки об'єкта підвищеної небезпеки переглядається суб'єктом господарської діяльності?
17. Протягом якого терміну суб'єктом господарської діяльності зберігаються оригінал декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки та висновку експертизи, а також копії документів, що підтверджують передачу зазначених документів уповноваженим органам?
18. Обґрунтуйте нормативно-правову базу щодо розробки плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій.

Рекомендована література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Закон України від 18.01.2003 року № 2245- III "Про об'єкти підвищеної небезпеки" із змінами та доповненнями.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 року № 956 «Порядок ідентифікації та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».
4. Наказ МНС України від 18.12.2000 р. № 338 «Про затвердження

Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів» зареєстрований в Міністерстві юстиції 24.01.2001 р. за № 62/5253.

5. Наказ МНС України від 23.02.2006 р. № 98 «Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20.03.2006 р. за № 286/12160.

6. Наказ МНС України від 15.08.2007 р. № 557 «Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03.09.2007 р. за № 1006/14273.

7. Наказ Комітету по нагляду за охороною праці України 17.06.1999 р. № 112 «Про затвердження Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30.06.1999 р. № 424/3717.

8. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки : Навч.-метод. посіб. / О.П. Михайлюк, В.В. Олійник, А.О. Михайлюк . — Х. : УЦЗУ, 2007 . — 190 с.

ГЛАВА 5. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ

Правовою основою діяльності в галузі техногенної та пожежної безпеки є Конституція України, КЦЗУ, інші закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження КМ України, рішення органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, прийняті в межах їхньої компетенції.

5.1 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань техногенної безпеки

Відповідно до п. 43 ст. 2 КЦЗУ *техногенна безпека* – це відсутність ризику виникнення аварій та/або катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також у суб'єктів господарювання, що можуть створити реальну загрозу їх виникнення. Техногенна безпека характеризує стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Забезпечення техногенної безпеки є особливою (специфічною) функцією захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Основним загальнодержавним нормативно-правових актів з питань забезпечення техногенної безпеки є КЦЗУ, а саме глава 12 «Забезпечення техногенної безпеки» до складу якої входять:

Стаття 50. Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру

Стаття 51. Забезпечення техногенної безпеки органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання

Стаття 52. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки

Стаття 53. Автоматизована система раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення

Стаття 54. Віднесення міст та суб'єктів господарювання до відповідних груп і категорій цивільного захисту

Відповідно глави 12. «Забезпечення техногенної безпеки» КЦЗУ:

Стаття 50. Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру

1. Джерелами небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру є:

- 1) потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної небезпеки;
- 2) будівлі та споруди з порушенням умов експлуатації;
- 3) суб'єкти господарювання з критичним станом виробничих фондів та порушенням умов експлуатації;
- 4) ядерні установки з порушенням умов експлуатації;
- 5) наслідки терористичної діяльності;
- 6) гідротехнічні споруди;

7) неконтрольоване ввезення, зберігання і використання на території України техногенно небезпечних технологій, речовин, матеріалів;

8) надмірне та неврегульоване накопичення побутових і промислових відходів, непридатних для використання засобів захисту рослин;

9) наслідки військової та іншої екологічно небезпечної діяльності;

10) суб'єкти господарювання, на об'єктах яких здійснюються виробництво, зберігання та утилізація вибухонебезпечних предметів;

11) об'єкти життєзабезпечення населення з порушенням умов експлуатації;

12) інші об'єкти, що можуть створити загрозу виникнення аварії.

Стаття 52. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки

1. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки повинні відповідати нормам захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, охорони навколишнього природного середовища, екологічної, пожежної та промислової безпеки, охорони праці, будівництва, а також вимогам національних стандартів.

2. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки розробляються центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, суб'єктами господарювання відповідно до їх компетенції на підставі КЦЗУ та інших законів.

До загальнообов'язкових нормативно-правових актів з питань техногенної безпеки, також відносять «Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях» були затвердженні Наказом МНС України 15.08.2007 р. № 557 зареєстровані в Міністерстві юстиції України 03.09.2007 року за № 1006/14273 (далі – Правила).

Правила визначають загальні вимоги до забезпечення техногенної безпеки як особливої (специфічної) функції захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Ці Правила є обов'язковими для виконання керівниками, посадовими особами і працівниками міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі – органи влади), власниками, керівниками та працівниками підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, фізичними особами (далі – суб'єкти господарювання).

Правилами техногенної безпеки сфері цивільного захисту в Україні встановлюються:

1. Загальні положення.

2. Визначення термінів.

3. Основні обов'язки керівників та посадових осіб об'єктів у сфері техногенної безпеки.

4. Виконання основних вимог техногенної безпеки у сфері

цивільного захисту.

5.2 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки

Відповідно до п. 33 ст. 2 КЦЗУ *пожежна безпека* – це відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю

Забезпечення пожежної безпеки – це невід'ємна частина державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища.

Наказом МНС України № 388 від 10.10.2003 р. було створено Державний реєстр нормативних актів з питань пожежної безпеки (НАПБ), до якого включено близько 400 найменувань документів, які поділені на 4 групи різних рівнів та видів: загальнодержавні, міжгалузеві, галузеві нормативні акти, нормативні акти міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, дія яких поширюється на підпорядковані їм підприємства, установи, організації. Державний реєстр нормативних актів з питань пожежної безпеки постійно оновлюється.

Загальнодержавні НАПБ поширюються на центральні і місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності й виду їх діяльності, а також на громадян. Основним загальнодержавним НАПБ є КЦЗУ, а саме глава 13 «Забезпечення техногенної безпеки») до складу якої входять:

Стаття 55. Заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

Стаття 56. Погодження нормативних та нормативно-технічних документів

Стаття 57. Дотримання вимог пожежної безпеки під час проектування, будівництва та реконструкції об'єктів виробничого та іншого призначення

Стаття 58. Призначення і завдання пожежної охорони

Стаття 59. Види пожежної охорони

Стаття 60. Державна пожежна охорона

Стаття 61. Відомча пожежна охорона

Стаття 62. Місцева пожежна охорона

Стаття 63. Добровільна пожежна охорона

До загальнодержавних НАПБ також належать; Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р., Порядок обліку пожеж та їх наслідків, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2003 р. № 2030; Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2012 р. № 306; Наказ МВС України від 30.12.2014 р. № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в

Україні» та інші.

Відповідно до Наказу МВС України від 30.12.2014 р. № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» (далі ППБУ) зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 05.03.2015 р. за № 252/26697:

1. ППБУ встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд різного призначення та прилеглих до них територій, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування, що експлуатуються, будівельних майданчиків, а також під час проведення робіт з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення будівель та споруд (далі - об'єкт).

Вимоги цих ППБУ не поширюються на підземні споруди промислового призначення; метрополітени (крім об'єктів комерційного, торговельного та соціально-побутового призначення); тунелі; об'єкти виробництва, зберігання та утилізації вибухових і радіоактивних речовин й засобів підривань; морські та річкові споруди, що знаходяться на плаву; нафто-, газо-, продуктопроводи; лісові масиви.

2. ППБУ є обов'язковими для виконання суб'єктами господарювання, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (далі - підприємства), громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

3. Центральні органи виконавчої влади з урахуванням специфічних умов та особливостей щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів, віднесених до їх сфери управління, за необхідності видають галузеві правила пожежної безпеки, які не повинні суперечити ППБУ та знижувати їх вимоги.

Проекти галузевих правил пожежної безпеки погоджуються ДСНС України у порядку, визначеному законодавством.

4. Пожежна безпека повинна забезпечуватися шляхом проведення організаційних заходів та технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки людей, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж.

5. Особи, відповідальні за забезпечення пожежної безпеки на підприємствах та об'єктах, їх права та обов'язки визначаються відповідно до законодавства.

6. У разі передачі в оренду цілісного майнового комплексу або окремих його частин, приміщень, інших об'єктів за домовленістю сторін цивільно-правового договору визначаються права та обов'язки орендаря та орендодавця щодо забезпечення пожежної безпеки та відповідальності за порушення вимог пожежної безпеки на об'єкті оренди.

7. Застосування аварійно-рятувальної, протипожежної та спеціальної техніки і обладнання для запобігання пожежам та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій можливе лише за наявності сертифіката

відповідності.

Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, визначається законодавством.

Правилами пожежної безпеки в Україні встановлюються:

I. Загальні положення.

II. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки.

III. Загальні вимоги пожежної безпеки до утримання територій, будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів.

IV. Загальні вимоги пожежної безпеки до інженерного обладнання;

V. Вимоги до утримання технічних засобів протипожежного захисту;

VI. Основні вимоги пожежної безпеки до об'єктів різного функціонального призначення (заклади, установи, організації освіти і науки; культурно-видовищні заклади; заклади охорони здоров'я (із стаціонаром); підприємства торгівлі та харчування; будинки для тимчасового проживання людей; вимоги пожежної безпеки для об'єктів площею до 300 м²; промислові підприємства; підприємства транспорту; об'єкти зберігання; автозаправні станції; житлові будинки; лазні сухого жару (сауни)).

VII. Вимоги пожежної безпеки під час проведення вогневих, фарбувальних та будівельно-монтажних робіт.

VIII. Порядок дій у разі пожежі.

Міжгалузеві НАПБ поширюються на підприємства, установи та організації декількох галузей незалежно від форм власності. Це відповідні правила, положення, інструкції та розпорядження, що встановлюють загальні вимоги пожежної безпеки, обов'язкові для виконання в усіх галузях виробничого та невиробничого середовища.

До таких нормативних актів належать, зокрема: Перелік посад, призначенні на які особи зобов'язані проходити навчання і перевірку знань з питань пожежної безпеки, та порядок їх організації, затверджений наказом МНС України 29 вересня 2003 № 368; Порядок спільних дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій та пожеж в організаціях, установах і закладах з цілодобовим перебуванням людей, затверджений Наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31 липня 2012 №1061/468/587/865 та інші.

Опрацювання проектів загальнодержавних, міжгалузевих НАПБ (у першу чергу, типових документів) здійснюється із залученням Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту, а також інших науково-дослідних інститутів, проектно-конструкторських установ та навчальних закладів.

Поряд із загальнодержавними та міжгалузевими НАПБ важливими для регулювання відносин забезпечення пожежної безпеки є галузеві нормативні акти. Вони поширюють свою дію на підприємства, установи та організації певної галузі. Рішення про їх розробку приймається відповідним

міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади в межах наданих їм повноважень. Тут найбільш характерними прикладами можуть бути: Наказ МОН України від 15.08.2016 р. № 974 «Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 08.09.2016 р. за № 1229/29359, Правила пожежної безпеки на залізничному транспорті, затверджені наказом Міністерства транспорту та зв'язку України 21.09.2009 р. № 1322 тощо.

Окрім документів, що увійшли до вищезгаданого реєстру, існує низка, міждержавних стандартів з питань пожежної безпеки, державних стандартів України (ДСТУ) з питань пожежної безпеки, галузевих стандартів з питань пожежної безпеки, нормативних документи в галузі будівництва з питань пожежної безпеки.

Також існують нормативні акти спеціального призначення, окремі розділи яких регламентують вимоги пожежної безпеки. Серед таких документів слід особливо відзначити ДНАОП 0.00-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», які визначають вимоги до типу виконання електрообладнання, що має використовуватись у відповідних умовах залежно від класу пожежонебезпечних і вибухонебезпечних зон.

5.3 Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів

Відповідно до ст. 51 КЦЗУ (глава 12. Забезпечення техногенної безпеки) та ст. 55 КЦЗУ (глава 13. Забезпечення пожежної безпеки):

1. Забезпечення техногенної та пожежної безпеки на території України, регулювання відносин у цій сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання і громадян здійснюються відповідно до КЦЗУ, законів та інших нормативно-правових актів.

2. Діяльність із забезпечення техногенної та пожежної безпеки є складовою виробничої, експлуатаційної та іншої діяльності відповідних посадових осіб і працівників підприємств, установ, організацій. Ця вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах та положеннях.

3. Забезпечення техногенної та пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання.

4. Забезпечення техногенної та пожежної безпеки під час проектування та забудови населених пунктів, будівництва об'єктів, будівель і споруд покладається на орган архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

5. Забезпечення техногенної та пожежної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фонду,

фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на житлово-експлуатаційні організації, квартиронаймачів та власників квартир, а в жилих приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями - на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

6. Повноваження у сфері пожежної безпеки асоціацій, корпорацій, концернів, інших господарських об'єднань визначаються їхніми статутами або договорами між суб'єктами господарювання, що утворили об'єднання. Для виконання делегованих об'єднанню функцій у його апараті створюється служба пожежної безпеки.

5.4 Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту

Відповідно до ст. 20 КЦЗУ:

1. До завдань і обов'язків суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту належить:

1) забезпечення виконання заходів у сфері цивільного захисту на об'єктах суб'єкта господарювання;

2) забезпечення відповідно до законодавства своїх працівників засобами колективного та індивідуального захисту;

3) розміщення інформації про заходи безпеки та відповідну поведінку населення у разі виникнення аварії;

4) організація та здійснення під час виникнення надзвичайних ситуацій евакуаційних заходів щодо працівників та майна суб'єкта господарювання;

5) створення об'єктових формувань цивільного захисту відповідно до КЦЗУ та інших законодавчих актів, необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази і забезпечення готовності таких формувань до дій за призначенням;

6) створення диспетчерських служб відповідно до КЦЗУ та інших законів, необхідних для забезпечення безпеки об'єктів підвищеної небезпеки;

7) проведення оцінки ризиків виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання, здійснення заходів щодо неперевикнення прийнятних рівнів таких ризиків;

8) здійснення навчання працівників з питань цивільного захисту, у тому числі правилам техногенної та пожежної безпеки;

9) декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки;

10) розроблення планів локалізації та ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки;

11) проведення об'єктових тренувань і навчань з питань цивільного захисту;

12) забезпечення аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання відповідно до вимог ст. 133 КЦЗУ;

13) здійснення за власні кошти заходів цивільного захисту, що зменшують рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій;

14) забезпечення безперешкодного доступу посадових осіб органів державного нагляду, працівників аварійно-рятувальних служб, з якими укладені угоди про аварійно-рятувальне обслуговування суб'єктів господарювання, для проведення обстежень на відповідність протиаварійних заходів планам локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктах, сил цивільного захисту – для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

15) забезпечення дотримання вимог законодавства щодо створення, зберігання, утримання, використання та реконструкції захисних споруд цивільного захисту;

16) здійснення обліку захисних споруд цивільного захисту, які перебувають на балансі (утриманні);

17) дотримання протиепідемічного, протиепізоотичного та протиепіфітотичного режиму;

18) створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

19) розроблення заходів щодо забезпечення пожежної безпеки, впровадження досягнень науки і техніки, позитивного досвіду із зазначеного питання;

20) розроблення і затвердження інструкцій та видання наказів з питань пожежної безпеки, здійснення постійного контролю за їх виконанням;

21) забезпечення виконання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, а також виконання вимог приписів, постанов та розпоряджень центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки;

22) утримання у справному стані засобів цивільного та протипожежного захисту, недопущення їх використання не за призначенням;

23) здійснення заходів щодо впровадження автоматичних засобів виявлення та гасіння пожеж і використання для цієї мети виробничої автоматики;

24) своєчасне інформування відповідних органів та підрозділів цивільного захисту про несправність протипожежної техніки, систем протипожежного захисту, водопостачання, а також про закриття доріг і проїздів на відповідній території;

25) виконання інших завдань і заходів у сфері цивільного захисту, передбачених КЦЗУ та іншими законодавчими актами.

2. Організація заходів цивільного захисту суб'єкта господарювання здійснюється підрозділами (посадовими особами) з питань цивільного

захисту, які створюються (призначаються) керівниками зазначених суб'єктів господарювання з урахуванням таких вимог:

1) у суб'єктах господарювання, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту, з чисельністю працюючих понад 3 тисячі осіб створюються підрозділи з питань цивільного захисту;

2) у суб'єктах господарювання, а також закладах охорони здоров'я із загальною чисельністю працюючих та осіб, які перебувають на лікуванні, від 200 до 3 тисяч осіб та у суб'єктах господарювання, віднесених до другої категорії цивільного захисту, призначаються посадові особи з питань цивільного захисту;

3) у навчальних закладах з денною формою навчання з чисельністю 500 і більше осіб, які навчаються, призначаються посадові особи з питань цивільного захисту;

4) у суб'єктах господарювання з чисельністю працюючих до 200 осіб призначаються особи з питань цивільного захисту за рахунок штатної чисельності суб'єкта господарювання.

3. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до Закону як підприємці, виконують заходи цивільного захисту особисто.

4. Порядок діяльності підрозділів з питань цивільного захисту або призначених осіб визначається відповідними положеннями про них або посадовими інструкціями. Положення про підрозділ (посадова інструкція працівника) з питань цивільного захисту затверджується керівником, що його створив (призначив), на підставі типового положення про такий підрозділ, що затверджується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

5.5 Права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту

Відповідно до ст. 21 КЦЗУ:

1. Громадяни України мають право на:

1) отримання інформації про надзвичайні ситуації або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;

2) забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту та їх використання;

3) звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;

4) участь у роботах із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;

5) отримання заробітної плати за роботу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації у разі залучення до таких робіт згідно з трудовими договорами;

6) соціальний захист та відшкодування відповідно до законодавства шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;

7) медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм.

2. Громадяни України зобов'язані:

1) дотримуватися правил поведінки, безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях;

2) дотримуватися заходів безпеки у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої і технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до надзвичайної ситуації;

3) вивчати способи захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту;

4) повідомляти службі екстреної допомоги населенню про виникнення надзвичайних ситуацій;

5) у разі виникнення надзвичайної ситуації до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів вживати заходів для рятування населення і майна;

6) дотримуватися протиепідемічного, протиепізоотичного та протіепіфітотичного режимів, режимів радіаційного захисту;

7) виконувати правила пожежної безпеки, забезпечувати будівлі, які їм належать на праві приватної власності, первинними засобами пожежогасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем.

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, у разі виникнення надзвичайних ситуацій користуються тими самими правами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією України, законами чи міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Завдання до самоконтролю:

1. Охарактеризуйте нормативно-правову базу України з питань техногенної безпеки.

2. Охарактеризуйте нормативно-правову базу України з питань пожежної безпеки.

3. Обґрунтуйте загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів.

4. Назвіть завдання і обов'язки суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту.

5. Назвіть права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту.

Рекомендована література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Наказ МВС України від 30.12.2014 р. № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05.03.2015 р. за № 252/26697.
3. Наказ МНС України від 15.08.2007 р. № 557 «Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03.09.2007 р. за № 1006/14273.
4. Наказом МНС України від 10.10.2003 №388 «Про затвердження Державного реєстру нормативних актів з питань пожежної безпеки».

ГЛАВА 6. ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

6.1 Нормативно-правова база щодо проведення перевірок додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки

Перевірки суб'єктів господарювання здійснюються з урахуванням вимог:

1. Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 року № 5403.
2. Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями.
3. Постанови Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки» із змінами.
4. Наказу МВС України від 02.11.2015 року № 1337 «Деякі питання проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.11.2015 р. за № 1467/27912.

Відповідно до Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями:

Стаття 1. Визначення термінів

Державний нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Стаття 3. Основні принципи державного нагляду (контролю)

Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами:

- 1) пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;
- 2) підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;
- 3) рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;

- 4) гарантування прав суб'єкту господарювання;
- 5) об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими необґрунтованими заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв;
- 6) здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом;
- 7) відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю);
- 8) неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання;
- 9) невтручання органу державного нагляду (контролю) у статутну діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону;
- 10) відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства;
- 11) дотримання умов міжнародних договорів України;
- 12) незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;
- 13) наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади.

Відповідно до КЦЗ України:

Глава 14. Державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки

Стаття 64. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, уповноважений організувати та здійснювати державний нагляд (контроль) щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб.

2. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізує повноваження безпосередньо і через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

3. До складу центрального органу виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, і його територіальних органів входять:

- 1) органи державного нагляду у сфері пожежного нагляду;

2) органи державного нагляду у сфері цивільного захисту і техногенної безпеки;

3) підрозділи забезпечення та інші структурні підрозділи.

Стаття 65. Державні органи та суб'єкти господарювання, аварійно-рятувальні служби, щодо яких здійснюються заходи державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) з питань, які визначені частиною першою статті 64 КЦЗ України щодо:

1) центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, інших державних органів та органів місцевого самоврядування;

2) суб'єктів господарювання;

3) аварійно-рятувальних служб.

2. У суб'єктів господарювання приватної форми власності органи державного нагляду у сфері цивільного захисту контролюють виконання заходів щодо захисту населення та працівників на випадок надзвичайної ситуації, а також вирішення питань техногенної та пожежної безпеки, що стосуються прав та інтересів інших юридичних осіб і громадян.

6.2 Види перевірок суб'єктів господарювання

Відповідно до ст. 66 КЦЗ України «Способи здійснення державного нагляду (контролю)»:

Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) шляхом проведення планових та позапланових перевірок відповідно до закону.

Відповідно до Наказу МВС України від 02.11.2015 р. № 1337 «Деякі питання проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки», зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 25.11.2015 р. за № 1467/27912:

1) Перевірки проводяться з метою здійснення контролю за додержанням суб'єктами господарювання вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, виявлення порушень і запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захисту життя та здоров'я людей.

2) Планові та позапланові перевірки проводяться за адресою розташування об'єктів перевірок суб'єкта господарювання в робочий час, встановлений правилами внутрішнього трудового розпорядку, у присутності керівника або його заступника, або уповноваженої особи суб'єкта господарювання.

3) Суб'єкти господарювання зобов'язані безперешкодно допускати

посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів для здійснення огляду (обстеження) будівель, приміщень, споруд, устаткування, території, надавати для ознайомлення документи, зразки продукції, пояснення, довідки, відомості, матеріали з питань, що виникають під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у зазначеній сфері, а також їх копії у разі необхідності в порядку, визначеному законодавством.

Планові перевірки проводяться відповідно до планів перевірки, які щоквартально затверджуються ДСНС України або її територіальними органами та оприлюднюються на їх офіційному веб-сайті до 25 числа останнього місяця кварталу, що передує плановому.

Плани перевірок апарату ДСНС України затверджуються Головою ДСНС України або його заступником, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю).

Плани перевірок, що здійснюються посадовими особами територіального органу ДСНС України на території певної адміністративної одиниці, затверджуються керівником відповідного територіального органу або його заступником, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю).

У плані перевірки зазначаються найменування суб'єкта господарювання - юридичної особи та/або його відокремленого підрозділу або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи - підприємця, адреса розташування об'єкта (об'єктів) перевірки, дата початку здійснення заходу та дата його закінчення.

Періодичність здійснення планових перевірок суб'єктів господарювання визначається з урахуванням Критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 р. № 306.

У разі взяття на облік нового об'єкта в період, на який уже затверджено план перевірки, зазначений об'єкт включається до плану перевірки на наступний плановий період.

Планові перевірки установ та організацій, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (їх територіальних органів), Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, а також будівель, приміщень, споруд, що перебувають у власності (користуванні) цих установ або організацій, проводяться щороку згідно з затвердженими ДСНС України та її територіальними органами планами перевірок, за винятком установ та організацій, контроль за дотриманням пожежної безпеки на яких

здійснюється відомчою службою пожежної безпеки відповідно до ст. 61 КЦЗУ.

Відповідно до п.7. ст. 61 КЦЗУ: Служби пожежної безпеки, створені для забезпечення пожежної безпеки на об'єктах Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної поліції, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, Державної спеціальної служби транспорту центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту та інфраструктури, здійснюють контроль за виконанням правил пожежної безпеки на цих об'єктах.

Перевірки додержання і виконання міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади (їх територіальними органами), Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки здійснюються один раз на п'ять років на підставі плану, який щороку затверджується Кабінетом Міністрів України.

За наявності будівель, споруд, приміщень, діляниць та територій, які перебувають у власності або користуванні суб'єкта господарювання, використовуються ним для провадження господарської діяльності та здаються в оренду (суборенду) іншим суб'єктам господарювання, ДСНС України або її територіальний орган безпосередньо або через суб'єкта господарювання (шляхом зазначення про це у повідомленні про перевірку) ознайомлює орендарів про дату та час здійснення планової перевірки з метою забезпечення їх присутності (або уповноважених осіб) під час проведення перевірки.

Відповідно до Цивільного кодексу України:

Оренда - це майновий найм, заснований на договорі про надання майна в тимчасове користування за певну плату. У договорі оренди беруть участь дві сторони: орендодавець і орендар. Орендодавець - власник майна, який здає його в оренду.

Суборенда - це передача орендованої нерухомості (майна) в оренду третій особі. За договором суборенди Орендар за згодою орендодавця передає на певний строк частину або все найняте ним приміщення у користування суборендарю.

Позаплановою перевіркою суб'єкта господарювання є перевірка, проведення якої не передбачено планами роботи ДСНС України та її територіальних органів. Позапланова перевірка проводиться на підставі ст. 6 Закону України від 05.04.2007 р. № 877-V «Про основні засади

державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», а саме:

1) подання суб'єктом господарювання письмової заяви до ДСНС України або її територіального органу про здійснення перевірки за його бажанням;

2) перевірка виконання суб'єктом господарювання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної і пожежної безпеки, виданих за результатами проведення планових перевірок;

3) обґрунтоване звернення фізичної особи про порушення суб'єктом господарювання її законних прав. У разі надходження такого звернення до територіальних органів ДСНС України позапланова перевірка здійснюється тільки за наявності згоди ДСНС України на її проведення.

У разі якщо порушення, зазначені у зверненні, були виявлені при проведенні перевірки у попередньому плановому періоді, і по яких були вжиті відповідні заходи реагування, таке звернення не може розглядатись як підстава для проведення позапланової перевірки;

4) настання аварії, іншої небезпечної події, що була пов'язана з діяльністю суб'єкта господарювання.

Під час проведення позапланової перевірки з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для її проведення, з обов'язковим зазначенням цих питань у посвідченні на проведення позапланової перевірки.

Посадові особи ДСНС України або її територіальних органів зобов'язані ознайомити керівника суб'єкта господарювання або уповноважену ним особу з підставою проведення позапланової перевірки з наданням йому копії відповідного наказу на проведення позапланової перевірки та пред'явити посвідчення на проведення позапланової перевірки.

6.3 Порядок проведення перевірок

Відповідно до затвердженого у встановленому порядку плану перевірок для здійснення планової перевірки ДСНС України або її територіальними органами видається наказ про проведення перевірки.

Наказ про проведення перевірки має містити:

1) найменування/прізвище, ім'я та по батькові суб'єкта господарювання;

2) місцезнаходження/місце проживання суб'єкта господарювання та адресу розташування об'єкта перевірки;

3) предмет перевірки;

4) дату початку та дату закінчення перевірки;

5) посаду, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка буде здійснювати перевірку.

На підставі наказу на проведення перевірки оформлюється посвідчення на проведення перевірки (додаток 1 до Наказу МВС України № 1337).

Посвідчення на проведення перевірки посадовими особами ДСНС України оформлюється на бланку ДСНС України для загального листування за підписом Голови ДСНС України або його заступника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю), та скріплюється гербовою печаткою.

Посвідчення на проведення перевірки суб'єктів господарювання, що здійснюється посадовими особами територіального органу ДСНС України на території відповідної адміністративної одиниці, оформлюється на бланку територіального органу ДСНС України для загального листування за підписом керівника цього територіального органу або його заступника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю), та скріплюється гербовою печаткою.

Посвідчення реєструється у Журналі реєстрації посвідчень на проведення перевірки, який повинен бути прошитий, пронумерований та скріплений печаткою (додаток 2 до Наказу МВС України № 1337).

У посвідченні на проведення перевірки зазначаються:

- 1) найменування структурного підрозділу ДСНС України або її територіального органу, що здійснює перевірку;
- 2) тип перевірки (планова або позапланова);
- 3) найменування суб'єкта господарювання - юридичної особи та/або його відокремленого підрозділу або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи - підприємця, щодо якого (якої) здійснюється перевірка;
- 4) місцезнаходження/місце проживання суб'єкта господарювання та/або його відокремленого підрозділу та адреса розташування об'єкта перевірки, щодо якого здійснюється перевірка;
- 5) номер і дата наказу ДСНС України або її територіального органу, відповідно до якого здійснюється перевірка;
- 6) дата початку та дата закінчення перевірки;
- 7) посадові особи ДСНС України або її територіального органу, які будуть здійснювати перевірку, із зазначенням їх посад, прізвищ, імен та по батькові;
- 8) предмет та підстава для здійснення перевірки (додержання та виконання вимог законодавства у сферах цивільного захисту, і техногенної безпеки; виконання вимог приписів, постанов, розпоряджень; перевірки фактів порушень вимог законодавства, викладених у скарзі);
- 9) інформація про здійснення попередньої перевірки (тип та строк її здійснення).

Посвідчення на проведення перевірки є чинним лише протягом зазначеного в ньому строку здійснення перевірки.

Посвідчення на проведення перевірки зберігається в наглядovій справі на об'єкт перевірки в органі, який здійснював перевірку.

ДСНС України або її територіальний орган здійснює планову перевірку за умови письмового повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планової перевірки не пізніше ніж за десять днів до дня її здійснення.

Повідомлення про проведення планової перевірки (додаток 3 до Наказу МВС України № 1337) надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення (телефонограмою) за рахунок коштів ДСНС України (її територіального органу) або вручається особисто під розписку керівнику чи уповноваженій особі суб'єкта господарювання.

У разі направлення повідомлення про проведення планової перевірки рекомендованим листом з повідомленням про вручення (телефонограмою) планова перевірка здійснюється не раніше ніж через п'ятнадцять днів з дня відправлення суб'єкту господарювання такого повідомлення.

Повідомлення про проведення планової перевірки посадовими особами ДСНС України оформлюється на бланку ДСНС України для загального листування за підписом Голови ДСНС України або його заступника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю).

Повідомлення про проведення планової перевірки, що здійснюється посадовими особами територіального органу ДСНС України на території відповідної адміністративної одиниці, оформлюється на бланку територіального органу ДСНС України для загального листування за підписом керівника цього територіального органу або його заступника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю).

У повідомленні про проведення планової перевірки зазначаються:

- 1) дата початку та дата закінчення здійснення планової перевірки;
- 2) найменування суб'єкта господарювання - юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи - підприємця, щодо якого (якої) буде здійснюватися перевірка;
- 3) назва та адреса розташування об'єкта перевірки;
- 4) найменування підрозділу ДСНС України або її територіального органу, посадові особи якого будуть здійснювати перевірку.

Копія повідомлення про проведення планової перевірки та копія повідомлення про вручення поштового відправлення (у разі надіслання повідомлення рекомендованим листом з повідомленням про вручення) зберігаються в наглядовій справі на об'єкт перевірки в органі, який здійснював перевірку.

Тривалість планової перевірки визначається залежно від площі (території) об'єкта перевірки, кількості будівель, приміщень та дільниць, які перебувають у власності або користуванні суб'єктів господарювання, а також ступеня ризику від провадження господарської діяльності, але **не може перевищувати п'ятнадцяти робочих днів, а для суб'єктів малого підприємництва - п'яти робочих днів**, якщо інше не передбачено законом

Відповідно до ч 3 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами малого підприємництва є:

1) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

2) юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України

Продовження строку здійснення планової перевірки не допускається.

Строк здійснення позапланової перевірки не може перевищувати десяти робочих днів, а щодо суб'єктів малого підприємництва - двох робочих днів, якщо інше не передбачено законом.

Продовження строку здійснення позапланової перевірки не допускається.

Перевірка складається з таких основних частин:

- 1) підготовка до перевірки;
- 2) проведення перевірки;
- 3) оформлення результатів перевірки;
- 4) вжиття відповідних заходів реагування за результатами перевірки.

Під час підготовки до перевірки посадові особи ДСНС України або її територіальних органів зобов'язані:

1) ознайомитися з матеріалами наглядової справи щодо кожного об'єкта перевірки;

2) визначити перелік питань, необхідних для проведення перевірки (залежно від специфіки господарської діяльності та ступеня ризику від здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання);

3) ознайомитися з відповідними нормативно-правовими актами та нормативними документами, що стосуються цивільного захисту, техногенної і пожежної безпеки, з матеріалами про пожежі та/або випадки виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах перевірки, а також з технічною документацією і довідковою літературою, яка характеризує пожежну та техногенну небезпеку об'єкта перевірки.

Перед початком перевірки посадові особи, які будуть її здійснювати, зобов'язані:

1) з'ясувати, хто від суб'єкта господарювання (керівник, уповноважена особа) братиме участь у її проведенні;

2) у разі участі у проведенні перевірки уповноваженої особи отримати оригінал або належним чином завірену копію документа, яким уповноважено відповідну особу;

3) пред'явити керівнику суб'єкта господарювання або уповноваженій ним особі посвідчення на проведення перевірки та службове посвідчення,

що засвідчує посадову особу, і надати суб'єкту господарювання копію посвідчення на проведення перевірки.

Посадова особа ДСНС України або її територіального органу без посвідчення на проведення перевірки та службового посвідчення не має права її здійснювати.

Суб'єкт господарювання має право не допускати посадових осіб ДСНС України або її територіального органу до здійснення перевірки, якщо вони не пред'явили вищезазначених документів.

Перед початком здійснення перевірки посадова особа ДСНС України або її територіального органу вносить запис до відповідного журналу суб'єкта господарювання (за його наявності) про здійснення перевірки.

Під час перевірки посадові особи ДСНС України або її територіального органу зобов'язані дотримуватись установлених правил внутрішнього розпорядку роботи суб'єкта господарювання, правил перепускного, внутрішньо об'єктового режиму, особливостей здійснення режимних заходів (у випадку їх встановлення відповідно до Закону України «Про державну таємницю») та вимог охорони праці.

Інформація, одержана посадовою особою ДСНС України або її територіального органу під час перевірки, доступ до якої обмежено законом, використовується виключно в порядку, установленому законом.

6.4 Права посадових осіб ДСНС України та її територіальних органів під час здійснення перевірок

Посадові особи ДСНС України та її територіальних органів під час здійснення перевірок мають право:

1) проводити огляд (обстеження) об'єкта перевірки, перевіряти організацію роботи та виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, а також документів чи предметів з питань, що виникають під час здійснення перевірки, якщо це передбачено законом;

2) одержувати під час здійснення перевірки від посадових осіб суб'єкта господарювання довідки, документи, у тому числі проектну документацію щодо об'єкта перевірки та інші матеріали, пояснення і відомості з питань, що виникають під час перевірки;

3) вимагати від суб'єкта господарювання усунення виявлених порушень вимог законодавства з цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки;

4) вимагати припинення дій, які перешкоджають здійсненню перевірки;

5) звертатися у встановленому законом порядку до суду у випадку недопущення посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів до проведення перевірки в цілому чи до окремих приміщень об'єкта перевірки, яка здійснюється в установленому законодавством порядку, з вимогою щодо зобов'язання суб'єкта господарювання забезпечити допуск

до здійснення перевірки в цілому або частини приміщень об'єкта перевірки;

б) надавати (надсилати) суб'єктам господарювання обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень законодавства;

7) притягати до адміністративної відповідальності посадових осіб та громадян, винних у порушенні встановлених законодавством вимог цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки, невиконанні приписів та постанов посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів;

8) вимагати припинення дій, які можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій;

9) фіксувати процес здійснення перевірки на засоби аудіо- та відеотехніки з наданням копії запису керівнику або уповноваженій ним особі суб'єкта господарювання;

10) звертатися до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, агрегатів, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, окремих приміщень, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

11) застосовувати адміністративно-господарські санкції за порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки відповідно до закону.

Відповідно до ст.238 Господарського кодексу України :

1. За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

2. Види адміністративно-господарських санкцій, умови та порядок їх застосування визначаються Господарським кодексом України, іншими законодавчими актами. Адміністративно-господарські санкції можуть бути встановлені виключно законами.

6.5 Обов'язки посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів під час здійснення перевірок

Посадові особи ДСНС України або її територіальних органів, які здійснюють перевірки, зобов'язані:

- 1) повно, об'єктивно та неупереджено здійснювати перевірку в межах повноважень, передбачених законом;
- 2) дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах із суб'єктами господарювання;
- 3) не втручатись і не перешкоджати здійсненню господарської діяльності під час здійснення перевірки;
- 4) забезпечувати нерозголошення інформації з обмеженим доступом, комерційної таємниці та іншої інформації суб'єкта господарювання, що стає доступною під час здійснення перевірки;
- 5) ознайомити керівника суб'єкта господарювання або його заступника, або уповноважену ним особу з результатами проведеної перевірки у строки, передбачені законом;
- 6) надавати суб'єкту господарювання консультаційну допомогу щодо здійснення перевірки;
- 7) неухильно дотримуватися вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», КЦЗУ та Наказу МВС України № 1337. За порушення встановленого зазначеними нормативно-правовими актами порядку здійснення заходів державного нагляду (контролю) посадові особи ДСНС України або її територіальних органів несуть відповідальність відповідно до вимог чинного законодавства;
- 8) дотримуватись встановлених законодавством обмежень щодо охорони державної таємниці, службової інформації та правил перепускного і внутрішньо об'єктового режимів.

6.6 Права та обов'язки суб'єктів господарювання під час здійснення перевірок

Відповідно до ст. 10 Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»:

Суб'єкт господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) має право:

- 1) вимагати від посадових осіб органу державного нагляду (контролю) додержання вимог законодавства;
- 2) перевіряти наявність у посадових осіб органу державного нагляду (контролю) службового посвідчення і одержувати копії посвідчення (направлення) на проведення планового або позапланового заходу;
- 3) не допускати посадових осіб органу державного нагляду (контролю) до здійснення державного нагляду (контролю), якщо:
  - він здійснюється з порушенням вимог щодо періодичності проведення заходів державного нагляду (контролю), передбачених законом;
  - посадова особа органу державного нагляду (контролю) не надала

копії документів, передбачених цим Законом, або якщо надані документи не відповідають вимогам цього Закону;

4) бути присутнім під час здійснення заходів державного нагляду (контролю);

5) вимагати нерозголошення інформації, що є комерційною таємницею суб'єкта господарювання;

6) одержувати та знайомитися з актами державного нагляду (контролю);

7) надавати в письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення до акта органу державного нагляду (контролю);

8) оскаржувати в установленому законом порядку неправомірні дії органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб.

Відповідно до ст. 11 Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»:

Суб'єкт господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) зобов'язаний:

1) допускати посадових осіб органу державного нагляду (контролю) до здійснення заходів державного нагляду (контролю) за умови дотримання порядку здійснення державного нагляду (контролю), передбаченого цим Законом;

2) виконувати вимоги органу державного нагляду (контролю) щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства;

3) надавати документи, зразки продукції, пояснення, довідки, відомості, матеріали з питань, що виникають під час державного нагляду (контролю), відповідно до закону;

4) одержувати примірник припису або акта органу державного нагляду (контролю) за результатами проведеного планового чи позапланового заходу.

6.7 Оформлення результатів перевірки

У разі якщо суб'єкт господарювання не допускає посадових осіб ДСНС України або її територіальних органів до проведення перевірки в цілому чи до окремих приміщень об'єкта перевірки, яка здійснюється в установленому законодавством порядку, посадовою особою, яка здійснює перевірку, складається **Акт про недопущення до проведення планової (позапланової) перевірки**, форму якого наведено в додатку 4 до Наказу МВС України № 1337.

Керівник або уповноважена особа суб'єкта господарювання в акті про недопущення до проведення планової (позапланової) перевірки має право подати пояснення і зауваження щодо змісту акта, зазначити мотиви своєї відмови у допущенні до проведення перевірки.

В акті про недопущення до проведення планової (позапланової) перевірки зазначаються дата, час його складання та відомості про посадову

особу, яка склала акт, а також посада, прізвище, ім'я, по батькові особи керівника або уповноваженої особи суб'єкта господарювання, яку ознайомлено з цим актом та якій вручено його під розпис.

Акт про недопущення до проведення планової (позапланової) перевірки складається у двох примірниках, один з яких надається керівнику або уповноваженій особі суб'єкта господарювання, а другий з відміткою про ознайомлення зберігається в наглядовій справі.

У разі відмови керівника або уповноваженої особи суб'єкта господарювання від підписання акта про недопущення до проведення планової (позапланової) перевірки посадовою особою ДСНС України робиться відповідна відмітка щодо відмови від ознайомлення та отримання цього акта.

У разі відмови керівника або уповноваженої особи суб'єкта господарювання отримати зазначений акт такий акт надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

За результатами проведеної перевірки суб'єкта господарювання посадовою особою ДСНС України або її територіального органу у разі виявлення порушень вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки складається **Акт складений за результатами проведення планової (позапланової) перевірки щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки**, згідно з затвердженою Наказом МВС України № 1337 уніфікованою формою (далі – Акт перевірки).

Акт перевірки оформлюється з використанням комп'ютерної техніки або розбірливим почерком на друкованих формах. Не допускається внесення до акта перевірки недостовірної інформації.

Посадова особа ДСНС України або її територіального органу зазначає в акті перевірки стан додержання і виконання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

В акті перевірки детально описуються виявлені порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки з посиланням на відповідні вимоги законодавства.

У разі розміщення на об'єкті перевірки приміщень (будівель), що використовуються іншими суб'єктами господарювання для провадження господарської діяльності, порушення, виявлені в цих приміщеннях (будівлях), зазначаються в акті перевірки з розмежуванням порушень щодо кожного окремого приміщення об'єкта перевірки.

Якщо приміщення (будівлі) перебувають у власності фізичної особи, а діяльність в них здійснює суб'єкт господарювання (орендар), акт перевірки вручається суб'єкту господарювання (орендарю), який підлягає перевірці.

В останній день перевірки два примірники акта перевірки підписуються посадовими особами ДСНС України або її територіального органу, які здійснювали перевірку, та керівником суб'єкта господарювання або уповноваженою ним особою, а також іншими особами, які брали участь у перевірці.

У разі якщо керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особа робить письмові зауваження щодо здійснення перевірки, ці зауваження є невід'ємною частиною акта перевірки, який підписується із зауваженнями.

Один примірник акта перевірки надається керівнику суб'єкта господарювання або уповноваженій ним особі. У випадку проведення перевірки суб'єкта господарювання, на об'єкті перевірки якого є наявними приміщення (будівлі, споруди, території), що надаються в оренду (суборенду) іншим суб'єктам господарювання, використовуються останніми для провадження господарської діяльності та відображені в акті перевірки, копія акта надається/вручається керівнику або уповноваженій особі такого суб'єкта господарювання.

У разі відмови керівника суб'єкта господарювання або уповноваженої ним особи підписати акт перевірки посадова особа ДСНС України або її територіального органу вносить до такого акта відповідний запис.

У разі якщо керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особа відмовляються від отримання акта перевірки особисто, такий акт направляється суб'єкту господарювання рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Другий примірник акта перевірки зберігається протягом п'яти років у наглядовій справі на об'єкт перевірки в органі, який здійснював перевірку. До акта перевірки додаються копії документів, що підтверджують факт поштового відправлення, та копія повідомлення про вручення поштового відправлення (у разі надіслання повідомлення рекомендованим листом з повідомленням про вручення).

Акти перевірок реєструються у Журналі реєстрації актів, складених за результатами проведення планових (позапланових) перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, форму якого наведено у додатку 5 до Наказу МВС України № 1337.

У разі відсутності порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки посадова особа ДСНС України або її територіального органу, яка здійснювала перевірку, доповідає відповідним рапортом керівнику ДСНС України або її територіального органу чи заступнику керівника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю).

На підставі рапорту керівник ДСНС України або її територіального органу чи заступник керівника, до повноважень якого відповідно до розподілу обов'язків віднесено питання державного нагляду (контролю),

листом повідомляє суб'єкта господарювання про відсутність порушень за результатами здійснення перевірки.

На підставі акта перевірки, у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, які створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей, ДСНС України або її територіальний орган звертається у порядку та строки, встановлені законом, з відповідним позовом до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, окремих приміщень, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг.

У разі наявності на об'єкті перевірки інших порушень посадовою особою ДСНС України або її територіального органу на підставі акта перевірки складається **Припис про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки** згідно з додатком 6 до Наказу МВС України № 1337 (далі - Припис).

На підставі акта перевірки, складеного за результатами позапланової перевірки, яка здійснювалась у випадках: обґрунтованого звернення фізичної особи про порушення суб'єктом господарювання її законних прав та настання аварії, іншої небезпечної події, що була пов'язана з діяльністю суб'єкта господарювання, звернення до адміністративного суду щодо вжиття заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, окремих приміщень, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг та/або складання припису є обов'язковим.

Припис складається у двох примірниках, що підписуються посадовими особами ДСНС України або її територіальних органів, які здійснювали перевірку, та керівником суб'єкта господарювання або уповноваженою ним особою із зазначенням строків усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Один примірник припису не пізніше п'яти робочих днів з дня складання акта перевірки надається керівнику суб'єкта господарювання або уповноваженій ним особі для виконання, а другий - долучається до

наглядової справи органу, посадові особи якого здійснювали перевірку, для контролю.

У разі відмови керівника суб'єкта господарювання або уповноваженої ним особи від підписання та/або отримання припису посадова особа ДСНС України або її територіального органу вносить до такого припису відповідний запис, а такий припис надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Копії документів, що підтверджують факт поштового відправлення, та копія повідомлення про вручення поштового відправлення (у разі надіслання припису рекомендованим листом з повідомленням про вручення) зберігаються в наглядній справі на об'єкт перевірки в органі, який здійснював перевірку.

До припису включаються неусунені порушення, виявлені під час проведення попередніх перевірок, із зазначенням строків які пропонувалися для їх усунення, та пропонуються нові строки усунення порушень. При цьому зазначаються нові порушення, які були виявлені під час проведення перевірки, і строки їх усунення.

Під час проведення планової або позапланової перевірки у попередньому приписі, якщо такий є, посадова особа ДСНС України або її територіального органу, яка здійснювала перевірку, зобов'язана зробити відмітки. При усуненні запропонованих приписом порушень навпроти кожного з них робиться позначка «виконано», ставиться дата перевірки та підпис посадової особи, яка здійснювала перевірку, а при невиконанні - у кінці припису відмічаються порядкові номери невиконаних пунктів, зазначаються заходи, які вжито за наслідками перевірки, з чим ознайомлюється керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особа.

У разі непогодження із запропонованими до усунення порушеннями чи строками їх усунення керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особа має право оскаржити припис до ДСНС України або суду.

За результатами розгляду скарг на припис у разі встановлення фактів порушення стосовно його винесення або оформлення ДСНС України може прийняти рішення про скасування припису в частині або в цілому.

Строки усунення порушень, зазначених у приписі, встановлюються посадовою особою ДСНС України або її територіального органу, які здійснювали перевірку, залежно від виявлених порушень законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Контроль за виконанням приписів, наданих за результатами перевірки, здійснюється органом, який його видав.

Наявність припису, складеного на підставі акта перевірки, не позбавляє ДСНС України або її територіальний орган права звернення до адміністративного суду з позовом про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) при наявності порушень, які створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей.

На кожен об'єкт перевірки, а також на об'єкти нового будівництва в ДСНС України або її територіальному органі заводиться окрема наглядова справа, в якій зберігаються документи, що складаються за результатами перевірок, у тому числі орендованих будівель та приміщень, матеріали листування, а також декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки (для суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику – висновки за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення), рішення (постанови, ухвали) суду щодо вжиття заходів реагування, договори оренди та інші документи, що характеризують дотримання на об'єкті протипожежного стану, виконання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту відповідно до змісту наглядової справи (додаток 7 до Наказу МВС України № 1337), та загальних відомостей про об'єкт (об'єкти) перевірок (додаток 8 до Наказу МВС України № 1337), які потрібно відобразити у наглядовій справі.

Наглядові справи повинні постійно зберігатись у спеціально визначених місцях та обліковуватись у спеціальному журналі обліку наглядових справ (додаток 9 до Наказу МВС України № 1337).

ДСНС України та її територіальні органи здійснюють контроль за своєчасним виконанням плану перевірок суб'єктів господарювання, перевіряють наявність та розглядають матеріали наглядової справи після кожної перевірки об'єкта.

За результатами перевірки наглядової справи робляться письмові відмітки щодо її ведення і якості нагляду.

Щороку до 01 квітня ДСНС України та її територіальні органи готують звіт про виконання квартальних планів перевірок суб'єктів господарювання за попередній рік, який оприлюднюється на офіційних веб-сайтах.

Завдання до самоконтролю:

1. З урахуванням яких вимог нормативно-правових актів здійснюються перевірки щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки?

2. В якому розділі КЦЗУ розглянуті питання діяльності центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки? Назвіть глави. Проаналізуйте ст. 64 та 65 КЦЗУ.

3. Які є види перевірок суб'єктів господарювання? В якій статті КЦЗУ це визначено? В який час здійснюються перевірки? Що здійснюється під час перевірок? Відповідно до чого проводяться планові перевірки?

4. Що повинно бути зазначено в наказі для здійснення планових або

позапланових перевірок суб'єктів господарювання?

5. Що зазначається у посвідченні на проведення перевірки?

6. В який термін суб'єкт господарювання повинен бути повідомлений органами державного нагляду про проведення перевірки?

7. Що повинно містити повідомлення про проведення перевірки?

8. Який строк здійснення планового заходу для суб'єктів господарювання?

9. Який строк здійснення планового заходу для суб'єктів малого підприємництва?

10. За яких умов здійснюються позапланові заходи?

11. Який строк здійснення позапланового заходу для суб'єктів господарювання?

12. Який строк здійснення позапланового заходу для суб'єктів малого підприємництва?

13. Назвіть права посадових осіб ДСНС України та її територіальних органів під час здійснення перевірок.

14. Назвіть обов'язки посадових осіб ДСНС України та її територіальних органів під час здійснення перевірок.

15. Які відомості повинен містити акт за результатами проведення планової (позапланової) перевірки щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки?

16. В який термін на підставі акта, який складено за результатами здійснення планової перевірки, під час якої виявлено порушення вимог законодавства, складається припис про усунення порушень, виявлених під час планової перевірки?

17. В який термін один примірник припис про усунення порушень, виявлених під час планової перевірки надається суб'єкту господарювання чи уповноваженій ним особі для виконання?

18. Який термін зберігання матеріалів перевірок та документації щодо реалізації заходів у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки в наглядовій справі об'єкту?

19. Назвіть перелік документів, які зберігаються у наглядовій справі.

Рекомендована література:

1. Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV

4. Закон України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичності

здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки» із змінами.

6. Наказ МВС України від 02.11.2015 № 1337 «Деякі питання проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.11.2015 за № 1467/27912.

ГЛАВА 7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

7.1 Структура та задачі Кодексу України про адміністративні правопорушення

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) є основним адміністративним актом, регламентуючим юрисдикцію всіх адміністративних органів України, включаючи юрисдикцію органів ДСНС України. Разом з цим діяльність органів ДСНС України у сфері застосування норм та вимог адміністративного права, регулюється КЦЗУ та іншими нормативними актами. Ці нормативні акти складають адміністративно-правову базу діяльності ДСНС України.

КУпАП був прийнятий 07.12.1984 року № 8073-Х вступив в дію з 01.06.1985 року.

КУпАП складається із 5-ти розділів, 33-х глав і біля 350-ти статей

В розділі I встановлено загальні положення законодавства про адміністративні правопорушення: його завдання, систему, порядок чинності, окремі принципи.

Розділ II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» складається із загальної і особливої частин. В загальній частині закріплено поняття адміністративного правопорушення, форми вини, особливості адміністративної відповідальності окремих осіб, обставини, що виключають протиправність та шкідливість діяння, систему і види адміністративних стягнень, загальні правила і строки їх накладення. В особливій частині наводиться перелік діянь, які визнаються адміністративними правопорушеннями, і дається їх опис, іншими словами, сформульовано склади адміністративних проступків. Кожна стаття особливої частини закріплює не тільки конкретний склад, але і санкцію за вчинене правопорушення.

Інші три розділи по суті становлять процесуальну частину КУпАП. В розділі III наведено перелік органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, врегульовано деякі питання утворення та функціонування цих органів, а також визначено, які види справ має право розглядати той чи інший орган або посадова особа, тобто вирішено питання про підвідомчість справ.

Правила провадження в справах про адміністративні правопорушення закріплено в розділі IV КУпАП. В ньому визначено завдання та принципи цього провадження, порядок складення протоколу про адміністративне правопорушення, заходи забезпечення провадження, правовий стан учасників, порядок розгляду справ і винесення постанов, оскарження постанов і перегляду справ.

Останній, V розділ КУпАП присвячено виконавчому провадженню. В ньому детально врегульовано порядок виконання постанов про накладення кожного із одинадцяти видів адміністративних стягнень, а

також постанов у частині відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням.

КУпАП - це систематизований законодавчий акт прийнятий ВР України, яки визначає, які суспільно небезпечні дії або бездіяльність є адміністративними правопорушеннями та установлює вид та розмір адміністративного стягнення за них, а також визначає порядок розглядання конкретних адміністративних справ та виконання постанов за цими справами.

Задачі законодавства про адміністративні правопорушення визначені у ст. 1 КУпАП: охорона суспільного устрою, власності, особистих прав та свобод громадян, охорону прав та законних інтересів підприємств, установ та організацій.

Нормативні акти розглянутої галузі права спрямовані: на охорону встановленого порядку управління та громадського порядку; на попередження правопорушення; на виховання громадян у дусі неухильного додержання законів, поважання до прав, честі та достоїнства інших громадян. Законодавство має своїм завданням *виховання громадян* в дусі сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

В галузі пожежної та техногенної безпеки КУпАП має задачу охорони життя та здоров'я громадян, охорону державної, колективної, приватної та індивідуальної власності громадян від надзвичайних ситуацій. Вимоги закону покликані забезпечити виконання всіма власниками та уповноваженими ними особами встановлених правил пожежної та техногенної безпеки.

Положення ст. 7 КУпАП утворюють цілісну систему заходів, спрямованих на *забезпечення законності* при застосуванні заходів впливу до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і в той же час на виключення неправомірних порушень їхніх прав і законних інтересів. Тобто забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів та посадових осіб, прокурорським наглядом, правом оскарження дії та рішень, іншими встановленими законодавством засобами.

Ст. 8 КУпАП визначає дії усіх без винятків нормативних актів, що відносяться до законодавства про адміністративні правопорушення *у часі та просторі*. Згідно цієї статті, особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі законодавства, діючого у часі та за місцем вчинення правопорушення.

Акти про адміністративні правопорушення, котрі пом'якшують або зовсім скасовують відповідальність за адміністративне правопорушення мають зворотну силу, тобто розповсюджуються і на правопорушення, що було вчинене до видання цих актів. Акти, що установлюють або посилюють відповідальність - зворотної сили не мають

7.2 Поняття та ознаки адміністративного правопорушення

Поняття адміністративні правопорушення визначено у ст. 9 КУпАП: *Адміністративним правопорушенням (проступком) визнають протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління та за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.*

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці правопорушення за своїм характером не спричиняють відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності.

Ознаки адміністративного правопорушення: суспільна небезпека, протиправність, винність, покарання проступку.

По-перше, це виключно *вчинок*, тобто *дія* (наприклад, дрібне хуліганство, ст. 173 КУпАП) *чи бездіяльність* (ухилення від реєстрації (перереєстрації) вогнепальної зброї, ст. 192 КУпАП).

По-друге, до ознак адміністративного правопорушення належить його *протиправність*, тобто заборона адміністративно-правовими нормами відповідного вчинку як такого, що завдає шкоди чи загрожує небезпекою. Суть протиправності полягає в тому, що конкретний вчинок визнається адміністративним правопорушенням (проступком), якщо воно передбачене як таке чинним адміністративним законодавством.

По-третє, важливою ознакою адміністративного правопорушення є *винність*. Винність передбачає наявність у особи власного психічного ставлення до відповідного вчинку і його наслідків. Законодавець вважав за необхідне вказати на форми вини, які мають юридичне значення. Це *умисел* (вина у формі умислу) і *необережність* (вина у формі необережності). Умисел може бути прямим чи непрямим (евентуальним). Необережна вина проявляється у формі самовпевненості чи недбалості.

По-четверте, обов'язковою ознакою адміністративного правопорушення є *адміністративна караність*. Караність означає, що за вчинення конкретного вчинку адміністративним законодавством передбачається відповідне *покарання*. Дана ознака дозволяє відмежувати правопорушення від інших протиправних (заборонених адміністративно-правовими нормами) вчинків, вчинення яких не спричинює застосування адміністративних стягнень.

По-п'яте, юридичною ознакою адміністративного правопорушення є *об'єкт посягання*. Це діяння, що посягають на державний чи громадський порядок, власність, права, свободи громадян, на встановлений порядок управління. Конкретні об'єкти, посягання на котрі робить діяння адміністративним правопорушенням, визначені статтями 41-212 Особливої частини КУпАП.

По-шосте, обов'язковою ознакою правопорушень, є суспільна *небезпека*. Вона полягає саме в тому, що завдає шкоди правопорядку,

громадським і особистим інтересам.

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків (ст. 10 КУпАП).

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити (ст. 11 КУпАП).

7.3 Структура складу адміністративного правопорушення

Структуру складу адміністративного правопорушення складають: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Зупинимося на характеристиці кожного з названих елементів.

1. *Об'єктом адміністративного правопорушення* визнаються суспільні відносини, урегульовані правовими нормами, які охороняються адміністративними санкціями. Коли ми говоримо про об'єкт проступку як елемент (сторону) його складу, то маємо на увазі ознаки об'єкта, названі у відповідній нормі.

У багатьох випадках у статтях Особливої частини КУпАП прямо зазначені ознаки об'єкта, що охороняється: порушення права державної власності на надра (ст. 47), порушення права державної власності на води (ст. 48), порушення права державної власності на ліси (ст. 49), порушення права державної власності на тваринний світ (ст. 50).

Ознаки об'єкта, що охороняється, закріплюються також у назві глав Особливої частини: адміністративні правопорушення, що посягають на власність (гл. 6), адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (гл. 14), адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (гл. 15).

2. *Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення* - це зовнішній прояв суспільно небезпечного посягання на об'єкт, що перебуває під охороною адміністративно-правових санкцій. Відповідно до цього об'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення утворюють ознаки, що характеризують зовнішні прояви проступку.

Обов'язковою з об'єктивної сторони адміністративного правопорушення є ознака, що характеризує саме діяння (розкрадання, торгівля, пияцтво, придбання, збереження, використання, ухиляння, управління, допуск тощо).

Протиправне діяння може бути простим і складним. *Просте* являє собою єдину дію або короткочасну бездіяльність, єдиний короткочасний акт протиправної поведінки. Наприклад, крадіжка, безквитковий проїзд. *Складне* діяння або складається з декількох самостійних дій, або

розтягнуте в часі, або котре вчинене групою осіб. Розрізняють такі різновиди складних діянь, які караються в адміністративному порядку: з двома різними діями; які складаються з альтернативних дій; збірні; які тривають; які продовжуються.

Діяння з ознаками адміністративного правопорушення може бути закінченим і незакінченим (перерваним з тих або інших причин, що не досягли бажаної мети). КУпАП не містить у загальній частині статті, що передбачає відповідальність за незакінчене правопорушення, тобто за підготовку до нього або замах на нього. Таким чином, законодавець установлює загальне правило, за яким умисне створення умов для вчинення протиправних дій не є адміністративним правопорушенням і незакінчене правопорушення не карається.

Разом з цим Особлива частина КУпАП містить кілька статей, якими встановлюється відповідальність за підготовчі дії, тобто відповідальність за незакінчене діяння (незакінчене діяння визнається адміністративним правопорушенням).

3. *Суб'єкт адміністративного правопорушення* є осудна особа, яка досягла 16 віку і виконала описаний у законі склад адміністративного проступку.

Суб'єктів прийнято поділяти на загальні і спеціальні. *Загальними* визнаються такі, які повинна мати будь-яка особа, що піддається адміністративному стягненню. У першу чергу до них належать вік і осудність. Вони закріплені статтями 12 і 20 Загальної частини КУпАП. *Спеціальними* визнаються такі, які вказують на особливості правового становища суб'єктів і дозволяють диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи тим самим справедливу правову оцінку вчиненого діяння. Вони містяться в Особливій частині КУпАП і впливають на кваліфікацію правопорушення.

Адміністративному праву відомі загальні, спеціальні й особливі суб'єкти адміністративного правопорушення.

Аналіз чинного законодавства показує, що до *особливих* суб'єктів належать: а) неповнолітні; б) інваліди; в) жінки, що мають дітей у віці до 12 років і вагітні; г) військовослужбовці, призвані на збори військовозобов'язані; д) рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ; е) студенти й учні; є) особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, що передбачають застосування дисциплінарних санкцій за адміністративні проступки; ж) депутати; з) іноземні громадяни; й) особи, які повторно протягом року вчинили однорідне правопорушення, за яке вони вже піддавалися адміністративному стягненню.

4. *Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення* полягає в психічному ставленні суб'єкта до вчиненого антигромадського діяння.

Психічна діяльність людини - єдиний і в той же час різноманітний за змістом процес, що містить емоції, мотиви, свідомість, волю. Проте основною ознакою, ядром суб'єктивної сторони складу є провина.

Встановлення провини є головним завданням аналізу суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

Під *провиною* правопорушника варто розуміти негативне психічне ставлення до інтересів суспільства і конкретних громадян. Такий стан свідомості засуджується державою і суспільством.

7.4 Поняття та ознаки адміністративної відповідальності

Адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення. Інакше кажучи, *адміністративна відповідальність* - це ступінь покарання, стягнення за адміністративне правопорушення.

Основні *ознаки адміністративної відповідальності* полягають у тому, що вона:

- 1) є засобом охорони встановленого державою правопорядку;
- 2) нормативно визначена і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм;
- 3) є наслідком винного антигромадського діяння;
- 4) супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння;
- 5) пов'язана з примусом, з негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру), яких він має зазнати;
- б) реалізується у відповідних процесуальних формах.

Адміністративної відповідальності належать тільки осудні особи, яким на момент вчинення адміністративного правопорушення виповнилось 16 років (ст. 12 КУпАП).

Ст. 14 КУпАП визначає, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних засадах, за винятком тих, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України (ст. 16 КУпАП).

Законодавство вважає, що особа, яка діяла у стані крайньої необхідності, необхідної оборони, або знаходилась у стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності (ст.ст. 17 - 20 КУпАП).

Вчиненою в стані *крайньої необхідності* визначають дію, спрямовану на усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян,

установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунена іншими, крім протиправних, засобами та якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода (ст. 18 КУпАП).

На відміну від крайньої необхідності, під час *необхідної оборони* шкоду заподіюють не сторонньому об'єкту, а посягаючому на нього. При цьому захист має відповідати характеру й суспільній шкідливості посягання. Слід зазначити, що адміністративне правопорушення в стані необхідної оборони може бути вчинене дуже рідко. Закріпленням у законодавстві норми про необхідну оборону, швидше за все відзначають активну роль громадян у боротьбі з правопорушеннями, зміцненні правопорядку (ст. 19 КУпАП). Передбачений законом інститут необхідної оборони є важливою гарантією захисту прав і свобод людини, суспільних і державних інтересів. Він цілком відповідає ст. 55 Конституції України, що, з одного боку, гарантує державний захист прав і свобод людини, а з іншого - надає кожному право самому захищати свої права і свободи всіма способами, не забороненими законом.

У відповідності до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і достоїнство, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Їхнє визнання, дотримання і захист на основі забезпечення прав і свобод особи є головним обов'язком держави.

Неосудність. Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності знаходилася в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії чи керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану (ст. 20 КУпАП). Неодмінною умовою притягнення особи до адміністративної відповідальності і накладання на неї адміністративного стягнення є осудність цієї особи, тобто такий її стан, при якому як правомірна, так і протиправна поведінка цієї особи знаходиться під контролем її свідомості. Осудність означає здатність за станом психічного здоров'я особи усвідомлювати свої дії і керувати ними. Поряд з віком, по досягненні якого може наставати адміністративна відповідальність, осудність є обов'язковою ознакою суб'єкта адміністративного правопорушення.

Неосудність визначається в статті як стан хронічної душевної хвороби чи тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства або іншого хворобливого стану особи, при якому вона не могла усвідомлювати свої дії і керувати ними. Тим самим вводяться два взаємодіючих критерії визначення осудності: а) медичний (біологічний) і б) юридичний (психологічний). Кожен з цих критеріїв, у свою чергу, має кілька ознак: чотири — для медичного критерію (хронічна душевна хвороба, тимчасовий розлад душевної діяльності, слабоумство, інший хворобливий стан) і два — для юридичного (інтелектуальний, що виражається в нездатності особи усвідомлювати фактичне значення своїх дій, і вольовий, що полягає в нездатності керувати своєю поведінкою). Для визнання особи

неосудною необхідна наявність хоча б однієї ознаки медичного критерію з хоча б однією ознакою юридичного критерію.

КУпАП у ст. 21 передбачає можливість звільнення від адміністративної відповідальності, якщо з урахуванням вчиненого правопорушення та особистості правопорушника до нього доцільно вживати заходи загального впливу. В таких випадках матеріали про адміністративні правопорушення передають на розгляд до громадської організації або трудового колективу.

7.5 Види та характеристика адміністративних стягнень

Кожне адміністративне правопорушення тягне за собою стягнення (покарання). *Адміністративне стягнення* – це ступінь відповідальності за вчинений проступок. Мета адміністративного стягнення визначена у ст. 23 КУпАП. Законодавець вважає, що стягнення застосовується: “... з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне порушення у дусі дотримання законів, поваги до правил гуртожитку, а також попередження вчинення нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами”.

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі адміністративні стягнення (ст. 24 КУпАП): 1) попередження; 2) штраф; 3) штрафні бали; 4) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 5) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 7) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); 8) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 9) громадські роботи; 10) виправні роботи; 11) адміністративний арешт; 12) арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законодавець поділяє стягнення на основні й додаткові. Дане положення закріплене в ст. 25 КУпАП. У ній йдеться про те, що оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові стягнення, а інші стягнення можуть бути тільки основними. За правопорушення може бути накладене одне основне або основне і додаткове стягнення. Додаткові стягнення не накладаються окремо, а приєднуються до основного.

Попередження (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійний захід покарання за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають добрі характеристики. Зміст попередження як заходу адміністративного стягнення полягає в офіційному, від імені держави, осудженні

протиправного діяння органом адміністративної юрисдикції у попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Воно розраховане на виховний ефект і не зачіпає ні майнових, ні інших прав порушника.

Як і будь-яке інше стягнення, попередження потребує юридичного оформлення у вигляді винесення письмової постанови, що відповідає вимогам ст. 283 КУпАП.

До попередження, як і до будь-якого основного стягнення, може бути приєднане додаткове стягнення. Усні попередження, які посадові особи роблять громадянам, не можуть розглядатися як стягнення.

Штраф (ст. 27 КУпАП) - це грошове стягнення, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках, установлених законодавством України.

Штраф накладається на правопорушників або в адміністративному порядку (органами адміністративної юрисдикції, повноваження яких визначені статтями 218— 220¹ і 222—244⁷ КУпАП), або в судовому (адміністративно-юрисдикційні повноваження міських і районних судів визначені ст. 221 КУпАП).

За одиницю обчислення адміністративного штрафу, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 07 лютого 1997 р. № 55/97-ВР, прийнято неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Як адміністративно-правова санкція штраф характеризується: державним примусом; обмеженням майнових інтересів тих, до кого він застосовується; одночасним (разовим) стягненням.

Штрафні бали (ст.27-1 КУпАП) – це стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку з початку року (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховується 150 балів.

У разі фіксації правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі від загальної кількості балів громадянина, який вчинив правопорушення, вираховується кількість штрафних балів, передбачених відповідною статтею Особливої частини КУпАП.

У разі якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої частини КУпАП.

Оплатне вилучення (ст. 28 КУпАП) застосовується тільки щодо предметів, котрі стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Воно полягає у примусовому вилученні за рішенням суду предмета, його наступній реалізації і передачі

колишньому власнику вирученої суми з відрахуванням витрат по реалізації. Фактично йдеться про примусову реалізацію майна, що знаходиться в особистій власності правопорушника. Це стягнення може бути основним або додатковим. Оплатне вилучення вогнепальної зброї і боєприпасів не може застосовуватися до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування. Це стягнення міститься в санкціях статей 121, 130, 133, 191, 193 КУпАП.

За цільовою спрямованістю дане стягнення відрізняється від такої, як реквізиція. Реквізиція - це вилучення державного майна у власника в державних або громадських інтересах з виплатою власнику вартості реквізованого майна.

Конфіскація (ст. 29 КУпАП). Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави.

Дане стягнення застосовується органами адміністративної юрисдикції (найчастіше судьями, митними органами, органами Національної поліції) як додаткове стягнення (статті 42-1, 42-2, 46-1, 51-2, 85, 85-1, 88, 88-1, 88-2, 90, 91, 106-2, 122-5, 133, 146, 154, 156, 160, 162, 164, 164-3, 164-5, 164-6, 164-7, 164-9, 164-10, 172-4, 172-5, 172-6, 172-9-1, 174, 177-2, 181, 182, 188, 190, 191, 195-1, 195-2, 195-3, 195-4, 195-5, 195-6, 204-3, 206-1, 212-6, 212-15 КУпАП).

Адміністративно-правова конфіскація завжди є спеціальною (має спеціальний характер). Це означає, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети. Конфіскація провадиться тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із проступком і прямо названих у законі (рушниць та інших знарядь полювання, предметів спекуляції тощо). Конфіскований предмет переходить з особистої власності у власність держави.

До осіб, для яких полювання є основним джерелом існування, не може застосовуватися конфіскація вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, а також інших знарядь полювання.

Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 30 КУпАП). Позбавлення прав - це обмеження правосуб'єктності громадянина в адміністративному порядку за адміністративні проступки. Цей захід застосовується щодо тих суб'єктивних прав, які раніше були надані суб'єкту органами державного управління. Якщо громадянин неправильно використовує надане йому право, орган державного управління тимчасово позбавляє його цього права.

Серед стягнень КУпАП називає три види позбавлення спеціального права: права керування транспортними засобами (статті 108, 116, 122, 122-2, 123, 124, 130 КУпАП), права полювання (ст. 85 КУпАП), права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (статті 172-4, 172-5, 172-6,

172-7, 172-9-1, 172-13 КУпАП).

Таке стягнення застосовується уповноваженими на те посадовими особами органів Національної поліції (щодо права на керування автомобільним транспортом); органами річкового транспорту і Державтоінспекції по маломірних суднах (щодо права керування річковими і маломірними суднами); органами, що здійснюють нагляд за дотриманням правил полювання (щодо права на полювання) на термін до трьох років.

Позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами за систематичне порушення порядку користування цим правом застосовується на строк до десяти років .

Позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватись до осіб, які користуються цими засобами в зв'язку з інвалідністю, завинятком випадків керування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги працівника міліції про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього КУпАП, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КУпАП.

Громадські роботи (ст. 30-1 КУпАП) полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Дане стягнення призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день (статті 44, 121, 122-4, 123, 127, 130, 139, 173, 173-2, 178, 212-3 КУпАП).

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років. Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, громадські роботи не можуть бути застосовані до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Виправні роботи (ст. 31 КУпАП) застосовуються на строк до двох місяців із відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти відсотків його заробітку в доход держави.

Виправні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Дана санкція застосовується тільки до правопорушників, що мають постійну роботу. Вона не може застосовуватися до непрацевдатних осіб (пенсіонерів за віком, інвалідів, до вагітних). Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, виправні роботи не можуть бути застосовані до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Дане стягнення застосовується за адміністративні правопорушення, що за ступенем громадської безпеки наближаються до злочинних діянь (статті 51, 173, 173-1, 178, 185, 185-1, 185-7, 185-9, 185-10, 187 КУпАП).

Виправні роботи призначаються тільки як основне стягнення й відбуваються виключно за місцем постійної роботи правопорушника. Відрахування здійснюються із заробітку за основним місцем роботи, за сумісництвом, гонорарів, одержуваних за договорами і трудовими угодами. Вони не допускаються з пенсій, грошової допомоги, виплат одноразового характеру.

Крім відрахувань грошових сум у доход держави, виправні роботи припускають ще ряд правообмежень майнового і трудового характеру, так, у період відбування виправних робіт забороняється надання чергової відпустки, час їх відбування не зараховується у виробничий стаж, не допускається звільнення з роботи за власним бажанням, крім окремих випадків (перехід на роботу з кращими умовами праці, на роботу за фахом тощо).

Дане стягнення може застосовуватися до осіб, що звільнені від кримінальної відповідальності на підставі ст. 44 КК України.

Адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП). Даний захід відповідальності встановлено за адміністративні правопорушення, що за ступенем громадської безпеки наближається до злочинів. Він є найбільш суворим з усіх видів адміністративних стягнень. Тому законодавець прямо зазначає, що адміністративний арешт застосовується лише у виняткових

випадках за окремі види адміністративних правопорушень. Цією ж обставиною пояснюється використання даного стягнення тільки в альтернативних санкціях (статті 44, 51, 121, 122-4, 123, 130, 140, 173, 173-2, 178, 185, 185-1, 185-10, 187, 204-1, 204-2 КУпАП)

Призначається адміністративний арешт тільки районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на термін до п'ятнадцяти діб. Його не застосовують до вагітних жінок, жінок, котрі мають дітей віком до 12 років, осіб, які не досягли 18 років, інвалідів 1 і 2 груп (ст. 32 КУпАП), Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, адміністративний арешт не застосовують до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Крім цього, адміністративний арешт передбачений як наслідок ухилення особи від відбування виправних робіт, застосованих за вчинення дрібного хуліганства. Відповідно до ст. 325 КУпАП, постановою судді не відбутий строк виправних робіт може бути замінено адміністративним арештом із розрахунку один день арешту за три дні виправних робіт, але не більш як на 15 діб.

Дане стягнення може застосовуватися до осіб, звільнених від кримінальної відповідальності на підставі ст. 44 КК України.

Арешт з утриманням на гауптвахті (ст. 32-1 КУпАП) встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок.

Дане стягнення застосовується за військові адміністративні правопорушення (статті 172-10 – 172-20 КУпАП).

Виселення за межі України як захід адміністративного стягнення застосовується до іноземців та осіб без громадянства.

Іноземець та особа без громадянства, які вчинили злочин або адміністративне правопорушення, після відбуття призначеного йому покарання чи виконання адміністративного стягнення може бути видворений за межі України.

Рішення про видворення його за межі України після відбуття ним покарання чи виконання адміністративного стягнення приймається органом Національної поліції за місцем його перебування з наступним повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення.

За рішенням органу Національної поліції видворення іноземця та особи без громадянства за межі України може супроводжуватися заборонаю подальшого в'їзду в Україну строком до п'яти років. Строки

заборони подальшого в'їзду в Україну обчислюються з дня винесення вказаного рішення. Порядок виконання рішення про заборону подальшого в'їзду в Україну визначається законодавством України.

Крім вищезазначених випадків іноземець та особа без громадянства можуть бути видворенні за межі України за рішенням органів Національної поліції, органів охорони державного кордону (стосовно осіб, які затримані у межах контрольованих прикордонних районів при спробі або після незаконного перетинання державного кордону в Україну) або Служби безпеки України з наступним повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення, якщо дії іноземця та особи без громадянства грубо порушують законодавство про статус іноземців та осіб без громадянства, або суперечать інтересам забезпечення безпеки України чи охорони громадського порядку, або коли це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України.

Іноземець та особа без громадянства зобов'язані покинути територію України у строк, зазначений у рішенні про видворення. У разі прийняття рішення про видворення іноземця або особи без громадянства за межі України в її паспортному документі негайно анулюється віза і вилучаються документи на право перебування в Україні.

Іноземцю та особі без громадянства може надаватися строк до 30 днів для виїзду з України після прийняття зазначеного рішення.

За санкцією прокурора підлягають затриманню органами Національної поліції та органами охорони державного кордону і адміністративному видворенню у примусовому порядку іноземці та особи без громадянства, які ухиляються від виїзду після прийняття рішення про видворення, або якщо є обґрунтовані підстави вважати, що вони будуть ухилятися від виїзду.

Іноземці та особи без громадянства, затримані за незаконне перебування на території України (в порушення заборони щодо в'їзду в Україну, за відсутності визначених законодавством та міжнародними договорами України підстав для перебування в Україні (транзитного проїзду через її територію), у тому числі перебування за чужими, підробленими, зіпсованими або такими, що не відповідають встановленому зразку, візою (дозволом), паспортним документом), розміщуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, з регламентованим внутрішнім розпорядком на період, необхідний для підготовки їх видворення за межі України у примусовому порядку, але не більше ніж шість місяців.

Типове положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затверджується Кабінетом Міністрів України. Рішення органів Національної поліції, органів охорони державного кордону або Служби безпеки України про видворення іноземця та особи без громадянства з України може бути оскаржено до суду. Оскарження зупиняє виконання рішення про видворення, крім випадків, коли необхідність негайного

видворення зумовлена інтересами забезпечення безпеки України чи охорони громадського порядку.

Видворення іноземців та осіб без громадянства, які затримані у межах контрольованих прикордонних районів при спробі або після незаконного перетинання державного кордону в Україну, здійснюється органами охорони державного кордону, а в інших випадках - органами Національної поліції. Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про видворення здійснюється органом, який його прийняв.

Іноземці та особи без громадянства, які підлягають видворенню, відшкодовують витрати, пов'язані з видворенням, у порядку, встановленому законом. Якщо зазначені іноземці та особи без громадянства не мають коштів для відшкодування витрат, пов'язаних з видворенням їх за межі України, видворення здійснюється за рахунок держави.

Фізичні або юридичні особи, які запрошували чи приймали цих іноземців та осіб без громадянства, влаштовували їх незаконний в'їзд, проживання, працевлаштування, сприяли в ухиленні від виїзду після закінчення терміну перебування, в порядку, встановленому законом, відшкодовують витрати, завдані державі видворенням зазначених іноземців та осіб без громадянства.

7.6 Порядок накладення адміністративного стягнення

Загальні правила накладені стягнення установлені ст. 33 КУпАП. Вони зводяться до того, що за правопорушення стягнення накладається у межах санкції, визначеної статті «Особливої частини» КУпАП. При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Обставинами, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються (ст. 34 КУпАП):

- 1) щире розкаяння винного;
- 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- 4) вчинення правопорушення неповнолітнім;
- 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Законами України може бути передбачено й інші обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Орган (посадова особа), який вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати пом'якшувачими і обставини, не зазначені в законі.

Першим у переліку обставин, що пом'якшують відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, зазначене щире розкаяння винного. Це пояснюється тим, що щире розкаяння несе в собі серйозний морально-етичний потенціал, спонукає правопорушника до визнання неправомірності й аморальності свого поведження. Щире розкаяння винного припускає добровільну заяву про нього органу (посадовій особі), що розглядає справу, з поясненням обставин і причин правопорушення.

Обставиною, що пом'якшує адміністративну відповідальність, КУпАП називає також запобігання винним шкідливих наслідків правопорушення і добровільне відшкодування ним збитку чи усунення заподіяної шкоди.

Добровільне відшкодування збитку може здійснюватися різними способами. Порушник компенсує збиток виплатою грошей, своїм майном, особистою працею. Заподіяна шкода усувається не тільки відшкодуванням матеріального збитку, але і за допомогою дій морального характеру, зокрема, вибачень в усній чи письмовій формі.

Вчинення адміністративного правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання визнається пом'якшувальною обставиною, якщо особа є осудною.

Причинами виникнення в людини сильного душевного хвилювання можуть бути: нанесення їй тяжкої образи, здійснення над нею насильства і т.п. Такий стан впливає на психіку людини, послабляє контроль за особистим поведженням, знижує її можливість розумно оцінювати зненацька сформовану ситуацію.

Близько до розглянутої обставини примикає також стікання важких особистих чи сімейних обставин, під впливом яких винний вчиняє адміністративне правопорушення. Стікання важких особистих чи сімейних обставин — це морально-етичні і матеріальні утруднення, що послабляють волю особи, яка вчиняє правопорушення, знижують її стійкість у складних умовах і служать спонукальним мотивом до неправомірної дії чи бездіяльності. Прикладом цього може бути недотримання чи порушення правил руху чи інших загальнообов'язкових правил особою, що знаходиться під враженням смерті чи важкої хвороби близької людини, переживає загибель свого майна в результаті пожежі і т.п.

До обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність, відноситься і вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім. Пояснюється це тим, що неповнолітні звичайно не мають устояної психіки, достатнього життєвого досвіду, навичок правомірного поведження, не завжди усвідомлюють його шкідливість, легко піддаються впливу інших осіб, особливо старших за віком, що нерідко виступають організаторами чи підбурювачами правопорушень; враховується також і те, що неповнолітні легше піддаються виховному впливу і можуть бути виправлені без застосування твердих заходів адміністративного стягнення.

Ще однією пом'якшувальною обставиною, зазначеною у КУпАП, є вчинення адміністративного правопорушення вагітною жінкою чи

жінкою, яка має дитину віком до одного року. Здійснення правопорушення вагітною жінкою визнається одним із пом'якшуючих відповідальність обставин, оскільки такий стан супроводжується підвищеною чутливістю, запальністю, може відбиватися на поведінці, а іноді приводить до вчинення правопорушення. Стан вагітності повинен оцінюватися як пом'якшувальна обставина тільки в тому випадку, коли адміністративне правопорушення вчинене саме під впливом цього фактора.

Наявність у жінки дитини віком до одного року повинна привести до пом'якшення відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, тому що складнощі, що виникають наглядю за дитиною (наприклад, безсонні ночі унаслідок хвороби немовляти, відсутність допомоги з боку інших осіб і т.п.) підривають здоров'я матері, роблять її дратівливою, запальною, що може відбитися на її поведінки, штовхнути на вчинення неправомірних дій.

Законодавець не вичерпує всіх обставин, що можуть бути визнані пом'якшуючими адміністративну відповідальність. Він надає юрисдикційному органу (посадовій особі), що вирішує справу про адміністративне правопорушення, право визнавати пом'якшуючими і такі обставини, що не зазначені в Законі, але, власне кажучи, є такими (наприклад, вчинення правопорушення під впливом погрози чи примусу, у силу матеріальної, службової чи іншої залежності і т.п.).

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються (ст. 35 КУпАП):

1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;

2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення;

3) втягнення неповнолітнього в правопорушення;

4) вчинення правопорушення групою осіб;

5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;

6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може не визнати дану обставину обтяжуючою.

Під обставинами, що обтяжують адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, розуміються різного роду фактори, що змінюють відношення як до самого діяння, так і до особистості правопорушника, і посилюють суспільну небезпеку і шкідливість правопорушення.

Вчинення адміністративного правопорушення за обтяжуючих обставин говорить про більш високу суспільну небезпеку конкретного

діяння, а іноді і про стійку антигромадську установку правопорушника, його схильність до протиправного поведження.

У перелік обставин, що обтяжують відповідальність за правопорушення, КУпАП включає насамперед продовження протиправного поведження, незважаючи на вимоги уповноважених на те осіб припинити його (наприклад, порушення тиші в гуртожитку, усупереч вимозі працівника міліції припинити протиправне поведження). Таке поведження, правопорушника, незважаючи на вимоги уповноважених осіб припинити вчинення правопорушення, свідчить про підвищену суспільну небезпеку вчиненого адміністративного правопорушення, що виявляється: по-перше, у злісному характері правопорушення і небажанні винного відмовитися від протиправного поведження і, по-друге, в ігноруванні правомірних вимог уповноваженої на те особи про припинення чиненого правопорушення.

Серйозним фактором, що підвищує відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, є повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особа вже піддавалася адміністративному стягненню, або вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин. При цьому варто мати на увазі, що повторне вчинення правопорушення може бути визнано обтяжуючою обставиною в розумінні ст. 35 КУпАП тільки в тому випадку, якщо правопорушник, до якого за однорідне правопорушення були застосовані заходи адміністративного стягнення, протягом року знову вчинить однорідне адміністративне правопорушення. Якщо ж особа, що раніше була піддана адміністративному стягненню, робить після цього інші адміністративні правопорушення, то такий рецидив адміністративним законодавством в якості обтяжуючої відповідальність обставини не визнається.

Не визнається обтяжуючою обставиною і повторне вчинення однорідного адміністративного правопорушення, якщо з дня вчинення першого правопорушення пройшло більш року.

Серйозною обставиною, що обтяжує адміністративну відповідальність правопорушника, є залучення в правопорушення неповнолітнього. Ця обставина обтяжує відповідальність незалежно від того, у якій формі здійснювалося залучення неповнолітнього (підбурювання, обман, домовленість, використання залежного положення й ін.). «Залучення» при цьому розглядається як намір дорослого перетворити неповнолітнього у виконавця свого злочинного протиправного задуму, що підвищує ступінь суспільної небезпеки вчиненого правопорушення. Саме тому Законодавець установлює підвищену адміністративну відповідальність за вчинення такого правопорушення

Обставиною, що обтяжує адміністративну відповідальність, визнається також вчинення адміністративного правопорушення групою осіб. Це пояснюється тим, що групові правопорушення підвищують суспільну небезпеку і шкідливість протиправних діянь, формують

антигромадську установку декількох правопорушників, що чинять правопорушення нерідко за попередньою змовою, із заздалегідь обміркованим планом дій, з розподілом ролей між співучасниками правопорушення.

Адміністративне правопорушення визнається груповим, якщо воно вчинене не менш ніж двома особами, котрі діють спільно. При призначенні заходу стягнення цим особам необхідно враховувати як характер поведінки, так і ступінь вини кожного з них.

До числа обставин, що обтяжують адміністративну відповідальність, відноситься і вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха чи за інших надзвичайних обставин. Під стихійними лихами чи іншими надзвичайними обставинами при цьому розуміються різні фактори природного або соціального характеру, що різко ускладнюють соціальну ситуацію і створюють підвищену небезпеку для населення.

Вчинення правопорушення в стані сп'яніння є ще одною серйозною обтяжуючою обставиною, оскільки в такому стані нерідко підвищується агресивність правопорушника, виявляється його особливий цинізм. Під сп'янінням при цьому розуміється такий стан людини, що виникає в результаті навмисного вживання алкогольних напоїв, наркотичних препаратів, психотропних чи інших речовин, що викликають одурманення, втрату адекватного контролю над поведінкою. Якщо ж правопорушення було зроблено особою, доведеною до стану сп'яніння проти її свободи, то такі дії не вважаються вчиненими за обтяжуючих обставин.

При вчиненні однією особою двох чи більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (ст. 36 КУпАП).

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень. Ця стаття регулює накладення адміністративних стягнень за наявності складної ситуації, коли одна особа скоїла два чи більше різнорідних адміністративних правопорушень, що кваліфікуються за різними статтями КУпАП, тобто при сукупності адміністративних правопорушень. Вона застосовується за наявності наступних загальних умов:

а) вчинення особою двох чи більше адміністративних правопорушень;

б) відповідність кожної з правопорушень кваліфікуючим ознакам окремої статті особливої частини КУпАП;

в) наявність не минулих давніх термінів для залучення особи до адміністративної відповідальності за кожним з правопорушень;

г) відсутність накладених стягнень правопорушнику за кожно з осудних адміністративних правопорушень.

При накладенні стягнень за сукупністю адміністративних правопорушень, насамперед, варто з'ясувати, чи є вчинене одним правопорушенням або має місце кілька адміністративних правопорушень. При цьому важливо установити чи утворюють послідовно вчинені протиправні дії окремі, самостійні склади адміністративних правопорушень чи їхня сукупність — є єдине триваюче, що продовжується, або повторно чинене правопорушення.

Триваюче правопорушення виражається в тривалому невиконанні обов'язків, за недотримання яких встановлена адміністративна відповідальність.

Триваюче правопорушення складається з ряду подібних за спрямованістю і змістом дій, що у сукупності утворюють єдине правопорушення. До триваючих адміністративних правопорушень, що продовжуються, відноситься, наприклад, кількаразове порушення посадовими особами підприємств і організацій розпоряджень органів, що здійснюють державний контроль в сфері забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Нарешті, *повторність правопорушень* — це вчинення особою двох чи більш однорідних правопорушень, що перетворюють даний вид правопорушення з простого в кваліфікований, за вчинення якого встановлена підвищена адміністративна відповідальність.

Накладення адміністративних стягнень за сукупністю адміністративних правопорушень істотно відрізняється від накладення стягнень при повторності вчинення однорідного правопорушення або у випадку триваючих правопорушень чи правопорушень, що продовжуються. Ця відмінність полягає в тому, що стягнення призначається особі за кожне з декількох зроблених правопорушень, передбачених окремими статтями особливої частини КУпАП, тоді як повторність є кваліфікуючою ознакою однорідної за змістом правопорушення, а триваючі правопорушення, що продовжуються, охоплюються кожним відповідним складом, передбаченим однією конкретною статтею особливої частини КУпАП. Таким чином, основне правило застосування адміністративних стягнень за вчинення однією особою декількох адміністративних правопорушень полягає в тому, що стягнення накладається за кожне правопорушення окремо. А якщо особа вчинила декілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним органом (посадовою особою), стягнення накладається у межах санкцій, визначених за більш серйозні правопорушення (ч. 2 ст. 36 КУпАП).

Адміністративні стягнення може бути покладено не пізніше двох місяців з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - двох місяців з дня виявлення, (ст. 38 КУпАП).

Якщо особа, піддана адміністративному стягненню, протягом року з

дня закінчення виконання стягнення не вчинила нового адміністративного правопорушення, то ця особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню (ст. 39 КУпАП).

7.7 Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Відповідно до ст. 213 КУпАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те КУпАП;

3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених КУпАП, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України;

4) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КУпАП.

Адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад вирішують усі справи про адміністративні правопорушення, за винятком віднесених КУпАП до ведення інших органів (посадових осіб) (ст. 214 КУпАП). Основний перелік справ про адміністративні правопорушення, склади яких зазначені у відповідних статтях КУпАП, міститься в ст. 218 КУпАП. До органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, відносяться також виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад. Види складів адміністративних правопорушень, підвідомчих цим органам, перераховані в статті 219 КУпАП.

Перелік справ підвідомчих районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судам зазначений у ст. 221 КУпАП. Нині справи про адміністративні правопорушення розглядаються суддями одноосібно. У колегіальному складі суддів можуть бути розглянуті справи про оскарження дій інших органів про накладення адміністративних стягнень.

Інші органи державної виконавчої влади розглядають справи про адміністративні правопорушення в сферах державного управління, віднесених до їхньої компетенції. До таких органів відносяться: органи Національної поліції; органи Державної прикордонної служби України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку; органи залізничного транспорту; органи морського і

річкового транспорту; центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації; органи автомобільного транспорту та електротранспорту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; органи державного фінансового контролю; органи доходів і зборів; Національний банк України; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; військові комісаріати; військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України; органи державної санітарно-епідеміологічної служби; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; органи рибоохорони; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі; органи, які здійснюють державний пробірний контроль; органи Пенсійного фонду України, органи державної статистики, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами; органи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів; органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; органи Фонду соціального страхування України; органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки; органи центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг; органи ринкового нагляду;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду; органи державної виконавчої служби.

7.8 Поняття, принципи та стадії адміністративного процесу

Адміністративно-процесуальна норма – це встановлені або санкціоновані державою обов'язкові правила, відповідно до яких регламентується порядок вирішення адміністративних справ, порядок реалізації матеріальних норм адміністративного права.

Діяльність органів з вирішення адміністративних справ на підставі адміністративно-процесуальних норм прийнято називати адміністративно-процесуальною діяльністю.

Треба зазначити, що адміністративно-процесуальна діяльність не рівнозначна адміністративному процесу. Вона здійснюється виключно з конкретних справ, для реалізації конкретних матеріальних норм, на підставі конкретних адміністративно-процесуальних норм.

Адміністративно-процесуальну діяльність, здійснену у рамках конкретної адміністративної справи, прийнято називати *провадженням у адміністративній справі або адміністративним провадженням*.

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 245 КУпАП).

Усі існуючі адміністративні провадження органічно пов'язані між собою, перебувають у постійній взаємодії і взаємопроникненні, наділені багатьма загальними ознаками, а їх сукупність має інтегративні якості і властивості цілісної системи. Це правове явище (сукупність адміністративних проваджень) прийнято називати адміністративним процесом.

Таким чином, під *адміністративним процесом* слід розуміти діяльність державних органів по розв'язанню конкретних адміністративних справ в сфері державного управління.

Здійснення адміністративного процесу ґрунтується на системі принципів, до яких належать: законність, охорона інтересів держави і особи, публічність або офіційність, самостійність і незалежність у прийнятті рішень, об'єктивна (матеріальна) істина, гласність, рівність учасників процесу перед законом, швидкість і економічність, здійснення процесу національною мовою, відповідальність посадових осіб.

1. *Законність.* Даний принцип виражений у тому, що адміністративний процес як діяльність суто юридична здійснюється тільки на основі спеціальних процесуальних норм. Державні органи діють в адміністративному процесі у межах закріпленої за ними компетенції.

2. *Охорона інтересів держави і особи.* Цей принцип відображає демократизм адміністративного процесу. Органи, що розглядають індивідуальні справи і приймають по них рішення, зобов'язані забезпечити захист інтересів держави, громадського порядку, прав і свобод особи, інтересів підприємств, організацій, закладів. Громадянам надається юридична допомога, вони можуть користуватися послугами адвоката. Послідовне, повне і неухильне врахування інтересів держави і особи безпосередньо відбивається на ефективності адміністративного процесу і є обов'язком будь-якого органу або посадової особи, що розглядає і вирішує адміністративну справу. До їх завдань входить також обов'язок стежити за належним використанням сторонами своїх прав, щоб це не зашкодило інтересам держави та учасників процесу.

3. *Публічність (офіційність).* Даний принцип адміністративного процесу полягає в його доступності для громадян. Розгляд конкретних справ, збирання необхідних доказів і матеріалів є обов'язком державних органів та їх посадових осіб. Усе це здійснюється за рахунок держави.

4. *Самостійність і незалежність у прийнятті рішень.* Вирішувати ті справи, що входять до кола повноважень органу або посадової особи, є їх обов'язком. Державний орган не може ухилитися від розгляду і вирішення індивідуальної справи, перекласти на будь-кого свої обов'язки.

Стосовно провадження по справах про адміністративні правопорушення, цей принцип закріплено в ст. 217 КУпАП (Повноваження посадових осіб), яка визначає, що ті або інші справи можуть розглядати тільки визначені законом посадові особи і в межах своїх повноважень.

5. *Об'єктивна (або матеріальна) істина.* Даний принцип означає, що всі справи розглядаються всебічно, збираються, перевіряються і враховуються всі необхідні матеріали і докази.

6. *Гласність.* Принцип гласності передбачає можливість учасників адміністративного процесу безпосередньо ознайомлюватися з усіма матеріалами по справі і розглядати його відкрито. Вимога про відкритий розгляд справи означає, що відповідний орган або посадова особа зобов'язані своєчасно повідомити учасникам про місце, час розгляду справи.

Органи і посадові особи не мають права відмовити зацікавленим особам у їх проханні бути присутніми на розгляді конкретних справ про адміністративні правопорушення.

7. *Рівність учасників адміністративного процесу перед законом.* Цей принцип визначається конституційним положенням про рівність усіх громадян України. Законодавством закріплено статус сторін процесу, встановлено їхні права та обов'язки як учасників адміністративно-процесуальних відносин. Кожна зі сторін має право брати участь в усіх стадіях процесу, надавати докази і вимагати їх розгляду.

8. *Швидкість та економічність.* Цей принцип є наслідком оперативності як властивості управлінської діяльності. Він забезпечується

закріпленням у законодавстві строків, у межах яких здійснюється провадження по індивідуальних справах, виконуються рішення.

9. *Провадження процесу національною мовою.* Цей принцип зумовлений багатонаціональним складом населення України і закріплений законодавчо. У пункті 2 ст. 36 Закону України «Про основні засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р. № 5029-VI зазначається, що українська мова як державна мова обов'язково застосовується на всій території України при здійсненні повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади.

10. *Відповідальність посадових осіб.* Порушення встановленого порядку адміністративно-процесуальної діяльності, бюрократичне ставлення до громадян та їхніх звернень тягне застосування до винуватців заходів дисциплінарної, матеріальної та кримінальної відповідальності.

Будь-яке провадження по адміністративних справах складається з ряду окремих операцій: наприклад, складання протоколу, прийом заяви, опитування свідків, вивчення документів, прийняття рішення, винесення постанови, оскарження дій посадових осіб, опублікування акта управління тощо.

Ці логічні та послідовно змінюючи одна одну операції прийнято називати *стадіями* адміністративного процесу.

Розрізняють такі стадії:

1. Порушення адміністративної справи.
2. Розгляд адміністративної справи та ухвалення постанови про порушення.
3. Оскарження постанови.
4. Виконання постанови.

Усі стадії адміністративного процесу відносно самостійні, взаємозалежні і взаємопов'язані між собою.

7.9 Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення

Закон чітко в ст. 247 КУпАП визначає *обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.*

Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою до моменту вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою у стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;

б) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП;

8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;

9) смерть особи, щодо якої було розпочате провадження в справі.

У статті викладені обставини, за наявності яких не може бути складений протокол і розпочато провадження справи про адміністративне правопорушення. Якщо ж провадження по справі було розпочато, то зазначені обставини є підставою для винесення постанови про закриття справи (ст. 284 КУпАП).

Стаття передбачає насамперед випадки відсутності самої події, що могло б бути розцінене як адміністративне правопорушення (наприклад, ушкодження телефону-автомата). Крім того, у цей же пункт включені випадки, коли подія (діяння) дійсно було, але відсутній склад адміністративного правопорушення.

Згідно зі ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, що досягли до моменту здійснення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. У зв'язку з цим у відношенні осіб, що не досягли зазначеного віку, провадження по справі не може бути розпочато, а розпочате підлягає припиненню.

У передбачених в ст. 184 КУпАП випадках за вчинення правопорушення неповнолітнім віком до шістнадцяти років до адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті батьки чи особи, котрі їх замінюють.

Особа не підлягає адміністративній відповідальності, якщо під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності вона знаходилася в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії чи керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Через це провадження по справі щодо такої особи не допускається.

До адміністративної відповідальності не може бути притягнута особа, яка діяла в стані крайньої необхідності чи необхідної оборони.

Не притягаються до адміністративної відповідальності особи, які підпадають під дію акта амністії. Акт амністії видається Верховною Радою України (ст. 92 Конституції України). Якщо амністія усуває застосування адміністративного стягнення до осіб, які вчинили правопорушення до вступу акта про амністію в силу, провадження справи не може бути розпочато, а розпочате підлягає припиненню. Орган, який виніс постанову про накладення адміністративного стягнення, при виданні акта про

амністію припиняє виконання цієї постанови (ст. 302 КУпАП).

Відповідно до статті виключається провадження справи, якщо акт, що встановлює адміністративну відповідальність за дану дію чи бездіяльність, відмінений у передбаченому законом порядку.

Провадження справи про адміністративне правопорушення не може здійснюватися, якщо минули строки давнини накладення адміністративного стягнення. Згідно ст. 38 КУпАП стягнення може бути накладено не пізніше двох місяців із дня здійснення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – двох місяців із дня його виявлення. Якщо зазначені терміни закінчилися до моменту розгляду справи про адміністративне правопорушення, то справа підлягає припиненню, оскільки стягнення не може бути застосовано.

Виходячи з того, що постанова про накладення адміністративного стягнення обов'язкова для виконання державними чи громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами, особа не може бути знову притягнута до адміністративної відповідальності за тим же фактом, якщо постанова про накладення адміністративного стягнення уже винесена компетентним органом (посадовою особою).

У зв'язку з тим, що адміністративна відповідальність настає за правопорушення, що за своїм характером не тягне кримінальної відповідальності, особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності у випадку порушення за даним фактом кримінальної справи. У цьому випадку справа розслідується в кримінально-процесуальному порядку.

Статтею передбачено, що у випадку смерті особи, у відношенні якої розпочато провадження у справі про адміністративне правопорушення, справа підлягає закриттю. Якщо ж орган (посадова особа) виніс до її смерті постанову про накладення адміністративного стягнення, він зобов'язаний припинити виконання постанови (ст. 302 КУпАП).

7.10 Докази в адміністративному процесі

Доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному

режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами (ст. 251 КУпАП).

Однією з найважливіших задач провадження справи про адміністративні правопорушення є всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи. У даній статті 280 КУпАП визначене коло обставин, котрі підлягають з'ясуванню при розгляді справи. Це - наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні, наявність обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Для того, щоб установити зазначені обставини, відшукати істину в справі, необхідно зібрати і проаналізувати докази.

Особливістю доказів є те, що вони повинні бути отримані у встановленому законом порядку, у іншому випадку вони не будуть володіти силою доведення. Мова йде про передбачений дійсним КУпАП порядок провадження справи про адміністративне правопорушення. Наприклад, протокол, яким фіксується здійснення правопорушення, повинен бути складений за визначеною формою уповноваженою на те посадовою особою.

Законом встановлений і визначений порядок розгляду справи, а також оскарження і перегляду винесеної постанови. Відповідно до закону одержання й оцінка всіх необхідних доказів здійснюються компетентним органом чи посадовою особою, правомочною вирішити дану справу. Правом представляти докази користуються особи, які беруть участь у провадженні справи (особи, притягнуті до відповідальності, потерпілий, законні представники, адвокат). Докази можуть бути витребувані органом чи посадовою особою, яка розглядає справу, від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян за клопотаннями учасників процесу чи за власною ініціативою.

Установлений законом порядок збирання, одержання доказів є надійною гарантією їхньої істинності, вірогідності.

В адміністративній практиці ДСНС України звичайно оперують такими джерелами доказів, як протокол про адміністративні правопорушення, пояснення свідків та особи правопорушника, витяги з наказу або посадових обов'язків про призначення відповідальним за пожежну та техногенну безпеку підприємства, припис про усунення порушень, виявлених під час попередньої перевірки.

Нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення, здійснює прокурор.

Прокурор має право: порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні в справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії (ст. 250 КУпАП).

Завдання до самоконтролю:

1. Назвіть задачі законодавства про адміністративні правопорушення?
2. Які задачі має КУпАП в галузі техногенної безпеки?
3. Що означає «Чинність закону про відповідальність за адміністративні правопорушення»?
4. Що таке «адміністративне правопорушення»? Назвіть його ознаки.
5. Обґрунтуйте структуру адміністративного правопорушення?
6. Які ознаки адміністративної відповідальності?
7. Обґрунтуйте обставини, що виключають адміністративну відповідальність.
8. Які існують види адміністративних стягнень? Обґрунтуйте їх.
9. Назвіть основні і додаткові адміністративне стягнення.
10. Обґрунтуйте обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.
11. Обґрунтуйте обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення.
12. Які строки накладення адміністративного стягнення?
13. Який порядок накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень?
14. Які органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?
15. Назвіть принципи та стадії адміністративного процесу.
16. Обґрунтуйте обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.
17. Які джерела доказів в адміністративному процесі ви знаєте?

Рекомендована література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.
2. Закон України «Про основні засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р. № 5029-VI.
3. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – Київ, 2016 – 544 с.

ГЛАВА 8. ПОРУШЕННЯ ТА РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО СТ. СТ. 120, 175, 175-2, 188-8 КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку у сфері адміністративного права чітко визначена у статті 223 КУпАП, а саме:

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, здійсненням суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов посадових осіб органів державного пожежного нагляду (статті 120, 175, 175-2, 188-8).

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

1) Головний державний інспектор України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки та його заступники, головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та їх заступники - штраф на громадян до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

1-1) старші державні інспектори України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки - штраф на громадян до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2) головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення - штраф на громадян до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення - штраф на громадян до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на

посадових осіб - до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно зі статтею 255 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення за статтями: 120, 175, 188-8 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, місцевої пожежної охорони та члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян але без права прийняття рішення за справою.

Молодші інспектори ДСНС України, які відповідно до посадових інструкцій здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки, також можуть складати протоколи про адміністративне правопорушення, але без права прийняття рішення за справою.

8.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП

Стаття 120. Порухення правил пожежної безпеки на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті

Порушення встановлених на залізничному, морському і річковому транспорті правил пожежної безпеки -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановлених на повітряному транспорті правил пожежної безпеки -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини в сфері пожежної безпеки.

Дотримання пожежної безпеки на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті регламентується Правилами пожежної безпеки на залізничному транспорті, затвердженими наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 29.12.2009 р. № 1322, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 22.03.2010 р. за № 230/17525, Положенням про відомчу пожежну охорону об'єктів морського і річкового транспорту України, затвердженим наказом Міністерства транспорту України від 01.07.1998 р. № 257, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.10.1998 р. за № 651/3091; Положенням про службу пожежної безпеки в авіаційному транспорті України, затвердженим наказом Міністерства транспорту України від 29.10.1996 р. № 336, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11.11.1996 р. за № 659/1684 та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у порушенні встановлених на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті правил пожежної безпеки. Може виявлятися як у формі дії, так і у формі бездіяльності.

Суб'єктивна сторона правопорушення полягає у вині у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути будь-які осудні особи, яким виповнилося 16 років, а також посадові особи залізничного, морського, річкового і повітряного транспорту, до компетенції яких належить організація та контроль додержання пожежної безпеки.

Протоколи про правопорушення за ст. 120 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Органами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, які зазначені у статтях, і накладати стягнення, є: уповноважені на те посадові особи органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (згідно ст. 223 КУпАП), уповноважені на те посадові особи органів залізничного транспорту (згідно ст. 224 КУпАП); уповноважені на те посадові особи органів морського та річкового транспорту (згідно ст. 225 КУпАП); уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади з питань цивільної авіації (згідно ст. 228 КУпАП).

8.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175 КУпАП

Стаття 175. Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки

Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогашіння не за призначенням -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від 0,5 до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення пожежної безпеки. Характер і особливості таких правопорушень вказуються в статті шляхом відсилання до спеціальних правил і норм галузевого чи міжгалузевого характеру, що містить вимоги зі забезпечення пожежної безпеки. Саме ці нормативні акти дають відповідь про те, які конкретні порушення в даному випадку тягнуть адміністративну відповідальність. Правопорушення, котрі стосуються пожежної безпеки, можуть являти собою дію чи бездіяльність. Тому в статті згадується як порушення встановлених правил пожежної безпеки, тобто як здійснення дій усупереч цим правилам, так і невиконання їх, тобто бездіяльність, ігнорування існуючих вимог з цього питання.

Необхідно мати на увазі, що за дане правопорушення настає адміністративна відповідальність за умови, що воно не призвело до

виникнення пожежі. В іншому випадку винна особа підлягає кримінальній відповідальності за ч. 1 ст. 270 Кримінального кодексу України (далі - КК України). Кримінальна відповідальність (за ч. 1 ст. 270 КК України) настає якщо порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки привело до пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей, або майнову шкоду у великому розмірі (якщо прямі збитки становлять суму, яка в 300 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян).

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використанні пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням.

На власників підприємств, установ, організацій чи уповноважених ними органів покладено обов'язок щодо утримування у справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежну техніку, обладнання та інвентар, не допускати їх використання не за призначенням. Недотримання вимог щодо використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння за призначенням також є ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення. Використати не за призначенням означає використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння з іншою метою, а не з тою, задля якої вони виготовлені (створені тощо).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Протоколи про правопорушення за ст. 175 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

8.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП

Стаття 175-2. Здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки

Початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності і посадових осіб - від сорока до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 року № 440:

1. Цей Порядок визначає процедуру подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (далі - декларація), що дає право на початок роботи новоутворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) (далі - об'єкти нерухомості).

Декларація не подається:

у разі використання торговельних місць, кіосків та контейнерів, якщо їх розміщено на ринку відповідно до схеми, погодженої з органом державного пожежного нагляду;

орендарем об'єкта нерухомості (особою, яка використовує об'єкт нерухомості за цивільно-правовим договором, що не передбачає перехід права власності на такий об'єкт) за умови, що декларацію на об'єкт нерухомості зареєстровано його власником;

у разі використання об'єктів, що в установленому законодавством порядку приймаються в експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту.

2. Декларація розробляється суб'єктом господарювання і подається ним або надсилається рекомендованим листом за місцем розташування об'єкта нерухомості до державного адміністратора або територіального органу ДСНС.

У разі коли декларація подана безпосередньо до державного адміністратора, така декларація протягом одного робочого дня після надходження передається ним територіальному органу ДСНС.

3. У разі надсилання декларації рекомендованим листом підпис фізичної особи - підприємця засвідчується печаткою такої фізичної особи, а у разі відсутності печатки - декларація засвідчується нотаріусом. Підпис керівника юридичної особи засвідчується печаткою юридичної особи.

4. Суб'єкт господарювання з високим ступенем прийнятного ризику разом з декларацією подає позитивний висновок за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення.

Оцінка протипожежного стану проводиться суб'єктом господарювання, який одержав відповідну ліцензію.

5. Декларація реєструється ДСНС або її територіальним органом на безоплатній основі протягом 5 робочих днів з дня її надходження.

6. Датою надходження декларації вважається дата її реєстрації як вхідної кореспонденції державним адміністратором або відповідним територіальним органом ДСНС, а в разі надсилання рекомендованим листом - дата, зазначена на поштовому штампелі підприємства зв'язку.

7. Посадова особа ДСНС або її територіальний орган перевіряють відповідність поданої декларації встановленій формі та у разі відповідності встановленим до неї вимогам здійснюють її реєстрацію (встановлена форма визначена у додатку до Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази).

8. Реєстрація декларацій здійснюється у відповідному журналі, який ведеться ДСНС або її територіальним органом, форма якого затверджується Мінекономрозвитку.

9. Перший примірник декларації зберігається у ДСНС або її територіальному органі, другий примірник не пізніше наступного робочого дня після реєстрації передається суб'єктові господарювання або державному адміністраторові з відміткою про дату і номер реєстрації декларації.

Об'єктом правопорушення є встановлений порядок управління в сфері контролю за дотриманням пожежної безпеки з боку органів державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки.

Об'єктивна сторона правопорушення передбачає здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, оскільки винна особа свідомо здійснює господарську діяльність без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки.

Суб'єктом правопорушення можуть бути як громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, так і посадові особи.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

8.4 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП

Стаття 188-8. Невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку

Невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, або створення перешкод для їх діяльності -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від 0,5 до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на

посадових осіб - від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Державний нагляд у сфері пожежної і техногенної безпеки - це наглядова діяльність, яку здійснюють посадові особи ДСНС України та його територіальних органів, що пов'язана із здійсненням заходів державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту та діяльністю аварійно-рятувальних служб.

Об'єктом правопорушення є встановлений порядок управління в сфері контролю за дотриманням пожежної та техногенної безпеки з боку органів державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки.

Об'єктивна сторона правопорушення передбачає вчинення наступних дій:

1) невиконання приписів та постанов посадових осіб органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку;

2) створення перешкод для діяльності посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку.

У першому випадку здійснення даного правопорушення виявляється в бездіяльності посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, їхніх структурних підрозділів, у чю адресу спрямовані відповідні приписи чи постанови посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку. У другому випадку створення перешкод для діяльності посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку – це активна діяльність, пов'язана зі створенням визначених умов, що ускладнюють або не дають можливості посадовим особам центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку виконувати покладені на них завдання щодо контролю за пожежною та техногенною безпекою.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, оскільки винна особа свідомо не виконує приписи та постанови або свідомо вчиняє дії, котрі перешкоджають діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку.

Суб'єктом правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Протоколи про правопорушення за ст. 188-8 КУпАП також мають

право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

8.5 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП

При вчиненні посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності (далі - підприємства), громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами адміністративного правопорушення уповноваженими на те посадовими особами ДСНС України складається протокол про адміністративне правопорушення (далі - протокол) (форма протоколу наведена у додатку 1 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Відповідно до ст. 254 КУпАП протокол складається у двох примірниках, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від отримання примірника протоколу він надсилається їй рекомендованим листом з повідомленням про вручення, про що робиться відповідний запис у протоколі, що залишається у відповідному підрозділі ДСНС України. Копія квитанції та супровідного листа про направлення примірника протоколу долучається до матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

Відповідно до ст. 256 КУпАП усі реквізити протоколу заповнюються розбірливим почерком, державною мовою, з урахуванням вимог чинного законодавства щодо державної мовної політики. Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу, а також унесення додаткових записів після того, як протокол підписаний особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. У відповідних графах, що не заповнюються при складанні протоколу, проставляється прочерк.

При складанні протоколу вказується стаття КУпАП, згідно з якою передбачена адміністративна відповідальність.

Зазначаються: число, місяць і рік складання протоколу, а також найменування населеного пункту, де він складений, посада, повне найменування органу, від імені якого посадова особа уповноважена

складати протокол, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка склала протокол.

У розділі відомостей про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, зазначаються:

пункт 1 – прізвище, ім'я та по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків;

пункт 2 – дата і повна адреса місця народження;

пункт 3 – громадянство (якщо особа без громадянства, то про це робиться відповідний запис);

пункт 4 – фактичне місце проживання особи на час учинення правопорушення;

Згідно з Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. № 1382-IV (стаття 3. Визначення термінів):

місце проживання – адміністративно - територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком понад шість місяців на рік.

реєстрація - внесення відомостей до паспортного документа про місце проживання або місце перебування із зазначенням адреси житла особи та внесення цих даних до реєстраційного обліку відповідного органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань реєстрації.

пункт 5 – найменування підприємства, установи, організації, де працює або навчається особа, їх адреса;

пункт 6 – посада особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Якщо особа не працює, то про це робиться відповідна відмітка;

пункт 7 – розмір місячної заробітної плати;

пункт 8 – чи відповідає особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, за своїми службовими обов'язками за забезпечення виконання вимог законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки згідно зі статтею 14 КУпАП (посадові інструкції, накази про призначення відповідальних, плани усунення порушень з відміткою про ознайомлення особи тощо), з дорученням до протоколу копій підтвердних документів;

пункт 9 – сімейний стан та кількість осіб, які перебувають на її утриманні, включаючи неповнолітніх дітей, та інші категорії осіб, які не отримують пенсії, не мають власних доходів тощо;

Утриманнями в контексті ст. 42 Кодексу законів України про працю вважаються особи, для яких заробіток працівника є основним джерелом існування, незважаючи на ту обставину, чи мають утриманці право за законом на одержання утримання від працівника.

пункт 10 – серія, номер паспорта, дата видачі й найменування органу внутрішніх справ, що його видав; серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток тощо), дата видачі й найменування підприємства, установи чи організації, що його

видала (при відсутності в правопорушника особистих документів його особа може бути засвідчена свідками, про що робиться відповідний запис);

пункт 11 – інформація щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року (за наявності).

При викладенні обставин правопорушення вказуються число, місяць, рік, час, місце (будинок, цех, дільниця тощо), повна назва та адреса об'єкта, де його вчинено, та суть правопорушення. Кожне правопорушення обґрунтовується відповідно до вимог чинного законодавства.

У разі якщо порушення правил пожежної безпеки призвели до виникнення пожежі, сприяли її розвитку або перешкоджали гасінню, про це обов'язково зазначається у протоколі при викладенні суті правопорушення.

Достовірність інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам чинного законодавства, заявленої у декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки, перевіряється під час планових (позапланових) перевірок суб'єктів господарювання.

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 175 КУпАП, вказується, які саме порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки вчинила особа, яка притягається до адміністративної відповідальності.

При складанні протоколу згідно зі статтею 175-2 КУпАП вказується суть правопорушення (початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим).

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188-8 КУпАП, вказуються дати складання та вручення приписів або постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, номери невиконаних пунктів або запропонованих заходів, установлений строк виконання яких на момент перевірки минув. Також вказуються дата, до якої захід мав бути виконаний, та дата виявлення такого порушення (невиконання) з посиланням на те, чи є це порушення (невиконання) триваючим.

Якщо строки виконання запропонованих заходів, зазначених у приписі (постанові), не минули, посадові особи підприємств до адміністративної відповідальності за їх невиконання не притягаються.

У протоколі вказуються обставини, що пом'якшують чи обтяжують адміністративну відповідальність.

Особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права та обов'язки, передбачені статтею 268 КУпАП та зміст статті 63 Конституції України, а також повідомляється про час та

місце розгляду адміністративної справи, про що робиться відповідна відмітка у протоколі. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу та пояснення по суті адміністративного правопорушення, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

У разі якщо особа, стосовно якої складається протокол, не володіє українською мовою, протокол складається за участю перекладача.

Зазначаються дата, час та місце розгляду адміністративної справи, повна назва та адреса територіального органу ДСНС України.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала. За наявності свідків правопорушення та потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це, що підтверджується підписами свідків, із зазначенням їх прізвища, імені та по батькові і місця проживання.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Якщо правопорушення вчинено кількома особами, то протокол про адміністративне правопорушення складається на кожну особу окремо.

За один і той самий пункт невиконаного припису або постанови посадових осіб ДСНС України до адміністративної відповідальності може бути притягнуто декілька посадових осіб підприємств, на яких покладено відповідальність за їх виконання.

Якщо особа вчинила декілька адміністративних правопорушень, справи, що одночасно розглядаються одним і тим самим органом (посадовою особою), стягнення накладається у межах санкції, установлені за більш серйозне правопорушення з-поміж учинених. До основного стягнення в цьому разі згідно зі статтею 36 КУпАП може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з учинених правопорушень.

До протоколу долучаються матеріали, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення та причетність до нього особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (копії приписів, постанов, рапортів посадових осіб ДСНС України; заяви, пояснення правопорушників та свідків правопорушення; посадові інструкції, накази про призначення відповідальних за пожежну безпеку, плани усунень порушень пожежної безпеки тощо). Кожен з таких документів повинен мати обов'язкові реквізити (дату, адресу, назву, підпис, штамп, печатку тощо), містити достовірну інформацію та відповідати вимогам законодавства.

8.6 Розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами

Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення відповідно до ст. 276 КУпАП у строки, визначені ст. 277 КУпАП.

Відповідно до ст. 277 КУпАП справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Відповідно до ст. 284 КУпАП розглянувши протокол про адміністративне правопорушення, у тому числі і складений працівниками відомчої, місцевої пожежної охорони, членами добровільних пожежних дружин (команд), посадова особа ДСНС України вносить одну з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

При вирішенні питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності у вигляді попередження або штрафу посадова особа центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, вносить постанову про накладення адміністративного стягнення (далі - постанова) (додаток 3 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Бланк постанови заповнюється розбірливим почерком. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до постанови, а також внесення додаткових записів після того, як постанову підписано особою, щодо якої її винесено. У разі допущення порушень при оформленні постанови її заповнений бланк вважається зіпсованим.

Відповідно до ст. 283 КУпАП у постанові про накладення адміністративного стягнення обов'язково зазначаються: дата розгляду справи та населений пункт, у якому її винесено. Указуються посада, найменування органу, від імені якого посадова особа уповноважена розглядати справу про адміністративне правопорушення, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка винесла постанову, серія, номер та дата складання протоколу про адміністративне правопорушення.

У розділі відомостей про особу, щодо якої розглядається справа, зазначаються її прізвище, ім'я та по батькові (без скорочень), дата, рік та місце народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, адреса місця проживання, точна юридична назва й адреса установи, організації, підприємства, навчального закладу та посада особи.

У розділі «УСТАНОВИВ» зазначаються прізвище та ініціали особи, щодо якої розглядається справа, дата, час і місце вчинення правопорушення, повна назва та адреса об'єкта (суб'єкта господарювання), які саме порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки вчинено або який припис чи постанову посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, не виконано, чи розпочато роботу новоутвореного підприємства або використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим. Кожне правопорушення обґрунтовується пунктом нормативного акта із зазначенням його повної назви (допускається при посиланні на наступні пункти того самого нормативного акта указувати скорочену його назву (аббревіатуру) відповідно до реєстру нормативних актів з питань пожежної безпеки).

При накладенні адміністративного стягнення за статтею 175-2 КУпАП указується, коли і де, на підставі чого (договори оренди, свідоцтво про право власності тощо) розпочато роботу новоствореного підприємства чи використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим.

При накладенні адміністративного стягнення згідно зі статтею 188-8 КУпАП зазначаються дата складання та вручення припису чи постанови посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, номери невиконаних пунктів або заходи, які не виконано в установлений строк, а також дата виявлення такого порушення (невиконання) з посиланням на те, чи є це порушення (невиконання) триваючим. Зазначається нормативний акт, який передбачає відповідальність за це адміністративне правопорушення.

У розділі «ПОСТАНОВИВ» посадова особа, яка розглядала матеріали справи, зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, щодо якої виноситься постанова, та після установлення обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність за здійснене правопорушення, і причетності цієї особи до виконання службових обов'язків визначає вид адміністративного стягнення.

При накладенні адміністративного стягнення у вигляді штрафу зазначаються словами та цифрами його сума, назва установи банку, куди він сплачується, відповідний рахунок банку, а також подвійний розмір суми штрафу у випадку примусового стягнення штрафу органами державної виконавчої служби. У разі застосування такого виду адміністративного стягнення як попередження у відповідній графі постанови замість суми штрафу зазначається слово «попередження».

Постанова містить інформацію про порядок і строк її оскарження, дату набрання нею законної сили та строк пред'явлення її до виконання, а також відомості про її виконання.

Постанова підписується посадовою особою, яка її винесла, та засвідчується печаткою.

Відповідно до ст. 285 КУпАП постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи і підшивається до справи про адміністративне правопорушення.

Копія постанови протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови вручається під підпис із зазначенням дати її вручення. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

Копія постанови в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання.

У разі відмови особи, щодо якої винесено постанову, від одержання копії постанови вона висилається рекомендованим листом за місцем проживання цієї особи, про що в постанову вноситься відповідний запис. У такому разі до адміністративної справи долучається корінець поштового повідомлення про вручення правопорушнику листа з постановою про накладення адміністративного стягнення.

Особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, крім посадової особи, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника до неї доцільно застосувати захід громадського впливу.

Крім цього, можливе звільнення порушника від адміністративної відповідальності з оголошенням усного зауваження. Такі заходи впливу можуть бути застосовані до громадян та посадових осіб при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення.

З урахуванням характеру вчиненого правопорушення особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, її матеріального становища можливе застосування такого виду адміністративного стягнення як попередження.

Не можуть бути звільнені від адміністративної відповідальності посадові особи, які не виконали припису або постанови посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, без поважних причин (при цьому до матеріалів справи

обов'язково долучаються підтвердні матеріали) або порушили встановлені законодавством вимоги пожежної безпеки, що спричинило реальну загрозу життю та здоров'ю людей або призвело до виникнення пожежі.

У разі оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадській організації чи трудовому колективу, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП, вноситься постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення (додаток 4 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Відповідно до ст. 283 КУпАП у постанові про закриття справи про адміністративне правопорушення обов'язково зазначаються: число, місяць і рік розгляду справи та населений пункт, у якому її винесено. Указуються посада, найменування територіального органу ДСНС, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка винесла постанову.

У розділі відомостей про особу, щодо якої розглядається справа, зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, адреса місця проживання, точна юридична назва і адреса установи, організації, підприємства чи суб'єкта господарювання, ким працює або де навчається. Указуються обставини, що виключають провадження у справі відповідно до статті 247 КУпАП, або інші обставини, що підтверджують малозначність вчиненого адміністративного правопорушення.

У розділі «ПОСТАНОВИВ» посадова особа, яка розглядала матеріали справи, зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, щодо якої вноситься постанова, та після установлення обставин, що виключають провадження у справі, закриває її. У постанові про закриття справи про адміністративне правопорушення також може бути вказано одне з рішень, визначених статтями 21, 22 КУпАП.

Постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка її винесла. Копія такої постанови протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої її винесено (за винятком випадків смерті, недієздатності або неосудності особи).

При винесенні постанови щодо закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку зі смертю особи, стосовно якої винесено постанову, до справи про адміністративне правопорушення долучається інформація про це з відповідного відділу державної реєстрації актів цивільного стану.

При винесенні постанови стосовно закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку з неосудністю особи, щодо якої складено протокол, до справи про адміністративне правопорушення долучається довідка з лікувального закладу про її хворобу.

Відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення.

*Відповідно до листа Міністерства юстиції України від 17.07.2007 N 22-14-493, **триваючими** визнаються правопорушення, які, розпочавшись з будь-якої протиправної дії чи бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язків. Початковим моментом такого діяння може бути активна дія чи бездіяльність, коли винна особа або не виконує конкретний покладений на неї обов'язок, або виконує його не повністю або неналежним чином.*

Враховуючи специфіку системи проведення планових (позапланових) перевірок органами ДСНС України, початок відрахування двомісячного терміну для застосування статті 175-2 КУпАП приймається з дати початку проведення планової (позапланової) перевірки, під час якої виявлено це порушення. Для застосування статті 188-8 КУпАП двомісячний термін починається з дня після зазначеного у приписі терміну, до якої захід мав бути виконаний, а при триваючому правопорушенні – з дня його виявлення.

Посадова особа центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, яка розглядає справу про адміністративне правопорушення, установивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить відповідному державному органу чи органу місцевого самоврядування, громадській організації або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який (яка) вніс (внесла) пропозицію.

Відповідно до ст. 291 КУпАП постанова у справі про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку оскарження цієї постанови. Відповідно до ст. 289 КУпАП скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Скарга на постанову розглядаються у десятиденний строк від дня їх надходження.

Скарга, що надійшла до органу (посадової особи), який виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, у триденний термін надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному її розглядати.

Постанову уповноваженого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення може бути скасовано або змінено керівником вищого органу відповідно до вимог чинного законодавства.

Посадова особа ДСНС України при розгляді скарги або подання на постанову про адміністративне правопорушення перевіряє дотримання вимог законодавства про адміністративні правопорушення і обґрунтованість її винесення та приймає одне з таких рішень:

1) залишає постанову без зміни, а скаргу або подання – без задоволення;

2) скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;

3) скасовує постанову і закриває справу;

4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, але так, щоб стягнення не було посилено (додаток 6 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Копія рішення за скаргою (поданням) протягом трьох днів надсилається особі, щодо якої воно винесено. Про результати розгляду подання повідомляється прокурору в такий самий термін.

Згідно зі статтею 296 КУпАП скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення тягне за собою повернення стягнених грошових сум, що проводиться в порядку, встановленому законом.

Контроль за стягненням штрафів

Відповідно до ст. 307 КУпАП штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови - не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України.

Відповідно до ст. 308 КУпАП у разі несплати правопорушником штрафу у строк, установлений частиною першою статті 307 КУпАП, постановою про накладення штрафу надсилається листом (додаток 5 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292) для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, установленому законом.

У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника стягується:

1) подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КУпАП та зазначеного у постанові про стягнення штрафу;

2) витрати на облік зазначених правопорушень. Розмір витрат на облік правопорушень визначається Кабінетом Міністрів України.

Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення здійснюється посадовою особою, що винесла цю постанову.

Не підлягає виконання постанови про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня її винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги.

Відповідно до ст. 302 КУпАП виконання постанови про накладення штрафу може бути припинено посадовою особою, яка її винесла, у випадках:

1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;

2) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

3) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Документи, що засвідчують виконання постанови про накладення адміністративного стягнення (копія квитанції про сплату штрафу, постанова про закінчення виконавчого провадження тощо), або інші матеріали, що зупиняють провадження в адміністративній справі, підшиваються до адміністративної справи.

Діловодство у справах про адміністративні правопорушення

Бланки протоколів та постанов друкуються із зазначенням відповідних серії (додаток 7 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292) та номера.

Серія протоколу та постанови складається з літеросполук, номер зазначається шестизначним цифровим показником та виконується високим способом друку фарбою синього (зеленого, червоного) кольору.

Організація забезпечення територіальних органів ДСНС бланками та журналами покладається на керівників відповідних територіальних органів ДСНС.

Кількісний облік видачі бланків протоколів та постанов ведеться в територіальних органах ДСНС у журналі видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення та постанов про накладення адміністративного стягнення.

Складені протягом доби протоколи повинні бути зареєстровані в журналі обліку матеріалів про адміністративні правопорушення.

У територіальних органах ДСНС заповнення журналів видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення та постанов про накладення адміністративного стягнення і журналів обліку матеріалів про адміністративні правопорушення здійснюється посадовою особою, яка за

своїми посадовими обов'язками є відповідальною за стан діловодства у справах про адміністративні правопорушення. Журнали мають бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені печаткою відповідного підрозділу.

За кожним випадком складання протоколу заводиться окрема справа про адміністративне правопорушення, вчинене посадовими особами підприємств, громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами, до якої долучаються матеріали, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення та причетність особи до його вчинення (копії приписів, постанов, рапортів посадових осіб ДСНС; заяви, пояснення осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, та свідків правопорушення; посадові інструкції, накази про призначення відповідальних за пожежну та техногенну безпеку, плани усунення порушень тощо).

На титульному аркуші справи вказуються найменування територіального органу ДСНС, порядковий номер відповідно до журналу обліку матеріалів про адміністративні правопорушення, дати початку та закінчення у ній провадження.

Справи про адміністративні правопорушення відповідно до журналу обліку матеріалів про адміністративні правопорушення підшиваються до загальної справи за порядковими номерами і зберігаються в металевих сховищах відповідних підрозділів за місцем прийняття рішення у справі про адміністративне правопорушення протягом трьох років з дня накладення адміністративного стягнення. Підшиті до справи сторінки нумеруються.

Контроль за станом дотримання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення

Відповідно до частини 4 статті 7 КУпАП додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем вищих органів та посадових осіб.

Організація контролю за порядком здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення в ДСНС та її територіальних органах здійснюється їх безпосередніми керівниками або заступниками керівників, до повноважень яких віднесено питання державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки.

Безпосередній контроль за дотриманням уповноваженими посадовими особами ДСНС законодавства під час здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення покладається на керівників відповідних структурних підрозділів ДСНС та її територіальних органів.

Завдання до самоконтролю:

1. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП.
2. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за

статтею 175 КУпАП.

3. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП.

4. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП.

5. Охарактеризуйте порядок оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП.

6. Обґрунтуйте порядок розгляду справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами.

Рекомендована література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.
5. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. № 1382-IV.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня .2013 року № 440 «Про затвердження порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази».
7. Наказ МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292.
8. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – Київ, 2016 – 544 с.

ГЛАВА 9. ПОРУШЕННЯ ТА РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО СТ.СТ. 164, 183, 188-16 КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до статті 255 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення за статтями: 164, 183, 188-16 КУпАП мають право складати уповноважені на те посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки, але без права прийняття рішення за справою.

9.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП.

Стаття 164. Порухення порядку провадження господарської діяльності

Провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), -

тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, або пов'язані з отриманням доходу у великих розмірах, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення.

Надання суб'єктом господарювання дозвільному органу або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства -

тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері регулювання господарської діяльності.

Відповідно до п. 14.1.36 ст. 14 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI: господарська діяльність - діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами;

Об'єктивна сторона правопорушень, передбачених коментованою статтею, полягає у здійсненні діяльності, що містить ознаки підприємницької, без державної реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності, або здійсненні без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону. Порядок державної реєстрації та перереєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, за винятком окремих видів суб'єктів підприємницької діяльності, для яких законами України встановлено спеціальні правила державної реєстрації, а також порядок скасування державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, регулюється Законом України від 15.05.2003 р. № 755- IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Відповідно вищезазначеного Закону:

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців проводиться державним реєстратором за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця.

Відповідно до ст 25 «Порядок проведення державної реєстрації та інших реєстраційних дій» вищезазначеного Закону:

За наявності всіх необхідних документів, зазначених у Законі, державний реєстратор повинен внести до реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи ідентифікаційний код відповідно до вимог Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України та внести до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації юридичної особи на підставі відомостей цієї реєстраційної картки. Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації юридичної особи є датою державної реєстрації юридичної особи.

Строк державної реєстрації юридичної особи не повинен перевищувати три робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації юридичної особи.

Не пізніше наступного робочого дня після отримання державним реєстратором від органів статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України даних про взяття на облік юридичної особи державним реєстратором видається (надсилається поштовим відправленням з описом вкладення) засновнику або уповноваженій ним особі один примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного

реєстратора про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписка з Єдиного державного реєстру.

За наявності всіх необхідних документів, зазначених у Законі, державний реєстратор повинен внести до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця на підставі відомостей реєстраційної картки на проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця.

Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця є датою державної реєстрації фізичної особи - підприємця.

Строк державної реєстрації фізичної особи - підприємця не повинен перевищувати два робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця.

Не пізніше наступного робочого дня після отримання державним реєстратором від органів статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України даних про взяття на облік фізичної особи - підприємця державним реєстратором видається (надсилається поштовим відправленням з описом вкладення) заявнику виписка з Єдиного державного реєстру.

Зайняття підприємницькою діяльністю юридичною особою, яка не отримала у встановленому порядку примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного реєстратора про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписку з Єдиного державного реєстру (для фізичних осіб – підприємців - виписку з Єдиного державного реєстру) або особою, виписку з Єдиного державного реєстру, якої було скасовано у визначеному законодавством порядку, і є об'єктивною стороною першого правопорушення, передбаченого коментованою статтею.

Відповідно до положень Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII, ліцензія – це документ, що надається органом ліцензування, на право провадження суб'єктом господарювання визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, в електронному вигляді (запис про наявність ліцензії у такого суб'єкта господарювання в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців) або на паперовому носії. Ліцензіат - це суб'єкт господарювання, який має ліцензію на провадження встановленого законом виду господарської діяльності.

Відповідно до ст. 7 зазначеного Закону ліцензуванню підлягають такі види господарської діяльності: 1) банківська діяльність, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність»; 2) надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів); 3) професійна діяльність на ринку цінних паперів, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»; 4)

діяльність у галузі телебачення і радіомовлення, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»; 5) діяльність у сфері електроенергетики, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про електроенергетику», крім діяльності з постачання електричної енергії за нерегульованим тарифом (постачання незалежним електропостачальником), і у сфері використання ядерної енергії, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»; 6) освітня діяльність закладів освіти; 7) виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»; 8) діяльність у сфері телекомунікацій з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про телекомунікації», надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації, за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 9) будівництво об'єктів IV і V категорій складності - з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про архітектурну діяльність»; 10) виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами, імпорт лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) - з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про лікарські засоби»; 11) виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж; 12) виробництво вибухових матеріалів промислового призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 13) надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 14) виробництво особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, поводження з небезпечними відходами. Не підлягає ліцензуванню зберігання (накопичення) суб'єктом господарювання утворених ним небезпечних відходів, якщо протягом року з дня утворення небезпечні відходи передаються суб'єктам господарювання, що мають ліцензію на поводження з небезпечними відходами; 15) медична практика; 16) діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України; 17) ветеринарна практика; 18) випуск та проведення лотерей; 19) туropolиторська діяльність;

20) посередництво у працевлаштуванні за кордоном; 21) промисловий вилов водних біоресурсів за межами юрисдикції України; 22) культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, - з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»; 23) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації (критерії належності та перелік технічних засобів негласного отримання інформації визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України); 24) перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; 25) зовнішньоекономічна діяльність відповідно до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»; 26) транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом; 27) транспортування та розподіл природного газу, газу (метану) вугільних родовищ, його зберігання в обсягах, що перевищують рівень, встановлений ліцензійними умовами, та постачання, крім постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за нерегульованим тарифом; 28) централізоване водопостачання та водовідведення, крім централізованого водопостачання та водовідведення за нерегульованим тарифом; 29) виробництво теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії, крім виробництва, транспортування та постачання теплової енергії за нерегульованим тарифом; 30) охоронна діяльність.

Здійснення визначених у цьому переліку видів господарської діяльності за відсутності оформленої відповідно до чинного законодавства ліцензії (для органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки - на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення) або подання суб'єктом господарювання до ДСНС України недостовірної інформації про відповідність матеріально-технічної бази вимогам законодавства і складає об'єктивною стороною другого правопорушення, передбаченого коментованою статтею.

Порядок та умови одержання ліцензій на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення визначені Наказом МНС України від 29.09.2011 р № 1037 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження

господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2011 р. за № 1227/19965.

Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених коментованою статтею, полягає у наявності умислу.

Суб'єктами правопорушення можуть бути особи, яким виповнилося 16 років.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП).

9.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП

Стаття 183. Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб

Завідомо неправдивий виклик пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб -

тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку. Громадський порядок - це обумовлена потребами суспільства система врегульованих правовими та іншими соціальними нормами відносин, що складаються у громадських місцях в процесі спілкування людей, і яка має на меті забезпечення спокійної обстановки суспільного життя, нормальних умов для праці і відпочинку людей, для діяльності державних органів, а також підприємств, установ та організацій. Відмінною особливістю дрібного хуліганства від хуліганства, що наказується в кримінальному порядку, є те, що воно не має характеру грубого порушення громадського порядку, яке причиняє суттєву шкоду суспільним відносинам, правовим та законним інтересам громадян.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у завідомо неправдивому виклику пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб. Дії правопорушника спрямовані на зрив нормальної роботи таких необхідних для суспільства служб, як пожежна охорона, поліція, швидка медична допомога, аварійні бригади, що обслуговують газову, водопровідну, опалювальну, електричну та інші системи житлово-комунального господарства. Правопорушник викликає представника хоча б однієї з перерахованих у статті спеціальних служб нібито для надання допомоги, знаючи наперед про те, що в цьому немає ніякої необхідності. Виклик, як правило, робиться по телефону, який знаходиться на вулиці. Однак слід зазначити, що спосіб виклику значення немає.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу. Правопорушник, повідомляючи певну інформацію спеціальній службі, усвідомлює, що вона є неправдивою, і бажає даремного виїзду на місце виклику працівників цієї служби.

Суб'єктом правопорушення може бути осудна особа, якій виповнилося 16 років.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду адміністративними комісіями при виконавчих органах міських рад (ст. 218 КУпАП) або виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП).

9.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП

Стаття 188-16. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Відповідно до ст. 2 КЦЗУ надзвичайною ситуацією (НС) вважають обстановку на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею виражається в бездіяльності - невиконанні законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за

станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Такі вимоги є похідними від повноважень спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, серед яких: забезпечення реалізації політики держави у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, запобігання цим ситуаціям та реагування на них, ліквідації їх наслідків та наслідків Чорнобильської катастрофи; керівництво діяльністю підпорядкованих йому органів управління з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, спеціальних і спеціалізованих формувань; здійснення контролю за проведенням аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; координація діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; здійснення оповіщення населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру; забезпечення належного функціонування галузевих територіальних і локальних систем оповіщення; здійснення державного нагляду і контролю за розробленням та реалізацією заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; затвердження планів локалізації і ліквідації аварій (катастроф); проведення науково-дослідних робіт у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; здійснення інших повноважень, визначених законами України, актами Президента України.

Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, які реалізуються під час виконання їх повноважень утворює об'єктивну сторону цього правопорушення.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП).

9.4 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП

Протокол про адміністративне правопорушення (далі - Протокол) складається відповідно до вимог викладених у темі №8. Розглянемо деякі особливості складання Протоколу:

Посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки складають протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 164, 188-16 КУпАП, і направляють його для розгляду в районні, районні в місті, міські, міськрайонні суди в разі:

провадження господарської діяльності без одержання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а також надання суб'єктом господарювання до ДСНС або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (стаття 164 КУпАП);

невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру (стаття 188-16 КУпАП).

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 164 КУпАП, указується конкретна суть порушення - провадження господарської діяльності без одержання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, або здійснення господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення з порушенням умов ліцензування, або надання суб'єктом господарювання до ДСНС або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань пожежної безпеки.

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188-16 КУпАП, зазначається, які саме законні вимоги посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, не виконано з обґрунтуванням відповідно до чинного законодавства. Якщо порушення призвели до виникнення аварії або надзвичайної ситуації техногенного характеру, сприяли її розвитку або перешкоджали ліквідації, це обов'язково зазначається в протоколі при викладенні суті порушення.

У складених протоколах про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 164 та 188-16 КУпАП дата та час розгляду адміністративної справи не зазначаються (ставиться прочерк), а вказуються тільки найменування районного (районного у місті, міського, міськрайонного) суду та його адреса.

Посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки можуть складати протокол і в разі завідомо неправдивого виклику пожежної охорони (стаття 183 КУпАП) при встановленні особи, яка її викликала, та направляти його на розгляд адміністративних комісій при виконавчих органах міських, сільських і селищних рад або виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

9.5 Оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП

Складений протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 164 та 188-16 КУпАП, разом із повідомленням (додаток 2 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292) та матеріалами, що підтверджують учинення адміністративного правопорушення, у триденний строк надсилається до районного, районного в місті, міського, міськрайонного судів (стаття 257 КУпАП).

Справа про адміністративне правопорушення складається із повідомлення, Протоколу та матеріалів до нього, які підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення. За ст. 188-16 КУпАП матеріалами, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення можуть бути: письмові пояснення посадових осіб посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру та їх територіальних відділів; заяви, пояснення правопорушників та свідків правопорушення; функціональні обов'язки, накази про призначення відповідальних за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, плани про виконання та усунення порушень тощо. Кожен документ повинен мати свої реквізити (дату, адресу, назву, підпис, штамп, печатку тощо), відповідати своєму призначенню, містити достовірну інформацію і відповідати вимогам чинного законодавства.

Матеріали справи про адміністративні правопорушення передаються до суду.

Допускається передача Протоколу і доданих до нього матеріалів рекомендованим поштовим відправленням із зазначенням опису вкладених матеріалів.

Матеріали справ про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП, які передаються до суду, прошиваються і нумеруються за аркушами. В описі зазначаються: порядковий номер, повна назва документа, його дата, номери аркушів за порядком, а також загальна кількість документів і аркушів цифрами та літерами. Опис підписується керівником органу державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки, ставиться дата його складання.

Про направлення Протоколу і доданих до нього матеріалів на розгляд районного (міського) суду в Журналі обліку матеріалів про адміністративні правопорушення відповідно до статей 164 та 188-16 КУпАП та результатів їх розгляду робиться відповідний запис.

9.6 Судовий розгляд справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП

Розгляд справ про адміністративні правопорушення – це основна стадія провадження в справах про них, на ній вирішуються найважливіші завдання цього провадження. Ці завдання полягають у встановленні винних і забезпеченні правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника були застосовані справедливі заходи адміністративного впливу.

Зазначена стадія, згідно з відповідними положеннями КУпАП, включає три етапи: підготовку справи до розгляду; розгляд справи; прийняття по ній постанови.

З метою правильного і своєчасного вирішення кожної справи судді (суд) зобов'язані ретельно підготуватися до її розгляду. В ст. 278 КУпАП визначено питання, які необхідно вирішити під час підготовки: чи правильно складено протокол та інші матеріали справи; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності її законних представників і адвоката.

В разі встановлення неповноти матеріалів, поданих до розгляду, мають бути витребувані додаткові відомості та матеріали або справу повернуто за місцем складення протоколу чи інших матеріалів для усунення недоліків.

Відповідно до ст. 277-2 КУпАП особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається повістка не пізніш як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи. Інші особи, які беруть участь у провадженні по справі про адміністративні правопорушення, повідомляються про день розгляду справи в той же строк.

Строки розгляду справ регламентуються ст.277 КУпАП. В більшості

випадків справа про адміністративне правопорушення розглядається в 15-денний строк з дня одержання уповноваженим органом чи посадовою особою протоколу та інших матеріалів справи. Крім цього, справи про деякі правопорушення, визначені ст. 277, розглядаються в 7-денний, 5-денний та 3-денний строк. Ще коротший строк – одна доба – встановлено для розгляду справ про дрібне хуліганство, розпивання спиртних напоїв у громадських місцях, злісну непокору, виявлення неповаги до суду та деякі інші.

В КУпАП закріплено детальну процедуру розгляду справ. Відповідно до ст.279 розгляд розпочинається з оголошення складу суду.. Після цього головуючий суду оголошує, яка справа підлягає розгляду та хто притягається до адміністративної відповідальності. Всім учасникам провадження роз'яснюються їх права та обов'язки. Далі оголошується протокол про адміністративне правопорушення, зміст якого, як зазначалося, певною мірою нагадує звинувачувальний акт.

Дослідження доказів в справі здійснюється відповідно до вимог ст.280 КУпАП, в якій визначаються обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення. Це входить до обов'язків суду, який повинен з'ясувати, чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа у його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності. Обов'язково встановлюється, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Вирішенню завдань боротьби з адміністративними правопорушеннями, їх попередженню сприяє виявлення причин та умов вчинення цих правопорушень. Саме тому під час розгляду справи цьому питанню має бути приділено значну увагу. Закон (ст.282 КУпАП) вимагає від суду вносити у відповідний державний орган, громадську організацію чи посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення зазначених причин та умов. Гарантією дієвості таких пропозицій є закріплення обов'язку повідомлення протягом місяця суду, який вніс пропозиції, про вжиті заходи.

Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення судом ведеться протокол засідання, в якому зазначаються дата і місце засідання, найменування і склад органу, який розглядає справу, її зміст. Обов'язково фіксуються відомості про явку осіб, які беруть участь у справі, їх пояснення, а також клопотання і результати розгляду останніх. В протоколі зазначаються також документи і речові докази, досліджені під час розгляду справи, відомості про оголошення прийнятої постанови і роз'яснення порядку та строків її оскарження. Зазначений протокол підписується головуючим на засіданні суддею і його секретарем.

Розгляд справи закінчується винесенням постанови. Постанова остаточно оцінює поведінку особи, яка притягається до відповідальності,

встановлює її винність або, навпаки, невинуватість, визначає захід адміністративного впливу.

Відповідно до ст. 284 КУпАП постанова по справі про адміністративне правопорушення за статтями 164, 188-16 КУпАП може бути двох видів: про накладення адміністративного стягнення і про закриття справи. Остання виноситься за наявності обставин, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення, визначених у ст. 247 КУпАП.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення повинна містити ряд відомостей та реквізитів. Перш за все зазначаються найменування суду, який виніс постанову, дата розгляду справи, відомості про особу, щодо якої вона розглядалася, викладаються обставини, встановлені під час розгляду справи, зазначаються нормативний акт (стаття КУпАП), який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення, та прийняте по справі рішення.

В разі необхідності в постанові відображається рішення про відшкодування винним майнової шкоди, а також вирішення питання щодо вилучених речей і документів. Будь-яка постанова повинна містити вказівку на порядок і строк її оскарження.

Якщо справа розглядається одноособово суддею, вона повинна бути нею підписана. Постанова колегіального органу приймається простою більшістю голосів його членів, присутніх на засіданні і підписується головуючим на засіданні суддею і секретарем цього органу.

Постанова, відповідно до ст.285 КУпАП, оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається під розписку або висилається особі, щодо якої її винесено.

Відповідно до ст. 294 КУпАП Постанова судді у справах про адміністративне правопорушення за статтями 164, 188-16 КУпАП набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної. Постанова може бути оскаржена особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником протягом десяти днів з дня винесення постанови. Апеляційна скарга, подана після закінчення цього строку, повертається апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено.

Апеляційна скарга подаються до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, який виніс постанову. Місцевий суд протягом трьох днів надсилає апеляційну скаргу разом із справою у відповідний апеляційний суд. Апеляційний перегляд здійснюється суддею апеляційного суду протягом двадцяти днів з дня надходження справи до суду. Апеляційний суд повідомляє про дату, час і місце судового засідання особу, яка подала скаргу, інших осіб, які беруть участь у провадженні у справі про адміністративне правопорушення, не пізніше ніж за три дні до початку судового засідання. Апеляційний суд переглядає справу в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції не обмежений доводами

апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права. Апеляційний суд може дослідити нові докази, які не досліджувалися раніше, якщо визнає обґрунтованим ненадання їх до місцевого суду або необґрунтованим відхилення їх місцевим судом.

За наслідками розгляду апеляційної скарги суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін;
- 2) скасувати постанову та закрити провадження у справі;
- 3) скасувати постанову та прийняти нову постанову;
- 4) змінити постанову.

У разі зміни постанови в частині накладення стягнення, в межах, передбачених санкцією статті, воно не може бути посилено.

Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає. Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніше ніж у п'ятиденний строк направляється до місцевого суду, який її розглядав.

Завдання до самоконтролю:

1. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП.
2. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП.
3. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП.
4. Охарактеризуйте порядок оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП.
5. Охарактеризуйте порядок оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП
6. Охарактеризуйте порядок судового розгляду справи про адміністративне правопорушення в суді

Рекомендована література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.
3. Податковий кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI.
4. Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».
5. Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності».

6. Наказ МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292.
7. Наказ МНС України від 29.09.2011 р № 1037 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2011 р. за № 1227/19965.
8. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – Київ, 2016 – 544 с.

ГЛАВА 10. ЗАСТОСУВАННЯ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД У СФЕРАХ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ

1 липня 2013 року в українському законодавстві відбулися зміни, що повністю змінили підхід до здійснення державного нагляду у сфері господарської діяльності. Набрали чинності одночасно два закони, а саме: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кодексу цивільного захисту України» від 02 жовтня 2012 року № 5404-VI, а також Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення обмежень у провадженні господарської діяльності» від 20.06.2013 року № 353-VII.

Ці закони змінили процедуру здійснення заходів державного нагляду та оформлення їх результатів. Основним нововведенням вищезазначених Законів стали зміни в проведенні процедури повного або часткового зупинення виробництва (виготовлення), реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, а також запровадження процедури підтвердження обґрунтованості вжитих органом державного нагляду (контролю) заходів реагування.

10.1 Нормативно-правова база щодо застосування заходів реагування

Застосування посадовими особами центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки заходів реагування визначено:

- 1) Кодексом цивільного захисту України від 02.10.2012 року № 5403;
- 2) Кодексом адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року № 2747-IV;
- 3) Законом України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями;

Під час вивчення цієї теми, ми будемо застосовувати такі поняття:

- 1) заходи реагування – заходи, направлені на забезпечення техногенної та пожежної безпеки, шляхом звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

2) адміністративний позов - звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів або на виконання повноважень у публічно-правових відносинах;

3) адміністративний суд - суд загальної юрисдикції, до компетенції якого Кодексом адміністративного судочинства України (далі - КАСУ) віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ;

4) зупинення - захід, що застосовується на підставі постанови адміністративного суду, яка унеможлиблює подальшу роботу підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, експлуатацію будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей, до повного усунення порушень;

5) постанова - письмове рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, у якому вирішуються вимоги адміністративного позову;

б) постанова про застосування заходів реагування (далі - постанова) - обов'язкова для виконання постанова адміністративного суду відповідному керівнику (власнику) або уповноваженим особам суб'єкта господарювання, фізичним особам - підприємцям та громадянам, що засвідчує порушення встановлених правил техногенної та/або пожежної безпеки, щодо зупинення роботи (експлуатації) шляхом застосування заходів реагування;

7) виконання постанова про застосування заходів реагування - вжиття керівником (власником) об'єкта заходів щодо усунення порушень норм та правил техногенної та/або пожежної безпеки, викладених у констатуючій частині постанови про застосування заходів реагування, та здійснення посадовою особою центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, указаних у розпорядчій частині щодо зупинення роботи (експлуатації) на відповідному об'єкті, та встановлення нею контролю;

8) приведення постанови про застосування заходів реагування у дію - здійснення посадовою особою центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки щодо зупинення роботи (експлуатації) на відповідному об'єкті шляхом опечатування, опломбування, знеструмлення.

10.2 Права посадових осіб центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки при застосуванні заходів реагування

Відповідно до ч. 2 статті 68 КЦЗУ у разі встановлення порушення вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, що створює

загрозу життю та здоров'ю людей, посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, звертаються до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту у порядку, встановленому законом.

Відповідно до статті 70 КЦЗУ підставою для звернення центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, ділянок, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів є:

1) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених КЦЗУ, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;

2) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;

3) випуск і реалізація вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;

4) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу ймовірних надзвичайних ситуацій;

5) відсутність на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;

6) невідповідність кількості засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатність або відсутність;

7) порушення правил поведінки з небезпечними речовинами;

8) відсутність або непридатність до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки, а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

9) відсутність на об'єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовність до виконання покладених на неї завдань, у тому числі через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

10) неготовність до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, засобів цивільного захисту, а також обладнання,

призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

11) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

Відповідно до пункту другого частини другої статті 18 КАСУ адміністративні справи про застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням підсудні окружним адміністративним судам.

Права та обов'язки посадових осіб центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки при застосуванні заходів реагування визначаються в їх посадових інструкціях відповідно до законодавства України.

10.3 Порядок оформлення адміністративних позовів щодо застосування заходів реагування

Підготовка адміністративних позовів щодо застосування заходів реагування при виявленні порушення вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб здійснюється центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд (контроль) у визначеній сфері, та його територіальними органами в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополь.

Відповідно до абзацу другого частини другої статті 99 КАСУ адміністративний позов готується протягом п'ятнадцяти днів з дня виявлення органами державного нагляду (контролю) у сфері пожежної і техногенної безпеки порушення вимог законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки за наслідками оформлення акта складеного за результатами проведення планової (позапланової) перевірки щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Відповідно до частини першої статті 106 КАСУ адміністративний позов має містити наступне:

1) найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;

2) ім'я (найменування) позивача (відповідного органу державного нагляду (контролю) у сфері пожежної і техногенної безпеки), поштову адресу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;

3) ім'я (найменування) відповідача - особи прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується адміністративний позов, поштова адреса, а

також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі;

4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги щодо застосування заходу реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту;

5) порушення, які є підставою для застосування санкцій за порушення вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки, з посиланням на пункти, та зазначенням повної назви нормативно-правового акта (після повної назви нормативно-правового акта допускається за текстом вказувати його скорочену назву), зазначаються порушення з термінами їх усунення, які раніше пропонувалися приписом уповноважених органів, а також інші порушення правил пожежної та техногенної безпеки, а в разі подання позову до декількох відповідачів, - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;

б) пропозиції щодо покладання виконання судового рішення на орган державного нагляду (контролю) у сфері пожежної і техногенної безпеки, а також щодо способу, строку і порядку виконання судового рішення, здійснення контролю за його виконанням;

7) докази на підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, а в разі неможливості – посилання на докази, які позивач не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів;

8) у разі необхідності – клопотання про призначення судової експертизи; про витребування доказів, про виклик свідків тощо;

9) перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

Перелік документів та матеріалів, що додаються до позовної заяви, обов'язково має містити:

1) документ, що підтверджує сплату судового збору (судовий збір сплачується в порядку, визначеному Законом України «Про судовий збір»);

2) документ, що підтверджує надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів;

3) копії завірених у встановленому порядку акта (довідки), припису на усунення порушень за результатами проведеної перевірки;

4) довіреність, що підтверджує повноваження представника органу державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Адміністративний позов підписується керівником територіального органу ДСНС України, або його заступником - головним державним інспектором з нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки відповідної адміністративно-територіальної одиниці за довіреністю, за наявності візи керівника юридичної служби відповідного територіального органу ДСНС України.

Матеріали здаються до відповідного окружного адміністративного суду з проставлянням відмітки про отримання адміністративного позову, або направляються поштою рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Якщо позовна заява подається уповноваженим представником позивача, то у ній зазначаються прізвище ім'я по батькові представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є.

10.4 Судове провадження по адміністративним справам щодо застосування заходів реагування

Відповідно до статті 183-2 КАСУ адміністративні справи щодо застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), у випадках передбачених законом розглядаються у порядку скороченого провадження.

Про відкриття скороченого провадження суд виносить ухвалу, копія якої разом з копією позовної заяви та доданих до неї документів невідкладно надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу. В ухвалі в обов'язковому порядку зазначаються строк подання заперечення проти позову, порядок його подання, а також наслідки неподання такого заперечення. Відповідач у десятиденний строк з дня одержання такої ухвали та копій документів може подати заперечення проти позову та необхідні документи або заяву про визнання позову. Якщо справа розглядається судом за місцезнаходженням відповідача, то заперечення проти позову чи заява про визнання позову мають бути подані безпосередньо до канцелярії суду.

Суддя розглядає справу в порядку скороченого провадження одноособово, без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі. За результатами розгляду справи у скороченому провадженні суддя, оцінивши повідомлені позивачем, відповідачем обставини, за наявності достатніх підстав приймає законне судове рішення. У разі недостатності повідомлених позивачем обставин або якщо за результатами розгляду поданого відповідачем заперечення суд прийде до висновку про неможливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі, суд розглядає справу за загальними правилами КАСУ про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню.

Справа повинна бути розглянута у порядку скороченого провадження протягом таких строків:

- 1) не пізніше наступного дня з дня надходження до суду заяви відповідача про визнання позову;
- 2) не пізніше трьох днів з дня закінчення десятиденного строку з дня одержання ухвали, якщо до суду не було подано заперечення відповідача та за умови, що справа розглядається судом за місцезнаходженням відповідача;

3) не пізніше трьох днів - у разі якщо протягом семи днів з дня закінчення десятиденного строку з дня одержання ухвали, до суду не надійшло заперечення відповідача та за умови, що справа не розглядається судом за місцезнаходженням відповідача;

4) не пізніше п'яти днів з дня подання відповідачем заперечення проти позову.

У постанові, прийнятій у скороченому провадженні зазначаються:

1) день, час та місце її ухвалення;

2) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який ухвалив постанову;

3) найменування суб'єкта владних повноважень, який звернувся з адміністративним позовом, ім'я (найменування) особи, прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується адміністративний позов;

4) зміст вимог адміністративного позову;

5) положення закону, якими керувався суд і на підставі яких ухвалено постанову;

6) висновок суду про повне або часткове задоволення чи відмову в задоволенні вимог адміністративного позову з посиланням на досліджені судом докази;

7) висновок суду про розподіл судових витрат;

8) строк набрання постановою законної сили та порядок її оскарження.

Постанова складається та підписується у день її прийняття, а її копії не пізніше наступного дня надсилаються сторонам рекомендованим листом із повідомленням.

Відповідно до пункту 10 частини першої статті 256 КАСУ постанови суду щодо повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо це загрожує життю та/або здоров'ю людей виконуються негайно.

Відповідно до частини другої статті 257 КАСУ судові рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання.

Відповідно статті 258 КАСУ за судовим рішенням, яке належить виконати негайно та яке підлягає примусовому виконанню в порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження», за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, видається один виконавчий лист. Виконавчий лист видається судом першої інстанції.

У разі подачі особою, прав, свобод, інтересів чи обов'язків якої стосується захід реагування, заяви про скасування заходу реагування, застосованого судом за результатом розгляду справи, з моменту повідомлення осіб, які беруть участь у справі, але не пізніш як за три дні

до вирішення порушеного питання адміністративним судом по суті, уповноваженою особою органу державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки подаються до суду письмові пояснення, доводи та заперечення щодо розгляду заяви про скасування заходів реагування.

У разі покладання обов'язку виконання судового рішення на органи державного нагляду (контролю) у сфері пожежної і техногенної безпеки, рішення виконується у термін та спосіб, визначений судом, вживаються заходи щодо здійснення контролю за його виконанням з урахуванням вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

10.5 Оскарження постанови про застосування заходів реагування

Постанова за результатами скороченого провадження може бути оскаржена сторонами в апеляційному порядку протягом десяти днів.

Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення. Строк для подання апеляційної скарги стороною або іншою особою, яка брала участь у справі, обчислюється з моменту отримання копії постанови.

Апеляційна скарга розглядається апеляційним судом у строк не більше трьох днів з дня відкриття апеляційного провадження.

Вимоги до апеляційної скарги:

1) Апеляційна скарга подається у письмовій формі.
2) В апеляційній скарзі зазначаються: найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, до якого подається скарга; ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, до суду апеляційної інстанції; обґрунтування вимог особи, яка подала апеляційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає неправильність чи неповнота дослідження доказів і встановлення обставин у справі та (або) застосування норм права; у разі необхідності - клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про витребування нових доказів, про виклик свідків тощо; перелік матеріалів, які додаються.

3) В апеляційній скарзі зазначається, чи бажає особа взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.

4) Якщо в апеляційній скарзі наводяться нові докази, які не були надані суду першої інстанції, то у ній зазначається причина, з якої ці докази не були надані.

5) Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цей документ не подавався раніше. В апеляційній скарзі зазначається дата її подання.

б) До апеляційної скарги додаються її копії відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. До апеляційної скарги обов'язково додається документ, що підтверджує сплату судового збору відповідно до вимог Закону України «Про судовий збір», довіреність, що підтверджує повноваження представника органу державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

У разі оскарження в апеляційному порядку постанови, прийнятої у скороченому провадженні, судові рішення апеляційної інстанції по такій справі є остаточним і оскарженню не підлягає.

За наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову суду - без змін;
- 2) змінити постанову суду;
- 3) скасувати її та прийняти нову постанову суду;
- 4) скасувати постанову суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;
- 5) визнати постанову суду не чинною і закрити провадження у справі.

Завдання до самоконтролю:

1. Охарактеризуйте нормативно-правову базу щодо застосування заходів реагування.

2. Назвіть права посадових осіб центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки при застосуванні заходів реагування.

3. Охарактеризуйте порядок оформлення адміністративних позовів щодо застосування заходів реагування.

4. Охарактеризуйте порядок судового провадження по адміністративним справам щодо застосування заходів реагування.

5. Охарактеризуйте порядок оскарження постанови про застосування заходів реагування.

Рекомендована література

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 року № 5403.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року № 2747-IV.
3. Закон України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями.
4. Закон України «Про судовий збір» від 08.07.2011 року № 3674-VI.
5. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року №1404-VIII.

ГЛАВА 11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

17.08.2014 року набрав чинності Закон України від 22.07.2014 року №1600- VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання». Цим Законом внесено зміни до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 року № 877-V та КУпАП (доповнено двома новими статтями 166-21 та 188-45).

11.1 Загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання

Відповідно до Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», а саме:

1) до частини другої ст. 2: «Дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час здійснення заходів: валютного контролю; митного контролю на кордоні; державного експортного контролю; контролю за дотриманням бюджетного законодавства; банківського нагляду; державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; державного нагляду за дотриманням вимог ядерної безпеки; державного нагляду (контролю) в галузі цивільної авіації; при проведенні оперативно-розшукової діяльності, дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідства і правосуддя»;

2) у ст. 3 закріплено три нові принципи здійснення державного нагляду (контролю): непустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими необґрунтованими заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв; здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом; неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання;

3) частиною другою ст. 4 передбачено, що коли суб'єкт господарювання на відповідний плановий період включений до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) одночасно кількох органів державного нагляду (контролю), відповідні планові заходи здійснюються органами державного нагляду (контролю) комплексно - одночасно всіма органами державного нагляду (контролю), до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) яких включено суб'єкта господарювання.

Складання та затвердження плану комплексних планових заходів державного нагляду (контролю) органами державного нагляду (контролю) здійснюються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

План комплексних планових заходів державного нагляду (контролю) затверджується для всіх органів державного нагляду (контролю) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, не пізніше ніж за 10 днів до початку відповідного планового періоду.

Здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання заборонено.

Здійснення органом державного нагляду (контролю) щодо одного суб'єкта господарювання планових заходів державного нагляду (контролю) протягом одного планового періоду заборонено, якщо в цьому плановому періоді такий суб'єкт господарювання включений до плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) іншого органу державного нагляду (контролю).

Внесення одного й того самого суб'єкта господарювання до планів державного нагляду (контролю) різних органів державного нагляду (контролю) є підставою для проведення щодо такого суб'єкта господарювання комплексного планового заходу державного нагляду (контролю);

4) частиною п'ятою ст. 4, передбачено, що: «Виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути призупинені виключно за рішенням суду.

Відновлення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання після призупинення можливе з моменту отримання органом державного нагляду (контролю), який ініціював призупинення, повідомлення суб'єкта господарювання про усунення ним усіх встановлених судом порушень»;

5) абзацом другим частиною десятою ст. 4 визначено, що: «Під час проведення заходів державного нагляду (контролю) не допускається вилучення у суб'єктів господарювання оригіналів їхніх фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, а також комп'ютерів, їх частин, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством»;

6) статтею 6 передбачено, що підставою позапланової перевірки може стати виключно обґрунтоване звернення фізичної особи про порушення суб'єктом господарювання її законних прав, і то тільки за наявності згоди центрального органу виконавчої влади на його проведення. При цьому для фізичних осіб, які подали безпідставне звернення про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства, передбачена відповідальність (яка саме – Закон не пояснює);

7) відповідно до ст. 9 введена відповідальність посадових осіб органу державного нагляду (контролю) за порушення порядку здійснення перевірок. Шкода, заподіяна фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державного нагляду (контролю), відшкодовується за рахунок коштів відповідних бюджетів, передбачених для фінансування цього органу, незалежно від вини такої посадової чи службової особи. В свою чергу, посадова чи службова особа несе перед державою відповідальність у порядку регресу в розмірі виплаченого з відповідного бюджету відшкодування у зв'язку з його незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю.

11.2 Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності

Стаття 166-21 КУпАП встановлює відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, яке передбачає накладення штрафу на посадових осіб органу державного нагляду (контролю) від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Ст. 166-21 КУпАП під порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності передбачає:

- 1) порушення строків здійснення заходів державного нагляду (контролю);
- 2) порушення періодичності здійснення планових заходів державного нагляду (контролю);
- 3) проведення заходів державного нагляду (контролю) за відсутності підстав, установлених законом;
- 4) проведення планових заходів державного нагляду (контролю) без своєчасного письмового повідомлення або з порушенням строків такого повідомлення, якщо необхідність та строк зазначеного повідомлення встановлені законом;
- 5) проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) без погодження відповідного центрального органу виконавчої влади, якщо отримання такого погодження є обов'язковим відповідно до закону;
- 6) здійснення заходів державного нагляду (контролю) без застосування акта перевірки, що містить перелік питань для проведення перевірки виконання вимог законодавства у сфері господарської діяльності;

7) порушення встановленого Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 року № 877-V порядку відбору зразків продукції;

8) проведення перевірки додержання вимог законодавства, нагляд (контроль) за додержанням якого не належить до повноважень органу державного нагляду (контролю), встановлених законом;

9) висунення вимог щодо надання документів, інформації, зразків продукції, що не стосуються здійснення заходу державного нагляду (контролю);

10) ненадання або надання з порушенням установленого законом строку акта перевірки, складеного за результатами заходу державного нагляду (контролю).

Відповідно до пункту 1 частини першої ст. 255 КУпАП протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 166-21 мають право складати уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи (наразі це - Державна регуляторна служба України) та направляти за належністю. Згідно з оновленою редакцією ст. 221 КУпАП розглядатимуться ці нові категорії справ судьями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

11.3 Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва

Стаття 188-45 КУпАП (невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва) передбачає відповідальність за залишення посадовою особою без розгляду подання посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, щодо усунення порушень закону про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, а також несвоєчасне надання відповіді на таке подання, неподання необхідної інформації про проведені заходи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності або подання недостовірної інформації, довідок, документів, матеріалів, відомостей про такі заходи, створення перешкод у здійсненні посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, покладених на них повноважень. Відповідальність за цією статтею накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягнуть за собою накладення

штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Завдання до самоконтролю:

1. Обґрунтуйте загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання

2. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

3. Охарактеризуйте склад адміністративного правопорушення за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва.

Рекомендована література

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.

3. Закон України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» із змінами та доповненнями.

4. Закон України від 22.07.2014 року №1600- VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання».

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Аварія 9
Адміністративно-процесуальна норма 106
Адміністративний процес 106
Адміністративний позов 149
Адміністративне правопорушення 86
Адміністративне стягнення 91
Адміністративний суд 149

В

Відповідальні особи ПНО 45
Виконання постанови про застосування заходів реагування 149

Д

Державний реєстр ПНО 46
Докази в справі про адміністративне правопорушення 110

Е

Епідемія 11
Епізоотія 11

З

Заходи реагування 148
Зброя масового знищення 11
Землетруси 10
Зсуви 10
Зупинення 149

І

Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки 47

К

Катастрофа 9
Крайня необхідність 89

Н

Надзвичайна ситуація 10
Надзвичайні ситуації воєнного характеру 12
Надзвичайні ситуації природного характеру 12
Надзвичайні ситуації соціального характеру 12
Надзвичайні ситуації техногенного характеру 12
Небезпечна подія 9
Небезпечна речовина 44

О

Об'єкт адміністративного правопорушення 87
Об'єкт господарської діяльності 46
Об'єкт підвищеної небезпеки 47
Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення 87
Ознаки адміністративного правопорушення 86
Оренда 68

П

Паспорт ПНО 45
Повені 10
Пожежі 10
Порогова маса небезпечних речовин 47
Постанова 149
Постанова про застосування заходів реагування 149
Потенційно небезпечний об'єкт 44
Приведення постанови про застосування заходів реагування у дію 149

С

Селеві потоки 10
Снігові замети 10
Стадії адміністративного процесу 108
Стихійне лихо 9
Суборенда 68
Суб'єкти господарювання з незначним ступенем ризику 41
Суб'єкт адміністративного правопорушення 88
Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення 88

Т

Техногенна безпека 53
Триваюче правопорушення 101, 128

У

Ураган 10
Уражальний чинник джерела надзвичайної ситуації 13

Ф

Фізичні особи 72

Ш

Шкала Бофорта 10
Шквал 11

Ю

Юридичні особи 72

ПЕРЕЛІК ПРИЙНЯТИХ СКОРОЧЕНЬ

ДСНС України - Державна служба України з надзвичайних ситуацій

КАСУ - Кодекс адміністративного судочинства України

КК України - Кримінальний кодекс України

КУпАП - Кодекс України про адміністративні правопорушення

КЦЗУ - Кодекс цивільного захисту України

НС - надзвичайна ситуація

Навчальне видання

Островерх Ольга Олександрівна
Ковалевська Тетяна Михайлівна
Савченко Олександр Віталійович

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Навчальний посібник